ZİYA OSMAN SABA

(1910 - 1957)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER

ZİYA OSMAN SABA KİMDİR? - 5

ŞİİRLERİ

Ahret - 7
Akşam - 7
Artık yaşamak için - 8
Bahar beklerken yazılmış şiir - 8
Beklemek - 9
Beyaz ev - 9
Bilemiyorum - 10
Bir oda bir saat sesi - 11
Bu rüzgâr - 11
Bu vakitsiz giden yaz - 12
Bütün saadetler mümkündür - 12
Cümlemiz - 13
Çocukluğum - 13
Davetler - 14
Dilek - 14
Doğacak çocuklardan - 15
Düşümde - 16
Eller - 16
Evim, karım, çocuğum - 17
Geçen zaman - 18
Gözümde tüten renk - 19
Güz - 19
Hayat cümbüşü - 20
Hayat! Ömrüm boyunca - 20
Hayret - 21
Her günün akşamında gurûpta ufuk - 21
İmkansız tesadüfler - 22
İstanbul - 22
İyi insanlar - 24
İyilik - 24
Kışa girerken - 25
Kuyular - 25
Manzara - 26
Misakımilli Sokağı No.37 - 26
Nasıl - 28

Ne dertler çektin başım - 28
Ne oldu - 29
Nefes almak - 29
Nişanlılık - 30
"O"nsuz - 31
Ölenlerle kalanlar - 32
Patik yap, kunduracı - 32
Rabbim, nihayet sana - 33
Sabah - 33
Sabah karanlığında - 34
Sebil ve güvercinler - 34
Sessizlik - 35
Sevgiler - 35
Şehrin üstünde yükselen ay - 36
Yağmurlu bir günde - 36
Yeryüzünde - 37
Yetişir - 38

ONUN İÇİN

Saygı duruşu / Hasan Şimşek - 39
Zaman haritaları / Onur Caymaz - 39
Ziya Osman Saba / Cemal Süreya - 40
Ziya Osman Saba'ya ağıt / Fazıl Hüsnü Dağlarca - 41

ÖYKÜLERİ

Bıraktığım İstanbul - 42
Mesut insanlar fotoğrafhanesi - 56

DÜZYAZILARI

Cahit'le günlerimiz - 62
Kaldırımlar - 73

SÖYLEŞİ

Ziya Osman Saba sanatını açıklıyor - 77

ONA DAİR

Geçmiş zamanlar: Cahit ile Ziya / Ahmet Oktay – 81

Ziya Osman Saba / Oktay Akbal - 84
Ziya Osman Saba'nın ölümü / Abdülhak Şinasi Hisar - 89
Ziya Osman Saba'nın şiirleri / Muzaffer Uyguner - 93
Ziya'ya mektuplar - 4 / Cahit Sıtkı Tarancı - 98
Ziya'ya mektuplar - 31 / Cahit Sıtkı Tarancı - 101

ZİYA OSMAN SABA KİMDİR?

"İş bitti.. Uzaklarda ilk ümitler gibi yaz,
Duyuyorum bu sabah, kış içimden çıkalı,
İçimin dört duvarı bembeyaz badanalı,
Ah, sade nefes almak, göğsüme dolan bu haz.."

30 Mart 1910 tarihinde İstanbul'da, bir yalıda dünyaya gelmiş olan Ziya Osman Saba, geçirdiği mutlu çocukluk yıllarının ardından, daha sekiz yaşında iken, annesini, sonrasında kardeşini kaybederek ölümün acı yüzüyle tanıştı, 1920 yılında anneannesini de kaybetmesinin ardından Galatasaray Lisesi'ne yatılı olarak verildi. İlk ve orta öğrenimini Galatasaray Lisesinde yapan şair yüksek öğrenimini Hukuk Fakültesi'nde tamamladı.

Çalışma hayatına üniversitede talebeyken Cumhuriyet Gazetesi muhasebe servisinde başlayan Saba daha sonra Emlak Bankası'nda ve Milli Eğitim Basımevi'nde çalıştı. 1950 yılında geçirdiği kalp rahatsızlığı nedeniyle görevinden ayrıldı ve evinde Varlık Yayınevi'nin yazı ve redaksiyon işlerini yaptı.

İlk şiiri 1927 yılında Servet-i Fünun dergisinde çıkan şair, 1928 yılında arkadaşlarıyla birlikte Yedi Meşale Topluluğu'nu kurdu. Yazı ve şiirleri başta Varlık dergisi olmak üzere çeşitli dergilerde yayınlandı. Bu şiirlerini 1943 yılında Sebil ve Güvercinler adı altında yayınladı.

Sevgi (Allah, aile, insan, İstanbul), çocukluk özlemi, ölüm, akıp giden zaman, yoksul insanların dertleri şiirlerinin başlıca teması oldu. Şiirlerini duru bir Türkçe'yle ve genellikle hece ölçüsüyle, kimi zaman da serbest ölçüyle yazan şair 29 Ocak 1957 tarihinde İstanbul'da yaşama veda etti ve Eyüpsultan'daki aile mezarlığına defnedildi. Ancak ünlü şairimizin mezarı, tıpkı aynı mezarlıkta bulunan Ahmet Haşim'in mezarı gibi, yol yapımı sonucunda kaybolmuştur.

BAZI ESERLERİ:

Şiir:
Sebil ve Güvercinler (1943)
Geçen Zaman (1947)
Nefes Almak (1957)

Bıraktığım İstanbul (2003)
Cümlemiz (2014)

Nesir:
Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi (1952)
Değişen İstanbul (1959)
Konuşanlar Bir Hüzünle Sesinde (yazı-söyleşi- mektup, 2004)

ŞİİRLERİ

AHRET

Bu garip dünyada ben yadırgadım yerimi..
Yıllardan sonra bir gün, görüp çektiklerimi,
Tanrım bir meleğine emredecek: “Yetişir!”

Gözlerimi o saat sessiz kapayacağım.
Beni bekleyedursun bir kenarda yatağım;
Bütün yorgunluğumu alacak bir teneşir.

Bir yükü atmış gibi içimde bir hafiflik,
Oraya geçmek için aşacağım bir eşik,
Bir lâhza tutacağım bana uzanan eli.

Bir el gözlerimdeki perdeyi sıyıracak.
Onları bulacağım...Ve annem şaşıracak:
“Oğlum! Ne kadar da büyümüş ben görmeyeli.”

1938

Geçen Zaman, S. 27

AKŞAM

Akşam, içime düşen korku, pişmanlık, hile.
Varamadığım deniz, suyu çekilen ırmak.
İçimde birikeni nasıl yıkamak, neyle?
Bu akşam hangi suyla, hangi suyla yıkanmak?

Yıkanmak, temizlemek deri içindekini.
Yıkanmak, teneşirde ölü gibi yıkanmak.
Yıkamak arzuları, hırsı, şehveti, kini,
Yepyeni ve tertemiz bir sabaha uyanmak...

1936

Geçen Zaman, S. 85

ARTIK YAŞAMAK İÇİN

Artık yaşamak için herkesten kaçacağız,
Dünya bize verecek yalnız güzellikleri,
Yalnız, semalarından dökecek ruhumuza,
Geceler mehtapları ve gündüzler seheri

Düşünceli yürürken, bir yol dönemecinde
Çıkacak ömrümüze beyaz dallarla bahar.
Hatırlatacak bize şen çocukluğumuzu,
Erguvanlı bir bahçe, mor salkımlı bir duvar.

Tekrar yaşayacağız ümitli sabahları,
Bulacağız dünyanın o en güzel yerini.
Ebedi bir sahilde ah tekrar tadacağız
Kol kola sükûn dolu akşam gezmelerini...

1938

Geçen Zaman, S. 13

BAHAR BEKLERKEN YAZILMIŞ ŞİİR

O günü görmek için sade bekleyeceğiz,
Göreceğiz bir sabah yeşil tomurcukları.
Hazırlanıyor gibi, gökyüzü, ufuk, deniz,
Bir sabah dökülecek baharların baharı.

Bu bahar yalnız mesut günler taşımaktadır,
Baş başa kalacağız kenarında bir suyun,
Göz alabildiğine yeşil uzanan çayır,
Bir saadet içinde sessiz otlayan koyun.

Bu bahar güleceğiz en içten bir sevinçle,
Bir melek ordan bize uzatacak elini.
- Beni bırakma kalbim, kalbim sen bana söyle.
Ümitlerinin en güzelini!.. (*)

(*) Bu dize kitabın birinci baskısında,"Kalbim, ümitlerinin bana en güzelini!.."şeklinde yayımlanmıştır.

Cümlemiz, Bütün Şiirleri, S. 20

BEKLEMEK

Beklemek, bir sabahı bir akşamı beklemek,
Beklemek gelir diye o saat ağır ağır.
Lâkin kapılar bana dâima kapalıdır.
Kapılar, artlarında sonsuzluk, ışık ve renk.

Orası benim dünyam, orası içime denk!
Lâkin bütün kapılar sımsıkı kapalıdır.
- Sabır, ey kalbim, sabır bir parça sabır:
Bir gün gelecek elbet, elbet bir gün gelecek.

Bir gün gelir de belki açar diye sahibi,
Kapalı bir kapının eşiğinde durarak
Ben dâima beklerken mermer aslanlar gibi;

Karanlık vücudumu alıyor tâ içine,
Bir derin orman gibi gökler susuyor yine:
Sükût beni örtüyor, örtüyor yaprak yaprak...

Varlık, c: 1, 1 Temmuz 1934, s. 376

BEYAZ EV

Gözlerimin önünde hep aynı beyaz ev.
Her dağ yamacına kurduğum,
Beliren her su kenarında,
Pembe damlı, yeşil pancurlu, balkonlu,
Balkonuna tırmanan sarmaşık.
Gece, pencerelerinden sızacak ışık,
Kışın tütecek bacası.

Kapıyı ittiğinde çalacak bir çıngırak.
-Duyuyorum o sesi şimdiden, berrak-
Geçeceğim yol, çıkacağım üç basamak,
Ellerinden sıyırıp atacağın eldiven,
Her halin, gülüşün, kokun, bütün ruhunla sen!
Ah, bütün bir ömür bırakmayacağım el,
Okşayacağım saç, dinleyeceğim ses,

Bakmakla doymıyacağım yüz...
Açık pancurlardan o gün dolacak gündüz,
O günkü hava,
Bir kapıyı açman, dolaşman sofada.
Şaşıracağım: Böyle gezinen kim?
-Evim! Evim!.. Ellerimle asacağım
Camlarına perdelerini.
Yatak odasında düşüneceğiz bir an
İki kişilik karyolanın yerini...
Yatak odamız, yemek odası, kiler
Raflarında ellerinle yapılmış reçeller.
Karşı karşıya oturacağımız sofra,
Sürahide ışıldayan su,
Yazın, rüzgâra koyacağımız testi;
Senin yatacağın öğle uykusu...
Sararacak bir yandan çardaktaki üzümler,
Kâh esecek rüzgâr, kâh dinleyeceğiz yağmuru,
Kâh karlarla bembeyaz kesilecek çimenler.
Hep geçireceğiz içimizden:
Hayat beraber, ölüm beraber...
Şu göklerin altında,
Olacağız o kadar bahtiyar
Ki çıkıp mezarlarından annemiz, babamız da,
Beyaz evimize yerleşecekler,
Uzun kış geceleri onlar da aramızda
Göz göze bakışacak, mangalı eşecekler...

1942

Geçen Zaman, S. 15

BİLEMİYORUM

Bilemiyorum yıllardır neredeyim?
Her gün yediğim ekmek, susayıp içtiğim su,
Kolundan tutup gitmek istediğim kadın,
Yaşamak kaygısı, gök hasreti, ölüm korkusu
Ve Rabbim senin adın!
Yıllar var ki içindeyim hayatın.
Anıyorum gençliğimi, özlüyorum çocukluğumu,
Fakat bilemiyorum yarını..

Bilemiyorum Rabbim, maksadını, kararını.
Hepimiz işte dünyadayız,
Yataktaki hastamız, topraktaki ölümüz,
Neyiz, ne olacağız?
Birşey bilmiyorum.. Nefes almaktayım yalnız.
Rabbim! Beni yaratmışsın,
İnsan şeklinde görünürüm,
Terlerim yazın, üşürüm kışın,
Düşünürüm, düşünürüm...

1940

Cümlemiz, S. 18

BİR ODA, BİR SAAT SESİ

Bir oda, içinde bir saat sesi.
Hayatın sırtımdan giden pençesi,
Ve beni maziye götüren bir el,
Eski günlerimiz, sessiz ve güzel...
Bulduğum kayıplar, her günkü yerin,
İşte konsol, ayna, köşe minderin,
Seccaden, tesbihin, namaz başörtün.
Bir şey değişmemiş, sanki daha dün.
Yine ortancalar altı camının,
Dışarda sükunu yaz akşamının,
Bahçemiz sulanmış, ıslak her çiçek.
- Kapı çalınacak, babam gelecek...

Cümlemiz, Bütün Şiirleri, S. 29

BU RÜZGÂR

Bu rüzgâr her vakit böyle esmeyecek.
Gökte bulut, suda yelken, dalda çiçek.
Bir gün, bir gün var ki, günden güne gerçek,
Çatır çatır servi, çıtır çıtır böcek.
- Çek ciğerlerine, bir nefes daha çek,
Bu rüzgâr her vakit böyle esmeyecek...

Cümlemiz, S. 132

BU VAKİTSİZ GİDEN YAZ

Bu vakitsiz giden yaz, erken inen akşamla,
Kapanmış pancurlara dayıyarak başını,
Dinle solgun bahçenin kalbe anlattığını,
Ağacın yaprak yaprak, havuzun damla damla.

Kuşlar sanki yaralı.. Benzin sararmış gamla.
Duymak güneşin, rengin bizi bıraktığını.
Günler günü vefasız leyleklerin akını,
-Ah uzak palmiyeler.. Kaçmak, seninle, yazla..

Çardak altları bitti, bitti üzümün tadı
Artık ihtiyar çamlar, selviler saltanatı
İşte bir kere daha harap oldu bahçeler..

Ürperen vücudunu yavaşça koluma ver,
Gözlerinde okunan bütün hüznü eylülün,
Karanlıktan, geceden, ölümden korkan gönlün...

1937

Geçen Zaman, S. 71

BÜTÜN SAADETLER MÜMKÜNDÜR

Bütün saadetler mümkündür..
Şu kapının açılması,
İçeri girivermen,
Bahar, kuşlar, gündüz.
Ve bütün dünya
Bir an içinde gürültüsüz.

Bütün saadetler mümkündür..
Bahtsızların biraz gülümsemesi..
Körlerin gün görmesi,
Mümkündür bütün mucizeler..
Ana, baba, evlât, bütün kaybolanlar..
Ebedî bir sabahta buluşmamız bir daha.

Ölüler! Hepimiz için yalvarın Allah'a...

1943

Geçen Zaman, S. 37

CÜMLEMİZ

Şu garip yeryüzünde anlaşılmaz ömrümüz..
Gelip yanıbaşıma boynunu büken öksüz,
Evlâdı gitmiş ana, siyah yeldirmeli dul,
Son kalan eşyasını mezada veren yoksul.
Fakirin iççekişi, zenginlerin usancı.
Gurbete düşmüş yolcu, yolcu bekliyen hancı.
Şu anda yeraltına günahıyla gömülen,
Büyük tımarhanede kahkahalarla gülen,
Ölü, ölü yıkayıcı, hasta, hastabakıcı,
Allahım, cümlemize acı!..

1943

Geçen Zaman, S. 108

ÇOCUKLUĞUM

Çocukluğum, çocukluğum
Uzakta kalan bahçeler
O sabahlar, o geceler
Gelmez günler çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret
Sonsuz keder çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum
Habersiz ölen kardeşim
Mezarı bilinmez eşim
Her bir şeyim çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum
Bir çekmede unutulmuş
Senelerle rengi solmuş
Bir tek resim çocukluğum...

1936

Geçen Zaman, S.17

DAVETLER

Dönüp duran aylar, eylül, kânun, haziran
Dar çemberinden kurtulamadığım zaman.

Doğup batan günler.. Hep uzayan ayrılık
Göğsümde yılladır tutageldiğim çığlık..

Ah esir düştüğüm kıyıların ötesi,
Sonsuz denizlerin ruha "Gel!" diyen sesi!

Başıma sürünüp giden, kaçan bulutlar
Uçsuz bucaksızlık, ufuklar, hep o ısrar.

Gecenin çağırışı: Gökler, rüzgârlar hızı,
Samanyolu, mehtap izi, seher yıldızı.

Her şeyin, her şeyin ötesi.. Bitmez davet.
Ey ölülerimin yaşadığı memleket!..

1937

Cümlemiz, S. 60

DİLEK

Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi...
Bu bahar gününde, dertliyi, ümitsizi.
Terfi etmiş memur, sınıf geçmiş öğrenci,
Kadını, erkeği, yaşlısı, genci,
Bir bayram sevinciyle, kol kola, sokaklarda.

Su başlarında, ağaç altlarında, parklarda
Sevgililer, baş başa, muratlarına ermiş.
Çocuklar, el ele, bir halka oluvermiş.
Görmek isterdim camlardan, odalarda oturmuş,
Radyoyu açmış, küçük sofrayı kurmuş.
Yol, meydan, dere, tepe, dağ, bayır, kır...
Vapurlar, limanlarda yola çıkmaya hazır.
Gazinolar, plajlar, sinemalar açık.
Her dilden bir şarkı, her dudakta bir ıslık.
Ne yoksul ahı ne dul hıçkırığı ne hasta iniltisi,
Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi! ..

1954

Cümlemiz, Bütün Şiirleri, S. 159

DOĞACAK ÇOCUKLARDAN

- İbrahim Münir Mostar'a -

Doğacak çocuklardan bahsedin bana,
Genç evliler!
Yeni kurduğunuz evden.
Delikanlılar! Kalplerinizdeki alevden...
Çocuğum bana oyuncaklarını göster.
Küçük lokomotifleri yürütelim beraber.
Gel, memleketten konuşalım hemşerim
Düğünden, şenlikten yana..
Bana sat elindekileri küçük satıcı!
Hastam, iyi olacaksın iç şu ilacı;
Yine eskisi gibi kırlarda gezeceğiz.
Sor bak: Önümüz bahar
Değil mi, gökler, ovalar?..

1943

Geçen Zaman, S. 38

DÜŞÜMDE

Düşümde gördüm Cahit'i:
Banka gibi bir yer,
Aynı servise verilmişiz,
Yolumu gözler.

Baktım ki, toplamış memurlarını
Nutuk çekmede şefimiz.
El edip geçecektim yerime
Sessiz.

Cahit bu, dayanamadı, boynuma atıldı.
Gözyaşlarını duydum yüzümde bir ara.
O, düşümde ağladı.
Bense uyandıktan sonra.

(1957)

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 186

ELLER

Eller, hepsi de beşer tane parmaktan,
Eller türlü türlü... Yaşamaktan.

Boynu bükük eller, dizlerin üstünde,
İster bir yabancının, ister kardeşimin de!

Eller, göbek üstünde, yok bir şey umurunda.
Ellikten çıkmış eller, ekmek uğrunda.

Derileri soyulanlar çamaşırdan.
Eller, avuç içleri nasırdan.

Karımınkiler öylesine, çocuğuma bakmaktan,
Tahta uğmak, sabah karanlığı ateş yakmaktan.

Açılmış, kapanmayacak avucundan belli
Dilencinin eli.

Eller,eteklerde, baygın düşmüş bir ara.
Eller, sarılmış demir parmaklıklara.

Bir elim kalem tutmuş, yazı yazar.
İki elinde kazma, toprağı kazar.

El var titrer durur, el var yumuk yumuk.
El var pençe olmuş, el var yumruk.

Hepsi de etten, deriden, tırnaktan;
Farkları yok ama dal ucunda yapraktan.

Atmış elindekini, tutmayacak bir daha,
Eller görüyorum, eller, açılmış Allaha...

Yaprak Dergisi, 15 Şubat 1950, Yıl:2, Sayı 20

EVİM, KARIM, ÇOCUĞUM

Şu fakir mahallede bir göz evim olsaydı,
Nasıl sevinç içinde çıkardım şu yokuşu

Arkadaşlık ederdi yolda ihtiyar komşu.
Nasıl hafif gelirdi eve taşıdıklarım.

Kapıyı ben çalmadan açıverirdi karım
Her akşam tekrarlardım onun güzel adını.

Boynuma atılarak: "Baba!..." derdi çocuğum
Onu göğsüme basıp cevap verirdim: "Yavrum."

1941

Geçen Zaman, S. 35

GEÇEN ZAMAN

Hiç olmazsa unutmamak isterdim!
Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar..
Yalnız bırakmayın beni hatıralar!
Az yanımda kal, çocukluğum,
Temiz yürekli uysal çocukluğum..
Ah, ümit dolu gençliğim,
İlk şiirim, ilk arkadaşım, ilk sevgim..
- Doğduğum ev. Rahatlıyacak içim duysam
Bir tek kapının sesini,
Arıyorum aklımda bir ninni bestesini..
Böyle uzaklaşmayın benden, yaşadığım günler!
Güneş! Getir bir bayram sabahını.
Açılın açılın tekrar
Çocuk dizlerimdeki yaralar,
Hepiniz benimsiniz:
Mektebim, sınıflarım, oturduğum sıralar..
Yalnız hatırlamak, hatırlamak istiyorum,
Nerde kaldı sevgilim, seni ilk öptüğüm gün,
Rengine doymadığım o sema,
Ahengine kanmadığım ırmak.
Bırakıp herşeyi nereye gidiyorum?
Neler geçmişti aklımdan,
Nedendi ağladığın, neydi güldüğün?

Ah, nasıldı yaşamak?

1941

Geçen Zaman, S. 7-8

GÖZÜMDE TÜTEN RENK

Bir ağacın dibine yorgun oturmak biraz,
Ve seyretmek bembeyaz çiçek açmış bir dalı.
Şimdi bütün renklerden artık uzaklaşmalı:
Beyaz işte, aylardır gözümde tüten beyaz.

Kış bitti.. uzaklarda ilk ümitler gibi yaz.
Duyuyorum, içimden kış günleri çıkalı,
İçimin dört duvarı bembeyaz badanalı.
Temizliğin kokusu, sükûn, ah bir anlık haz..

Bir kuş ötecek şimdi! Havada bir durgunluk.
Mermer ile konuşan açık kalmış bir musluk.
Beyaz çiçeklerini tek tük düşüren ağaç.

Tadılmamış bir sükûn geliyor kederime,
Sanıyorum nihayet damlıyor içerime,
Tanrım, nihayet beni iyi edecek ilâç...

Varlık, c: 3, 15 Mart 1936, s. 258

GÜZ

Çiçeğin rengi soldu, bitti şarkısı kuşun.
Yol tenha, dal mecâlsiz, su durgun.
Tabut yapılan tahta, ev ev taşınan odun.
Bahar ümit yerine, ey kış, içimde korkun!

Allahım! Kararmasa şu göğün..
Dal senin, ağaç senin, döktüğün
Yapraklarla, mevsimlerle, gün gün,
Geçip gidişi ömrün...

Geçen Zaman, S. 29

HAYAT CÜMBÜŞÜ

Yollar geçilmiyor çocuk arabasından,
Gezinenlerle dolu deniz kıyısı,
Sevdalılar tutuşmuşlar elele,
Bir delikanlı, kolunda nişanlısı.
Aşk fısıltısı, yaprak hışırtısı..
Çayırların yeşili, denizin mavisi,
Genç kız kahkahası, çocuk gülüşü.
Bir annenin yavrusunu öpüşü.
Şu bayram şuracıkta, şu hayat cümbüşü;
Ne varsa göreceğimiz, baharı, güzü,
Her saadet senin altında gökyüzü!..

1946

Geçmiş Zaman, S. 99

HAYAT! ÖMRÜM BOYUNCA

Hayat! Ömrüm boyunca bana sunduğun keder.
Mektep karyolasında sessiz ağlayan çocuk.
Biteviye yağmurlu geçip giden o günler
Akşamlarla içimi dolduran o mahzunluk.

Rutubetli avlular, koğuşların kasveti,
Sabahlara bir sevinç getirmez olan güneş.
Yalnız uzak ümitler ve herşeyin hasreti
Öpemediğim anne, bulamadığım kardeş...

1939

Geçen Zaman, S. 80

HAYRET

İlk defa bakıyorum, Rabbim, her şeye.
Yeryüzünü yeniden görür gibiyim
Bakıyorum renkler var: Mavi, yeşil, mor,
Gökyüzünde bulutlar uçup gidiyor.
Yollarda insanları, kuşu köpeği,
Öğreniyorum yenibaştan sevmeyi.
Şu âlem ayân ettiğin bize,
Ağaç, dal, yaprak meğer her şey mucize!
Anlıyorum her bir işte meramını,
Sevmeyi, ölmeyi, ömrün devamını.
Anlıyorum, şu kuş neden yuva yapıyor.
Anlıyorum, Allahım, kalbim niçin çarpıyor.

1945

Geçen Zaman, S. 94

HER GÜNÜN AKŞAMINDA GURÛPTA UFUK

Her günün akşamında uzak bir dünya gibi,
Derdimizle eğlenen güzel bir rüya gibi,
Ufuklarda açılır bin renkli bir pencere.

Oradan semâların baharları akseder:
Bir cennet bahçesinden saçılır kızıl güller
Sıcak başlarımızın ıslattığı yerlere.

Canlanır bir an için ölü ruhumuz bile,
Bakarız ufuklara bir mahkûm azâbıyla,
Gelmeyecek bir günü senelerce bekleriz.

O uzak bahçelerde, belki, ölen gözler var!
Sönmüş ümitlerimiz bu boş hayalle parlar:
Gitsek oraya, deriz, gitsek oraya deriz.

O sevgili gözlere bir ah götür ey rüzgâr!
Bekleyen kalbimizi parçalayan kargalar!
Çözülsün, bu zindâna bizi zincirleyen bağ.

Enginlerde kapanır bin bir renkli pencere,
Son ışık, son kızıl gül solarak düşer yere,
Yığar siyah bulutlar ufka koskoca bir dağ!

Servet-i Fünun, c: 63, 29 Mart 1928, s. 306

İMKÂNSIZ TESADÜFLER

- Cahit Sıtkı Tarancı'ya -

Şimdi çıkıverecek karşıma arkadaşım
Mektebe gitmek için geçtiğimiz şu yoldan.

Babam tok sesiyle birden çağıracak: "Ziya!"
Kalbimde eski sevinç, dallarda eski bahar.

Gözlerimi kapatıp: "Bil?" diyecek birisi.
Bir mahşer ortasında şaşırıp kalacağım.

Ve girecek koluma bir melek gibi karım.
Saracak etrafımı doğmamış çocuklarım...

1941

Geçen Zaman, S. 21

İSTANBUL

Seni görüyorum yine İstanbul,
Gözlerimle kucaklar gibi, uzaktan
Minare minare, ev ev,
Yol, meydan.

Geliyor Boğaziçi'nden doğru
Bir iskeleden kalkan vapurun sesi,
Mavi sular üstünde yine
Bembeyaz Kızkulesi.

Bir yanda, serin sabahla beraber,
Doğduğum kıyılar: Beşiktaş'ım.
Baktıkça hep, semt semt, yer yer,

Beş yaşım, on beş yaşım, ah yirmi yaşım!

Durmuş bir tepende okuduğum mektep,
Askerlik ettiğim kışladır ötesi.
Bir gün bir kızını benim eden
Evlendirme dairesi.

Benim de sayılmaz mı oralar?
Elimi tutar gibi iki yanımdan,
Babamın yattığı Küçüksu,
Anamın toprağı Eyüpsultan.

Önümde, açık kollarıyla Boğaz,
Çengelköy'den aktarma Rumelihisarı.
İstanbul, İstanbul'um benim,
Kadıköy'ü, Üsküdar'ı...

Gün olur, Köprü ortasında durur
Anarım Adalar'da çamların uykusunu.
Gün olur, Beyoğlu'nu özler içim,
Koklamak isterim Tünel'in kokusunu.

Bulut geçer üstünden,
Gemi gelir yanaşır
Bir eski türküdür, kulağıma fısıldar,
"İçi dolu çamaşır."

Göğünde tanıdım ayın on dördünü.
Kırlarında bilirim baharı,
Her şey, içimde herşey,
İstanbul yadigârı.

Bir daha görüyorum seni dünya gözüyle,
Göğün hep üstümde, havan ciğerlerimdedir.
Ey doğup yaşadığım, yerde her taşını
Öpüp başıma koymak istediğim şehir!

1952

Cümlemiz, Bütün Şiirleri, S. 116-117

İYİ İNSANLAR

Sizleri göreceğim geldi, iyi insanlar!
Hür gemiciler, deniz.. Yollar, şen şarkıcılar..
Masal şehzadeleri, tarihte kahramanlar...
Toprak altındakiler: Nur yüzlü büyükbabam,
Bir genç zâbitti babam; annem, ihtiyar hocam.
Sizler ve çocuk kalbim ne kadar iyiydiniz!
Ne kadar temizdiniz, sınıf arkadaşlarım...

1940

Geçen Zaman, S. 105

İYİLİK

- Yaşar Nabi'ye -

Sabah.. Ah şükrederek çıkmak geceden!
Ayak bastığım kıyı, yeniden doğuş.
Sabah, beliren evim, bahçeler ve sen,
Henüz uyuyan dallar, havalanan kuş.

Bu sabah bilmiyorum bu kırlar nere?
Çamlardan çimenlere dökülen sükûn.
Geçen ömrümü bana söyleyen dere,
Sessizce yaşamayı öğreten koyun.

Bir yol başlıyor gibi, ümitli, rahat.
Tanrım! bu sabah içim senin eserin:
İyilik, teselliler, merhamet, şefkat..
İçimde bir sabahın, o kadar serin.

Bilinmez sevgililerle yıkanan göğüs.
İyilik.. Ürperişi vücutta ruhun.
İyilik.. Beyaz koyun, gülümseyen yüz,
Şu bahar, mavi gökler, yemyeşil sükûn.

Bu sabah gözlerimle okşadıklarım,
Her şey, bütün tabiat, ağaçlar, dere,
Ey bütün sevdiklerim ve sen ey Tanrım!
Titrek elleri öpmek, kapanmak yere...

1937

Cümlemiz, S. 19

KIŞA GİRERKEN

İndirin perdeleri, indirin perdeleri..
Sonbahar ağaçlarda ağlarken yaprak yaprak
Hışıldayan bu altın yağmuruna dalarak
Dinleyim içerimde serinleyen kederi.

Çekin, önüme çekin şu yerdeki minderi,
Sükûn, beyaz bir gömlek gibi ürpersin bırak
Çın çın çınlarken uzak, çok uzak bir çıngırak
Ah, indirin camlara bembeyaz perdeleri.

Sonbahar, ölen günle basamakta duruyor,
Saniyeler kafese bir el gibi vuruyor,
İsterse hemen yarın evim örtülsün karla.

Ferah veren bir rüzgâr olacak ıstırabım
Şimdiden kilitlendi her fırtınaya kapım
Senin belinde sarkan bir gümüş anahtarla...

1928

Cümlemiz, S. 63

KUYULAR

Artık bütün insanlar bana yabancı, ırak
Ölüleri kendime en yakın duyuyorum!
Onlar beni anıyor: Oğlum! Kardeşim, yavrum
Onların seslerini emmiş susuyor toprak

Bu geniş sessizliğin içinde çıldırarak,
Bu geniş mezarlığı her gece bekliyorum
Ben, ben ölmüşlerimi kaldırmak istiyorum,
En derin kuyuların içine haykırarak.

Her gece karanlıkla dolarken bütün sular,
Onlara bir yol gibi uzar diye kuyular,
Artık eğiliyorum sulara iki büklüm.

Sular beni çekiyor... Kuyular bana tuzak
Kalbimi yavaş yavaş avucuna alarak,
Mehtaplı kuyularda şarkı söylüyor ölüm.

1929

Geçen Zaman, S. 70

MANZARA

Allahım, bakıyorum, dal yeşil, gök mavi.
Herkesin işi gücü, yeri yurdu, evi.
Az başımı çevirsem, ötede mezarlık,
Taş taş, selvi selvi...

1951

Cümlemiz, S. 131

MİSAKIMİLLİ SOKAĞI NO. 37

Ah, şimdi hâtıralar mahallesinde
Misakımillî sokağı No. 37.
Orası bütün evler, bütün ömür içinde,
Mesut olduğumuz evdi.

Talihin bir gün karşımıza çıkardığı.
El ele döşediğimiz bir çift küçük odası.
Ne diyeyim bilmem ki:
Gönül sarayı, aşk yuvası..

Akşamlar iner “kaymak yoğurt”çularla,

Kaldırımlar benim için gölgelenirdi.
Saatler ilerler bozacılarla.
Derken bir komşu seslenirdi.

Pencerelerimizden biri karşı arsaya bakar,
Ötekinin önünde bir havagazı feneri;
Rüzgârla açılıp kapanırdı ışığı,
Geceleri...

O geceler, doğan günler orada,
Kaderlerin en güzelini ördü.
Misakımillî sokağı! No: 37,
Çocuğum orada dünyayı gördü.

Misakımillî sokağı! Senin
Esen rüzgâr, yağan karını sevdim.
Camın önüne her oturuşta seyrettiğim
Arnavut kaldırımlarını sevdim.

Bir çocukluk oyunu mu oynadık orada?
Sen gelin olmuştun, ben güvey.
Sen öyle güzel; ben, daha genç,
Yepyeni, taptazeydi her şey.

Ne zaman o sokağa yolum düşse şimdi,
Ayaklarım geri geri gider.
Evler cansızdır elbet, insanlar vefasız,
Komşumuz başkalarına komşuluk eder.

Yabancı perdeler asılmış penceresi,
Bir vakitler içinde çocuğumun oturduğu.
- Yeni kiracılar evlâtsız besbelli –
Şimdi birkaç saksının durduğu.

Söz birliği etmiş şimdi saksılar, perdeler,
Elektrik lâmbasıyla değiştirilen fener.
O sokağa ne zaman yolum düşse, bir ses:
'Günler geçti, geçti, geçti..' der.

1951

Cümlemiz, Bütün Şiirleri, S. 126-127

NASIL

Nasıl koşuşuyor bu insanlar?
Sağa, sola...
Nasıl geçiyor sevişenler?
Kol kola..
Herkesin üstünde aynı gün.
Çocuğunun elinden tutan anne.
Burda bir düğün,
Ötede cenaze.
Sıra sıra ev, dükkân, mezarlık.
Kâh kavuşma, kâh ayrılık..
Kim bilir neden yaşanır, kim bilir?
Neden sevişilir,
Niçin gülünür?
Nasıl ölünür?

1944

Geçen Zaman, S. 110

NE DERTLER ÇEKTİN BAŞIM

Ne dertler çektin başım şu yalancı dünyada
Kulağım neler duydun, gözlerim neler gördün!
Belki ölüm geçecek yemyeşil bir rüyada
Ve sonunda, kim bilir, uyanacağız bir gün.

O gün ilk iş olarak mezarıma eğilip,
Kalan kemiklerimi bir bir toplayacağım.
O hayata yepyeni bir vücutla dirilip.
Zavallı kafatasım seni okşayacağım.

1938

Geçen Zaman, S. 81

NE OLDU?

Odamız kararırken indirdiğin perdeler,
- Çarşının gittikçe artan gürültüsü -
Gelip kenarına oturduğun minder,
Genç kızken işlediğin masa örtüsü,
Yeşil abajurlu lambamız,
Küçük sobamız,
Anlatsanız,
Ne oldu o geceler, eski akşamlarımız?
Beyaz elbiseler giyindiğin zamanlar..
Niçin yazmadık bir yere satır satır,
Duvarlar! Ne oldu konuştuklarımız?
Yüzünün pembeliği , saçlarının örgüsü.
Ben diyeyim: Kış şarkısı; sen de: Yaz türküsü.
Ne ettik ömrümüzü!..

1944

Geçen Zaman, S. 24

NEFES ALMAK

Nefes almak, içten içe, derin derin,
Taze, ılık, serin,
Duymak havayı bağrında..

Nefes almak, her sabah uyanık.
Ağaran güne penceren açık.
Bir ağaç gölgesinde, bir su kenarında..

Üstünde gökyüzü, ufuklara karşı.
Senin her yer : Caddeler, meydan, çarşı.
Kardeşim, nefes alıyorsun ya!

Koklar gibi maviliği, rüzgârı öper gibi,
Ananın südünü emer gibi,
Kana kana, doya doya..

Nefes almak, kolunda bir sevgili,
Kırlarda, bütün bir pazar tatili.
Bahar, yaz, kış.

Nefes almak, akşam, iş bitince,
Çoluk çocuğunla artık bütün gece,
Nefesin nefeslerine karışmış.

Yatakta rahat, unutmuş, uykulu ,
Yanında karına uzatıp bir kolu,
Nefes almak..

O dolup boşalan göğse..
Uyumak, sevmek nefes nefese,
Kalkıp adım atmak, tutup ıslık çalmak.

Sürahide, ışıl ışıl, içilecek su.
Deniz kokusu, toprak kokusu, çiçek kokusu.
Yüzüme vuran ışık, kulağıma gelen ses.

Ah, bütün sevdiklerim, her şey, herkes..
Anlıyorum, birbirinden mukaddes,
Alıp verdiğim her nefes...

1953

Cümlemiz, S. 112

NİŞANLILIK

Hangi birini anayım,
Buluştuğumuz kumluk, uzak iskele.
Her yerde bir başkalık.
İlk defa gelişimiz el ele.

Sonra bir gün, kalabalık Beyoğlu,
Girdiğimiz dükkânlar, güler yüzlü satıcı..
İkimizi yanyana oturtup
Resmimizi çeken fotoğrafçı.

Rüzgâr dinmiş, ağaçlar dinler gibi.
Gün batarken o sakin sonbaharda;
Akşamları dolaşmamız
Kolkola Mühürdar'da.

Bir adam sokak fenerlerini yakar,
İncecik vücudun vücuduma dayanırdı.
Her yolcu halden anlar
Bizi uzaktan tanırdı.

Duyageldiği parmaklarımın, o yüzükler..
Birinde benim adım, öbüründe senin adın.
Altın ışıklarıydı sanki,
Yepyeni, tertemiz bir hayatın.

Ne kadar ümitli, ne iyiydik!
Önümüze düşmüş Bahtiyarlık,
İyi komşularla dolu mahallelerde,
Kiralık bir kat aradık.

Bir an gülümsiyen talih, değişen kader
Ömrümde bir tek o sonbahar.
Ömrüm oldukça anacağım,
Bir rüya görür gibi geçtiğimiz sokaklar...

1945

Geçen Zaman, S. 90

'O'NSUZ

Ah işte duyuyorum mesut günler içinden,
Sana "Sevimli yüzün asla solmasın" diyen,
Bütün adınla dolu, o coşkun şarkıları..
- Sen öldüğün için mi şimdi bayraklar yarı?

Görüyorum, ilk defa seni gördüğüm günü:
Altından alkışlarla geçiyorsun bir takın,
O gün bana gelmiştin babamdan daha yakın,
Meğer duyacakmışım bir sabah öldüğünü!

Meğer görecekmişim bir sabah gidişini,
İstanbul'un önünden son defa geçişini...
Bizler seninle nasıl, ne kadar beraberdik,
Bizler ki az sıkılsak "O başımızda" derdik.

Nasıl yok bileceğiz, o güzel güneş yüzü?
Ana, baba değil bu, bizler Ata öksüzü,
Tatmadık, bilmiyoruz bu bambaşka yarayı,
Öğret bize, Yarabbim, ah 'O'nsuz yaşamayı...

1938

Geçen Zaman, S. 39

ÖLENLERLE KALANLAR

Biliyorum, ölüler, biliyorum..
Daha gençtiniz: Yaşamaya doymadan.
Kiminiz pembe yüzlü, şişman.
Ömrünün baharında taze,
İkindiye yetişen cenaze.
Biliyorum, ölüler, biliyorum..
Çürüyüp gitmiş kiminiz.
Kiminizin, kalanlardan uzakta,
İlk gecesi, toprakta...

1955

Cümlemiz, S. 139

PATİK YAP, KUNDURACI

Patik yap, kunduracı, bol bol patik;
Bebeler için, ilk adımı atacak
Çocuklar için, koşacak oynayacak..
Terzi abla, minimini elbise dik,
Yazlık, kışlık, mevsimlik..
Saçlarına kurdele
Bileklerine bilezik..
Ama şu dünya hali, bin türlü kaza, belâ,

Ama bunca hastalık, gıdasızlık, verem;
Tabutçu, ölçünü büyük tut, büyük!
Çocukların öldüğünü istemem...

1950

Cümlemiz, S. 151

RABBİM, NİHAYET SANA

Rabbim, nihayet sana itaat edeceğiz..
Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı,
Belki bir sabah vakti, belki gece yarısı,
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz..
Ben artık korkmuyorum, herşeyde bir hikmet var,
Gecenin sonu seher, kışın sonunda bahar,
Belki de bir bahçeyi müjdeliyor şu duvar..
Birer ağaç altında sevgilimiz, annemiz,
Gece değmemiş sema, dalga bilmeyen deniz,
En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz,
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz...

1941

Geçen Zaman, S. 30

SABAH

Sükûn dolu gecene Rabbim doymadık henüz!
Sabahınla her rüya yine kalacak yarı.
Köşede elbiseler, kaygımız, üzüntümüz
Çiğnemek yeni baştan aynı kaldırımları.

İlk tıramvay çanları işitilir uzaktan
Bu sesle dertlerimiz birer birer ayılır.
Ufkun karanlığında beliren bir çatlaktan
Sarı bir duman gibi sabah şehre yayılır.

Ve bizler daha sessiz, daha bezgin her günden
Seyrederiz her sabah bakınarak yukarı

Evler apartımanlar, minareler üstünden
Uzak uzak yollara süzülen bulutları.

1934

Geçen Zaman, S. 44

SABAH KARANLIĞINDA

Sabah karanlığında yakılan elektrikler,
Duvarlarda, tavanda hazin ışığı.
Tanrının günü bir kırık aynada:
Saç beyazı, alın kırışığı...

1948

Cümlemiz, S. 161

SEBİL VE GÜVERCİNLER

Çözülen bir demetten indiler birer birer,
Bırak, yorgun başları bu taşlarda uyusun.
Tutuşmuş ruhlarına bir damla gözyaşı sun,
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler..

Nihayetsiz çöllerin üstünden hep beraber
Geçerken bulmadılar ne bir ot, ne bir yosun.
Ürkmeden su içsinler yavaşça, susun, susun!
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler..

En son şarkılarını dağıtarak rüzgâra,
Beyaz boyunlarını uzattılar taslara..
Bir damla suya hasret gideceklermiş meğer.

Şimdi bomboş sebilden selviler bir şey sorar,
Hatırlatır uzayan dem çekişleri rüzgâr
Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler...

1928

Cümlemiz, S. 62

SESSİZLİK

Biz o kadar, o kadar ağladık ki beraber,
Gözyaşları doldurdu avucumu şimdilik.
Şimdilik uzun uzun, bambaşka bir sessizlik
Yavaşça alçalarak, yavaşça bizi dinler.

Etrafta kalan sesler kesildi birer birer.
Hatırlamaz olmuşum, her şey uzakta, silik.
Yalnız senin vücudun.. Ah içte bir içimlik
Bir su gibi ellerin avucumda serinler!

Vücudunun gölgesi bak yerde gölgemle bir
Yeni bir nefes gibi sessizlik göğsümdedir
Sessizlik içerime doluyor yudum yudum.

Dolu bir yelken gibi göğsümde genişleyiş
Ve öyle için için ve öyle geniş geniş.
Ben hiç bir şey duymadan, ben yalnız seviyorum.

1930

Cümlemiz, Bütün Şiirleri, S. 64

SEVGİLER

İnsanlar, hepinizi seviyorum!
İçinizde dostlarım, kardeşlerim var.
Ey şehir! Bütün hemşerilerim.
Bayramınız bayramım, kederiniz kederim.
Yoksullar, hastalar, zavallılar,
Sizler için gözlerimdeki pınar.

Ölüler! Özlemez olur muyum dünyanızı,
Aranıza karışmış annem var, babam var.

Günler geçiyor diye bir yandan içim sızlar,
Hayat! Hayat! Seviyorum seni.
Yemyeşil çayırlarda bembeyaz gezen kızlar!
Aranızda sevgilim var...

1941

Geçen Zaman, S. 109

ŞEHRİN ÜSTÜNDE YÜKSELEN AY

Karanlık sokaklara karıştı bir yarasa,
Bir kedi sırtı gibi niçin kabardı dağlar?
Sırtlarında ışıktan bir el mi gezdi yoksa?

Şimdi yükselen ayı aç köpekler selâmlar
Kaldırım taşlarına uzanır bir derbeder.
Boğulan bir çan gibi diner bütün sedalar.

Ey şehir! İsyanların nasıl yatıştı yer yer.
Sen şimdi kaybolurken gecelerin sisinde,
Bütün çığlıklarını Allah'a götürürler,

Gece yükselen ayın kan dolu tepsisinde...

1928

Geçen Zaman, S. 41

YAĞMURLU BİR GÜNDE

O kadar istedi ki bir şeyi bugün içim
Dedim, kendi kendime: Bari, çocuk olaydım
Bana bir camdan yine seyrettirseydi dadım
Yağmurun yağdığını bahçede sicim sicim.

Üşümezdi bu yağmur gününde böyle içim
Kulağıma öpüşle fısıldansaydı adım
- Artık dönebilseydim geriye adım adım,
Benim işte kalmamış önümde bir sevincim.

Dünler, evvelki günler, geçen aylar ve yıllar
Beni götürseydiler doğduğum eve kadar
O evin taşlığında sevinçten ağlasaydım.

Son günümde olaydım ufak, o kadar ufak
Ki yavaşça en tatlı bir masala dalarak,
Ve bir anne dizinde büsbütün uyusaydım.

1932

Cümlemiz, S. 67

YERYÜZÜNDE

Bir dikili ağacım olaydı yeryüzünde,
Akasya, hurma, kavak.
Sığınmak için gölgesine
Bir dal, yaprak yaprak...

Kuzeyden mi, güneyden mi, bir rüzgâr,
Hem serin, hem sıcak.
Yorgun düştüğüm zaman
Terimi kurutacak.

Bir kadın, boyu bosunca,
Göz, ses, el, ayak.
Kâh giyimli karşımda,
Kâh çırılçıplak.

Sarışın, esmer, çelimsiz, tombul,
Yarın, öbür gün tek odama dolacak.
Kız mı, oğlan mı bilir miyim,
Bilir miyim kaç çocuğum olacak?

Bir ağaç gölgesi, bir rüzgâr öteden,
Allahım! Dünyadan bir karış toprak,
Kavgasız, gürültüsüz, üstünde
Mesut olunacak...

1952

Cümlemiz, S. 113

YETİŞİR

Beni hatırladıkça,
Arasıra gönlümü al,
Sokakta görünce, gülümse,
Yanıma yaklaş,
Az elin elimde kal..

Evine misafir geleyim,
Kahvemi sen pişir.
Taze doldurulmuş sürahiden,
Bir bardak su ver,
Yetişir...

1944

Geçen Zaman, S. 36

ONUN İÇİN

SAYGI DURUŞU

Serper gibi avuç avuç yem güvercinlere
"Geçen Zaman"la "Nefes Almak" sevincim.
Yaşamak senin dünyanda;
"Eski bir evde olmak, orda, Eyüpsultan'da;"
Ve seyretmek pencereden bir süre:
"Yağmurun yağdığını bahçede sicim sicim."

On kez çiçeğe durdu, sen gideli beri.
On kez yemişlendi İstanbul'da ağaçlar
Ve ben arşive kaldırdım dün olan günleri.
Yalnızlığı dönüyor şimdi akreple yelkovan.
Giderek uzaklaşıyor sabahla gelen deniz.
Akşam oluyor kardeşim Ziya Osman;
Akşam oluyor dua gibi sessiz...
.....

"Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz..."

HASAN ŞİMŞEK
(1918 - 1988)

Varlık Sanat ve Fikir Dergisi, 1 Şubat 1967, Sayı: 687, S. 8

ZAMAN HARİTALARI

- Ziya Osman Saba'ya... Saygıyla -

Mor atlas, kırık cetvel, yeşil saten
bir yaslı enlem, bir hüzünlü boylam.
Doğduğu gün düşmüş takvimden,
adını bile duyamadan ölmüş ablam.

Hayatı gösteren bir kap kâğıdı gibi
çalışanların okullu çocuklara bakışı.
Böyle biten bir mektup vardı sanki,
babamdı, içime devirip gitti bir kışı.

Denizi yıllardır zamanın kıyısı aylar
naylon torba tezgahın tozu vitrin camı
on yılda bir alınan yoksul mantolar
aralar evlere bir yağmurun kapısını.

Annemdi bir ince sezişti akşamlarda
şimdi gittikçe kararan daha çok yalın
kapalı kapılarda ağlanmış odalarda
ahını duydum yaprağını kaybetmiş dalın.

Yağmurda yanıp sönen soğuk gecelerde
içinde mazinin durduğu zaman haritaları
buruk bir tebessümdür sevdiği hecelerde
günlerden gün beğenir kumaşçı çırakları

Mutlu olmak iki çizgi arasında bir mezar taşı
dünyaya bir resimden ne de güzel bakmış
ölümdür insan geçerken hüzünle her yaşı
bir genç şair ne fark eder yaşamış yaşamamış.

ONUR CAYMAZ
(1977 -)

Adam Sanat, Sayı: 211, Ağustos 2003, S. 96

ZİYA OSMAN SABA

Hep beyazı söyledi Ziya Osman Saba.
Hiç terlemedi şiirinde.
Daha doğrusu yalnız alnı terledi.
O da utangaçlığından belki.
Alnını silmek için beyaz bir mendil taşıdı elinde.
Şiiri küçük dayının şiiridir.
Günün birinde trafik kazasına kurban gidecek
bir dayının.
Vazgeçişten serinlikler çıkardı.
Yetinmeyi bir mutluluğa dönüştürmek istedi.
Sofanın şairidir.
Sonra da öldü.
Şimdi cesedi bozulmamış duruyor.
Alnında o mendil.

CEMAL SÜREYA
(1931 - 1990)

Varlık Sanat ve Fikir Dergisi, 1 Şubat 1967, Sayı: 687, S. 7

ZİYA OSMAN SABA'YA AĞIT

Arardın bir büyük sessizliği, bir büyük uzaklığı,
Yavaş yavaş heryerde hep.
Sanki dururdun
Konuşmadan bir mermerde hep.

Hani Cahit Sıtkı'yla ben konuğunduk ya o akşam,
Yüksekkaldırım'daki o eski ev var ya.
Ürperirim önünden geçerken
Seni söylerde hep.

Sonra yürümüştük Harbiye'ye, Cahit ayrılmıştı,
Ağustos gecesinde yıldızları tanıtmıştım sana bir bir.
Sevinmiştin çocuk gibi altın bir şaşkınlıkla,
Sorarım altın yıldızların nerde hep.

Kim duymaz, kim anlamaz,
Bir ak serinliği upuzun.
Varsın hâlâ
Sebillerdeki güvercinlerde hep.

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA
(1914 - 2008)

Varlık Sanat ve Fikir Dergisi, 1 Şubat 1967, Sayı: 687, S. 3

ÖYKÜLERİ

BIRAKTIĞIM İSTANBUL

İstanbul'a son defa Beyazıt'taki Marmara Gazinosu'nun taraçasından vedâ edecek, İstanbul'u son defa oradan gözlerimle kucaklaya-bilecekmişim! Güzel bir sonbahar akşamı, işten beraber çıktığımız bir arkadaşla Beyazıt'a kadar uzanmıştık. O gazinoda hiç oturmamıştım, arkadaşım, hava alırız, demişti, o taraçaya çıkmıştık.

Ertesi gün ölüvereceğinden habersiz bir insanın, ailesiyle beraber son defa sofraya oturması, son görüşü olduğunu bilmeden, sevdiklerini, son defa görmesi, onlara son defa "Allah rahatlık versin" demesi, fakat bütün bu her zamanki hareketleri yine her zamanki gibi, ayni alışkanlıkla yaparken de bilinmez nasıl bir önsezi ile bu gecenin, bütün gecelerden farksız geçmekte olmasına rağmen, pekâlâ son gece de olabileceğini düşünmesi gibi, ben de başka bir şehre tâyin emrimin çıkmış olduğundan habersiz, fakat böyle bir şeyin de elbette mümkün olabileceğini, İstanbul'u ölümden başka bir sebeple de görebilemi-yeceğimi o akşam nedense aklıma getirmiş. o akşam İstanbul'u, İstanbul'dan ayrılmak korkusu içime düşmüş olarak seyretmiştim.

Taraçadan bütün Marmara göz alabildiğine uzanıyor; sağ tarafta Çekmece düzlükleri, batan günün sisleri arasında nihayet farkedilmez oluyor, solda Adalar, Kınalı'nın burnu, durgun lodos akşamlarının gözlere oynadığı o oyunla sanki biraz daha kalkmış gibi duruyor, berisinde Fenerbahçe denizin üstüne bir balkon gibi çıkıyordu. Daha yakınlarımızda, dörtbir tarafımızda ise asıl şehir, çeşit çeşit yapılar,

damlarla şekil alıyor, kubbe kubbe kabarıyor, minarelerle fışkırıyordu. Bütün manzarayı hareketsizleştiren o hiç rüzgarsız, çok durgun, ılık akşamlardan biriydi.

Bakırköy üzerlerinde birkaç bulut, etekleri bir yangınla yandıktan sonra söndürülmüş ağır perde parçaları gibi ufka asılakalmıştı. Zeytinburnu'ndaki fabrikaların bacalarından çıkmış dumanlar saatlerdir rüzgârsızlıktan dağılamamış, sadece göğün derinliğine yükselebildikleri kadar yükselerek garip bir sorguca benzemişlerdi. Önümüzde hiç kırışıksız serili denizde vapur, bacasına takılmış sürüyegeldiği dumana rağmen, sanki hiç yürümüyor, bir şeyi bozmamak, gurubu seyretmek için mi nedir, öylece durup duruyordu.

Bir yandan akşam gittikçe kıvamını buluyordu. Her şeydeki bu uyuşukluğa, etraftaki bütün bu kıpırdamazlığa rağmen yine bir şeyler oluyor, bir şey değişiyor, bir şey geçiyordu.

Seyrettiğimiz sahici değil, yağlıboya bir tablo olan ise akşam değil de bu tablonun sanki arkasından vuran bir sıcaklıkla boyalarının yavaş yavaş erimesi, renklerinin birbirine karışmasıydı. Akşamın durgunluğu gazinodakilere de sinmişti. İskemlesinde kıpırdayan, konuşan, hatta konuşmak isteyen bile yoktu. Eller, vücuda bağlı değilmiş gibi, kimisi bir masa kenarına, kimisi bir iskemle koluna bırakılıp kalmıştı. Yalnız, karşımızdaki apartmanların sokağa bakan, bu esrarlı gurubu görmiyen balkonlarına çıkıp girebilenler, asılı bir çamaşırı içeri alabilenler, taraçalarında oynamak isteyen çocuklar oluyordu. Yanımıza düşen eski ahşap bir eve ikidebir dalıyor, o evin en üst kat odasında bütün bir ömür yaşamak ne güzel olabilir, diye düşünüyordum.

Sonra aşağı katlara doğru kayan gözlerim açık bir pencereye takılıyor, bir adamın eğilip kalkar gibi hareketler yapmakta olduğunu görüyordum. “Namaz mı kılıyor?” diyordum. “evet, namaz kılıyor” diyordum. Bayazıt meydanında hayatın kaynaşmakta olduğunu bir uğultu, kavsi dönen her tramvay arabasının çıkardığı o İstanbul caddesine has gıcırtı, arşların tellerde çaktığı o mavi kıvılcımlar haber veriyordu. Birden bir tren düdüğü işitiliyor ve banliyö treni önümüzden, hattın iki ev arasında kalmış boşluktan görünen kısmından geçiyordu.

Solumda Fenerbahçe hep uzanıyor ve ben başka başka birer insan olarak, sene sene, gün gün, kâh Fenerbahçe'de birisiyle dolaşıyor, kâh herhalde yine şu andaki gibi buradan düdük öttürerek geçmiş olan şu

trenin yine belki önümden geçmekte olan bir vagonunda bir pencere yanına oturmuş, o, Fenerbahçe'de dolaşandan başka ve yine şimdi burada oturandan da başka bir insan olarak, bir yere gidiyordum.

İstanbul'a son defa o gazinonun taraçasından vedâ edecekmişim... Doğup büyüdüğüm şehirden ayrılmak emrini aldıktan sonra, o kâh ümitli, kâh ümitsiz, sonunda husranla biten uğraşmalarım arasında orada bir daha oturabilmek fırsatını bulamadım. Nihayet bir akşam, belki de o akşamki kadar güzel bir akşamı o taraçanın etrafında bırakarak, her şeyimi, toprağında ölülerimi, henüz yeryüzündeki bütün sevdiklerimi, evimi, mahallemi, sokağımı, her akşam ekmeğimi uzatan, köşe başındaki ekmekçiyi, öbür köşeye sepetini yerleştirip, “Salata, turup!” diye bağıran, onun için bir müşteriden fazla birşey, kendisine yaklaşmam, elimi para çantama götürmemle, bir ümit olduğum yaşlı salatacıyı, her şeyi, herkesi bırakarak ayrıldım.

Her akşam, akşamı mahalleme getiren türlü türlü yoğurtçu sesleri, saatler ilerledikçe bozacı sesleri, bekçi düdükleri, tren tekerleklerinin değişmez, şaşmaz gürültülerine karışa karışa, uzaklaşa uzaklaşa kayboldular. Sabah olurken sütçünün orada geçişinden haberim oldu, zerzevatçı: “İri lâhana, beyaz karnabahar!” diye bağırıyordu, bir kadın sesiyle sustu; bir kapı aralığından beyaz bir kol uzandı, küfeden bir beyaz karnıbahar seçti.

Orada her sabah gazetemi uzatan gazeteci, o sabah kendisinden gazete almadığımı anlayarak beni nankörlükle itham etti mi? O sabah binemediğim her sabahki vapurumda biletimi zımbalayan memur, yokluğumun farkında oldu mu? Bilmem, fakat ben onları düşündüm, onları andım.. Yeni vardığım şehrin ayaklarıma bile yabancı gelen istasyon caddesinde yürürken ben yine, artık o kadar uzaklardaki o vazgeçemediğim sabahımı yaşamakta devam ettim. Şimdi orada olsaydım bu saatte Köprüye çıkmiş bulunurdum. O, sabah sabah, yeni tıraş olmuş, çayımı yeni içmiş, henüz hiçbir acı söz işitmemiş, kem bir yüz görmemiş, bütün ümitlerim taze, bir kelime ile sevinç içinde Köprüden geçişim yirmi dört saatimin en güzel dakikalarındandı.

Kâğıthane taraflarından gelen sislerden henüz tamamiyle kurtulamamış Fatih Camii'ni, bütün büyüklüğünü çoktan bulmuş Süleymaniye'yi, ta karşımdaki sevgili Yeni Camii'yi, İstanbul'u her sabah Köprü üstünden selamlardım. Her şeyini yerli yerinde bulduğum büyük şehrimde benim de küçük ömrümün bir gecelik bir aradan sonra yeniden başlamak

üzere olduğunu her sabah Köprüden geçişimde duyar, küçük emellerimi, bitirmek istediğim şiirimi, sevgilimi düşünür, o dakikalarda bana, bütün hulyalarım hakikat olacak, bütün ümitlerim gerçekleşecek gibi gelir, her sabah gün ışıkları içinde altındanmış gibi uzanan Köprüden uçarcasına geçerdim.

O saatte Köprüyü bütün benim gibiler, benim gibi memurlar, iş güç sahipleri doldururdu. İstanbulluları da her sabah oradan selamlardım. Ne çok göz aşinalarım vardı! İhtimal onlar da beni şahsen tanırlardı. Onların yaşlarının artmasını, şişmanlamalannı, zayıflamalarını takibetiğim gibi, ihtimal onlar da bendeki değişiklikleri farkederlerdi. Sevişenlerin evlenmiş olduklarını artık her sabah Köprü üstünde yanyana yürümelerinden anlardım. İçlerinden birisini bir yeni elbise yaptırmış görsem memnun olurdum. Her günün bu saatinde biz aynı sınıftan insanlar bu koridor üzerinde bir an karşılaşıp birbirimize içimizden iyi günler diledikten sonra, memnun, işlerimize dağılırdık.

Erken bir işim olup, Köprüden biraz daha erken geçecek olsam, o zaman bambaşka yolcularla karşılaşırdım. O saatte Köprüden, İstanbul tarafındaki küçük fabrikalarda, ticarethanelerde, mağazalarda çalışan, Yahudi, Ermeni, Rum, yalnız İstanbul'un olan Rum kızları geçerdi. Hiçbirinin ismini, nerede oturduklarını, kimin nesi olduklarını bilmediğim o kızlardan çoğu benim plaj arkadaşlarımdı. Yazın, cumartesi öğleden sonraları, ben işimden, onlar işlerinden kurtulur kurtulmaz Florya'ya dökülürdük, hep beraber denize girerdik. İsimlerini bilmediğim halde, vücutlarının hususiyetlerini, meselâ birinin göğsünde bir ben bulunduğunu; öbürünün, başına topladığı ıslak saçlar, mayosundan sızan sularla denizden çıkışını bilirdim. Kışın onları mantolu, sıkı sıkı kapanmış gördükçe, kendi kendime gülümser, içimden, “inşallah yine yaz gelecek, yine soyunacaksınız, yine beraber plajlarda denize gireceğiz” derdim.

O Köprü ne kadar İstanbul'dur! O Köprüyü ne kadar severdim! Çalıştığım müessesenin üst kat odalarından Köprü tabak gibi gözükürdü. O odalara bir iş bahane ederek sık sık çıkardım, oradaki arkadaşlar getirdiğim evrakı inceleyedursunlar, ben pencereden Köprüye dalardım: Kara Haliç vapurları Köprünün bir kenarına kadar gelir, oraya yanaşıp kalırlardı. onlara nispet, beyaz Boğaz vapurları Köprünün öbür yamacından sık sık, acele acele ayrılı ayrılıverirlerdi. Haliç vapurları Köprünün öbür tarafının hasretiyle yanar, o kendilerine yasak bölgeye geçemezlerdi. Fakat kırk yılda bir çok nadir çıkan bir

fırsatla bir kere de geçtiler mi!.. Boğaziçinde bir Haliç vapuru!.. Boğazın ıki kıyısındakiler için bu en şaşılacak bir seyir olurdu. Pek az İstanbullu, Boğaziçi'nde bir Haliç vapuru gördüğünü iddia edebilir. Böyle bir hâdiseye şahit olmuş bulunmakla şimdi bilmem neden âdeta iftihar etmek istiyorum.

Öğleleri karnımı doyurmak için hemencecik orada, Köprübaşında, Balıkpazarı'nın lokantamsı meyhanelerine giderdim. Dükkan sahibi, güler yüzlü, tatlı dilli şişman Rum, her öğle vakti gelip, içki içmeden yalnız balık ve hem de ucuz cinsinden balıklardan yiyen müşterisini sevmişti gibi geliyor bana... Ben de onu severdim. Kafasını balık kızarttığı yerin deliğinden çıkarıp, ısmarlayacağım balığa göre patronunun değişecek emrini beklerken bir yandan da dost gözlerle bana bakmayı ihmal etmiyen ihtiyar Rumu da severdim. Öğle vakitleri ekseriya tenha olan loş meyhanenin muşamba peykesine dayanır, uskumrularım kızarıncaya kadar, karşıki balıkçıların tablalarındaki balıklara dalar, balıkçıların, limoncuların bağrışmalarını dinlerdim... Güler yüzlü şişman patron! Balık kızartan ihtiyar Rum! Onlar da beni anıyorlar mı acaba? Yoksa beni vefasızlıkla mı itham ediyorlar! Bilseler ki bu saatte İstanbul'da olabilseydim, yine onların dükkanında muşamba peykeye yaslanmış olacaktım.

Öğleleri bazan da yine Köprünün altında, Boğaziçi iskelesi tarafındaki piyazcıya giderdim. Dükkânın biricik penceresi her an harekette, bir Haliç manzarasını çerçevelerdi. O pencere önüne otururdum. Karnımı doyururken kâh Haliç'e, kâh Köprü altının o yosun yeşili, o bambaşka sularına dalardım. Oradan çıktıktan sonra, Boğaz vapurlarını bekleyecekler için konulmuş sıralardan birine otururdum. Ellerinde kutular, karamela satan birkaç küçük çocuk, çok kere etrafımı sarar, bana “abey” derlerdi. Onlardan “Yeni Hayat”, “Tombul Teyze” alırdım. Bana “ağabey” diyen küçük kardeşlerim, ne kadar uzakta kaldınız! Müşteriniz bol olsun! Sonra bir cigara yaktığım olurdu. Vapur bekliyen erlerden biri, cigaramdan cigarasını yakardı. Bu haller, bu küçük işler gönlümü huzurla doldurmaya yeterdi.

Akşam üstleri işimden çıkınca da, ekseriya Köprünün altından geçerdim. Boğazdan gelen rüzgâr, hele yaz akşamları, beni yine yolumdan alıkordu, kendimi yine o sıralardan birine oturmuş bulurdum. Akşam, faaliyet, gidiş geliş daha fazla olur, ziller, vapur düdükleri daha sık çalar, vapurun biri gelip biri gider, birisi yolcusunu boşaltır boşaltmaz, daha bir nefes bile almadan, orada birikmiş bekliyenleri çarçabuk toplar, tekrar

telâşlı telâşlı kalkar, Boğaza açılırdı. O vapurlar hep böyle bütün gün, çocukların o mayna dedikleri oyunu oynuyorlarmış gibi, Köprüye bir değdikten sonra bir düdük sesiyle tekrar Boğaza açılıverirler; derken Boğaz iskelelerinin birinde akıllarına birdenbire Köprü gelmiş; Köprüde bir şey unutmuşlar da, onu almak içinmiş gibi, yine dönerler, bu sefer de Boğazın hasretine dayanamazlar mı nedir, yine kalkarlar, bu iki, ikisinden de vazgeçilmez sevgili arasında şaşkına dönmüş, tâ gece oluncaya, Köprüye yanyana yanaşıp, ayışığı altında bir ninni ile uyur, bir beşikte sallanır gibi, Köprüye bağlanıp yatıncaya kadar gidip gelirlerdi.

Bazan Köprüyü tamamen geçip Ziraat Bankası'nın önüne geldikten sonra da, Köprünün hayatından, canlılığından vazgeçemiyerek hemen hemen gayri ihtiyari geri döndüğüm olurdu. Orada Kadıköy yolcularının geçtikleri kismin köşesinde, bir kenarda durur, seyrederdim. Ev bark sahipleri, sandalcıların olta ile tutup oracıkta eski bir leğen içinde canlı canlı sattıkları balıklara bakmadan geçemezler, pazarlığa girişirlerdi. Onları, çırpıntılı denize mütemadiyen sallanan kayıklardaki kayıkçıları, üzerinde durmakta olduğum nhtim kısmına birden geliverip yanaşan beyaz motörü, motörü yanaştıran yalınayak tayfaları, biraz daha ileride nhtim boyunca arka arkaya yanaşmış büyük yolcu vapurlarını, kimbilir kaçıncı Karadeniz seferinden dönmüş, yorgun fakat yeni çıkacakları sefer için şimdiden hazırlıklı, itaatli bir fil, sanki beyni çıkarılmış bir büyük hayvan gibi duran, istikbale gelenlerin kavuşmalarını yeni seyretmiş, yarın yine altındaki şu rıhtıma bu sefer de teşyicilerin birikmesini bekliyen, her defasında değişmelerine rağmen, bu hep aynı hareketleri tekrarlayan insanları seyretmekten bıkmış ve böyle kaç bin kere insanlar kavuştura kavuştura, insanlar ayıra ayıra artık kalbleri katılaşmış, beyinsiz oldukları kadar da artık kalbsizleşmiş, ihtiyar, gün görmüş vapurları seyrederdim.

Güneş, Fatih sırtlarının arkasından doğru batardı. Etrafa serin bir loşluk iner, faaliyet azalır, rıhtım caddesinde bir kırlangıç, ince kesik sesler çıkararak gidip gelmeğe başlar, yosun kokusuyle karışık bir rutubet etrafa yayılırdı. Bu İstanbul akşamının da tadını tamamiyle çıkarıp evimin yolunu tutmadan evvel, biraz da büyük vapur acentelerinin camekânları önünde oyalandığım, seyahat reklâmlarına, başka diyarların güzelliklerini belirterek oralarda zevk etmeğe devam eden afişlere, ön plândaki harikulâde güzel vücutlu bir kızın arkasında uzanan renkli bir plâj resmine, Rio de Janeiro'lara varıncaya kadar mahzun Venedik'i, neşeli Nis'i, belki ömrümde göremiyeceğim o yerleri, tadamıyacağım zevkleri bana hatırlatan ilânlara, fakir odama dönmeden, bir an daldığım olurdu.

Fakat başımı biraz çevirince, Köprüyü daha tenhalaşmış, elektrikleri yanmış görür, yavaş yavaş geçen tramvayların çıkardığı sesi dinler, deniz kokusunu ciğerlerime çeker, daha demin beni kandırmak isteyen o ilânları, o ilânların övdükleri memleketleri unutur, hemen ertesi sabah yine çayımı içmiş, yüzümü yeni yıkamış, o Köprüden geçebileceğimi, akşam yine Köprüde oyalana oyalana evime dönebileceğimi düşünür, böylece bütün ömür her gün o Köprüyü görebileceğim düşüncesiyle sevinir, bu kadarcık şeyden mesut olduğumu kimseye söylememek ister; söylersem beni ondan mahsus, inat olsun diye ayıracaklarını sanarak onu bir sır gibi içimde saklamak ister, şimdi alacakaranlıkta, hep çalkantılı suyun her alçalışında meydana çıkan yosunlar arasında Köprüye sıkı sıkı yapışmış, kendilerini Köprüden söküp koparmak isteyeceklerin parmaklarını kanatacak; tırnaklarını kıracak gibi duran midyelere dalar, ben de o midyelerden biri gibi olmak isterdim.

Her şeye rağmen, İstanbul'dan ayrılarak geldiğim bu şehirde ilk günlerimi, âdetlerimiz değişirken düştüğümüz o şaşkınlık içinde, böyle saat saat İstanbul'da olsaydım, yapacaklarımı düşünerek, böylelikle yine İstanbul'da yaşayarak; kâh bir akşamüstü Cihangir taraflanndaki o küçük gazinoların birinden limanı, Kızkulesi'ni, Salacak'a, Kadıköy'e ayrılan Adalara açılan vapurları seyrederek; kâh burada raslamam imkânı olmıyan bir arkadaşın, Beyoğlu meyhanelerinin birinin önünden geçerken beni camdan görüp çağıran Sait Faik'in elime daima büyük gelen, fazla kürek çekmekten mi nedir, avuçları şiş ve çoğu zaman sıcak elini sıkarak; kâh bir Cumartesi öğleden sonra Bebek'e işleyen o küçük vapurlardan birine binip tek uskurunun sularda çıkardığı sese kendimi bırakarak ve her akşam, orada, fakir mahallesinde, bakımsız sokağında, yoğurtçu sesleri içinde kalan evime dönme saatlerimde içim sızlayarak geçerdim.

İlk günler böyle geçtikten sonra, ilerleyen zamanla, İstanbul'un belki de yerinde olmadığı, ben içinde bulunmadığıma, onu beş hissimle idrâk edemediğime göre, onun da mevcut olmamasının mümkün olabileceği sık sık aklıma gelmeğe başladı. Fakat ya bu trenler!.. Her akşam böyle dolu vagonların pencerelerinde sevinçli yolcularla her akşam aynı dakikada kalkan bu trenler nereye gidiyorlar? . Sonra, İstanbul'dan gelen yolcular; üzerlerindeki pal- to veya pardesüden, elbiselerinden, İstanbul'dan ayrıldıkları günün havasını sezdiğim yolcular... İstanbul yerli yerinde, bildiğim, duyduğum gibi yaşıyor.

Fakat İstanbul'un hep var olduğuna beni en ziyade İstanbul gazeteleri

inandırıyor. Onlar buraya, çıktıklarından bir gün sonra geliyor. Bu İstanbul bitkileri tütüncü dükkânlarında, topraklarından sökülmüş, dallarından koparılmış, vazolarda solan demetler gibi duruyor. Onlardan satın alıyorum. Nerede taze miirekkep kokuları! Bağlı durmaktan buruşmuşlar, ne de çabuk sararmışlar! İade gazetelere benziyorlar. Fakat onlan seviyorum. Onlardaki çalgılı bahçe ilanlanndan, lstanbul'da yazin başlamak iizere olduğunu anlıyorum. Pendik vapurunun Bebek önlerinde bir kaza geçirdiğini onlar yazıyorlar, onlardan anlıyorum ki, Denizyollan vapurlan Boğaz'a da işlemeye başlamışlar. Göremediğimi görür gibi oluyorum.

Zaten, yurdun her tarafına bol bol yayılan lstanbul gazeteleri, İstanbul'un gurbetteki lstanbullulara yolladığı birer mektup değil miydi? Kenarları yapışık Cumhuriyet'i, bir mektup açmaktaki o zevki duyarak, tırtıllarını yırtıp açmıyor muyuz? Akşam, beni dostum Şevket Rado'nun neler düşünmekte olduğundan haberdar etmiyor mu? Bu gazetelerin sinema ilanlarını okumak, Beyoğlu caddesinde bir dolaşma, bu gazeteler bir gün evvelinin İstanbul sabahı, bir gün evvelinin İstanbul aksami değil midir? Onların bir İstanbul sabahı içinde, Kadiköy iskelesinde başka, Köprübaşında başka seslerle satılmalarına kulak veriyorum. Akşam gazetelerini, Son Dakika'ları koltuklarının altlarına sıkıştırmış gocukların Babialiden aşağıya doğru, çığrışarak, bir okul paydosunda gibi, dağıldıklarını görüyorum. Her gece yatağımda onları okuyarak uyuduğumdan mı, nedir, İstanbul sık sık, semt semt rüyama giriyor.

İstanbul!.. İstanbul'u havası, suyu, eğlencesi için mi istiyor, bunlar için mi seviyorum! İstanbul eğlenceli de, şimdi bulunduğum şehir sıkıntılı mı, İstanbul güzel de bulunduğum şehir çirkin mi? Hayır, burasi da güzel. Tertemiz asfaltta yürümek zevkini tadarken, bazan o kadar özenilmiş bir bahçe ortasındaki öyle güzel bir evin önünde duruyorum ki; içimden, şöyle bir ev sahibi olsam değil, sadece, şöyle bir evde birkaç ay oturabilsem, diyorum. Karım, şu çamın gölgesinde dikişini dikerken, çocuğum şu betonlanmış bahçe yolunda üç tekerlekli bisikletlyle ne güzel dolaşırdı! Fakat birden aklıma bu evin ne kadar emek mahsulü olduğu geliyor. Böyle bir ev sahibi olabilmek için ne kadar akıllı yaratılmış, ne kadar çalışmış olmak icabeder. Zilini bile çalmak hakkım olmıyan bu yabancı ev gibi, benim için neler hazırlanmakta olduğunu bilmediğim istikbali de karşımda açamadığım kapısıyle yükselmiş buluyorum.

Halbuki İstanbul'da, doğup büyüdüğüm İstanbulda böyle miydi?

Orada, her şey mazi, benim de iyi kötü yaşayabildiğim hayatım, benim ömrüm, ömrüme karışmış insanların hayatıydı. Biraz hüzünle karışık bile olsa, orada rahat rahat hatırlayabiliyor; evet, yaşadım diyebiliyordum. Orada, okuduğum mektep, askerliğimi yaptığım kışla, nikâhımın kıyıldığı belediye dairesi vardı. Orada daha öyle aşina binalar, öyle sokaklar vardı ki, oralardan geçerken, ne kadar canım sıkılmış olsa, kendi kendime gülümser, ne kadar yaşlı olsam çocuklaşır, orada geçmiş, sonra unutulmuş bir küçük hatırayı birden hatırlayıvermenin sevinci içinde göz pınarlarımın yaşardığını duyar, içimden, “evet, evet!” dediğim olurdu. Orada en tehna yerler bile hakikatte tenha değildi.

Çamlıca'da dolaşıken bir bahçe kapısının önünde durmam Çamlıca'daki Eniştemiz'den bir parçayı hatırladığım içindi. Çamlıca parkının daha doğrusu ilk ismiyle Çamlıca Belediye Bahçesi'nin önünde, Araba Sevdası'nın Bihruz Beyi'ni, Musavver Servetifünun'daki resminde olduğu gibi, yine bastonuna dayanmış durur bulurdum. Orada her yere böyle her türlüsünden kat kat hatıralar birikmişti. Oralarda şöyle bir dolaşmak, tekrar hayata dönmek isteyen onların hemencecik belirlemeleri, dile gelmeleri, eskisi gibi ağlamaları gülmeleri için kafiydi. Oranın hiç bir sahili yoktu ki, sularında eskiden atılmış çocuk kahkahalarıma yine kendim kulak vermeden denize gireyim; oranın hiçbir kırı yoktu ki, gezmeye yapayalnız çıkmış bile olsam bir sevgili vücudu yanıbaşımda duymıyayım!..

Babam, Yenimahalle iskelesine çıkıp, Fırıldak bahçesinin - o bahçenin isminin Fırıldak bahçesi olduğunu ilkönce bana babam söylemişti - önünden geçerken yoldan Rumeli Kavağı'na doğru yürümeyi çok severdi. Ben de büyüdükten sonra orasını sever olmuştum. Oraya sık sık giderdim. Her seferinde de babam beni yalnız bırakmak istemezdi. Boyum, yine onun beline kadar gelir, çizgili pantalonu içindeki bacaklarının hareketlerini takibeder, küçücük elimle, elini tutamıyacağım için olacak, bana uzattığı iki parmağından sıkı sıkı tutar, yine eskisi gibi yürürdüm. Babam o yolda keyiflenir, içinden alaturka şarkılar mırıldanırdı. O şarkıları bile duyardım, yahut gayriihtiyari o şarkıları ben de içimden mırıldandığım için bana duyuyorum gibi gelirdi. Orada, yolumuzun üstündeki tahlisiyenin ne olduğunu merak edip babama sorduğumu, babamın verdiği cevabı hatırlardım. Orada içimi öyle hatırlamanın, hatırlayabilmenin tesellisiyle dolduran ne çok yerler vardı!

Cerrahpaşa hastanesine çıkan o iki kenarı ağaçlı yolda yürümeyi, o yolda-yürüyüp giderken uzaktan bir tablo gibi beliren bir sokağa

dalıvermeyi, o sokakta da yürümeyi severdim. O yollarda hiçbir hatıram yoktu. O tarafları belki bir Prierre Loti merakiyle dolaşırdım, fakat o gezintiler beni ne kadar iyi ederdil Ne kadar değişik ruh hallerinin birinden öbürüne beni götürüdü! O yollarda, yiiriirken bazan bir küçük camiin küçük mezarlığındaki öyle güzel bir çitlembiğin, çitlembiğin altında o kadar asude bir mezarın karşısında kalırdım ki, hemen ölüp oracığa gömülüvermek isterdim.

Bazan, yolumun üzerindeki sıra sıra ahşap evlerden birinin kapısı aralanır, aralıktan, yeni yıkanmış, malta döşeli taşlık görünür, çıplak ayaklarında takunyalar, esmer bir kız, elindeki ıslak süpürge ile eşiğin tahtalarını da çabucak temizledikten sonra kapıyı örtüverirdi. Hemen arkasından kapıyı çalmak, o kızın çok iyi kalbli olduğundan emin olduğum annesinin elini, “Benim de annem olur musunuz?” diye öpmek, o kızla evlenmek, o evde mesut olup yaşamak, yaşamak isterdim. İstanbul sokaklarında böyle kâh hatırlayarak, kâh hüzünlenerek, kâh ümitlenerek dolaşmak ne güzeldi! Allahım, bahtsızlar için mesut olmak İstanbul'da ne kolaydı!..

Şimdi bulunduğum şehrin öyle sokakları, çeşmeleri, İstanbul'dakilere benzer camileri, daha hiçbir mezarlığını görmediğim halde -burada ölüler şehrin dışında yatıyor olacak- tahmin ediyorum ki, öyle mezarlıkları da yok. Ondan, İstanbul'lu bir şeyi burada da bulunca sevindim: Her sene Galatasaray'da açılan Güzel Sanatlar Birliği resim sergisi burada da açılmıştı. Herhalde mektebimde açıldığımdan olacak, hemen hemen ilkinden beri muntazaman ziyaret ettigim bir sergiyi bu suretle, Istanbul’da bulunmamama rağmen bu sene de kaçırmamış olacaktım.

Tablolar, asri bir sergievinin tepeden ışık alan herhalde çok çok miikemmel salonunda teşhir ediliyordu. Fakat onları birden yadırgadım. Bunlar mektebimin, benim için o kadarda aşina resim dersanesini ve yanindaki iki sınıfı işgal eden o tablolar mıydı? Burada yüksek, bembeyaz badanalı duvar üstünde, tepeden inen ışık hücumu altında ne kadar başka duruyorlardı! Hani ayaklarımın altında resim sınıfımızın gıcırdayan tahtaları?.. O zaman duydum ki, orada, karşımdaki duvarda, geçen sene ölen Sevket Dağ'in (onu tanırdım, ne iyi adamdı o!), Sami Yetik'in tablolannin altındaki isimlerinin siyah ile yazılmasının anlattığı cinsten, bu bembeyaz duvarlar üzerindeki, bu sene resim sınıfımızın duvarlan üzerinde seyredemediğim, bu tabloların da söylemek istedikleri bir şey, bir yerden, bir sevgiliden aynlmanin da ölüm

nev'inden, ölüm kadar mukadder olduğunu anlatmak isteyen bir şey var.

O sergiyi dolanıp çıktıktan sonra anladım ki, bir an'aneye uyarcasına, mektepte iken her yaz ve mezun olduktan sonra da yine her yaz gezdiğim bu sergide tablo seyretmekten başka bir şey, mektebimi gizlice ziyaret etmek ihtiyacı, o resim sergisine varmak için, kızgın Temmuz güneşinin altında yürüdükten sonra çok loş gelen daima serin medhale girmek, yemekhanelere sinmiş yemek kokusunu duymak, yemekhaneleri geçtikten sonra iki yanda uzanan bomboş koridorlarda yine mubassır seslerinin kimbilir kaçı çoktan toprak olmuş- mektep numaramı çağırdığını işitmek, kaç kere inilmiş çıkılmış merdivenlerden, mermer basamakları benimseyerek, bütün o binayı benimseyerek, oradan mezun olmaktan âdeta gurur duyarak çıkmak, sınıflara şöyle bir göz atmak, sıralarının biraz daha eskidiğini,, yer yer oyulmuş döşeme tahtalarında mor mürekkep lekelerinin arttığını farketmek varmış.

Arkadaşım Ferruhzat, mezun olduktan sonra yine mektebine öğretmen olmuş, üstelik bir de idari vazife almıştı. Onun için mektebimi bu ziyaretimde onu sık sık mektepte bulurdum. Beni bırakmazdı; orada ön bahçede havuzun başındaki sıralardan birine oturur, konuşurduk. Saçlarıma bakar: “Ziya, saçların ne çok ağarmış!” derdi, sonra ilâve ederdi: “Ama, senin saçlannın böyle erken ağaracağı daha çocukluğundan belliydi, daha çocukken senin ensende beyaz saçlar vardı.” derdi. Bu, aynada göremediğim için bilmediğim hususiyeti onun bilebilmesi, beni âdeta sarsardı. Elbette onu böyle eski, böyle bir çocukluk arkadaşım bilebilecekti; onu, mektebe başladığımız gün sadakor elbiseleri içindeki halini görür gibi olduğum 552 Ferruhzat hatırlayacaktı.

— Ferruhzat, sen de sadakor elbiseli bir çocuktun, derdim.

Ve orada öylece havuzda yıkanan güvercinlere dalmış, kulaklarımda bütün mektep hayatımızca o kadar alıştığımız o Beyoğlu gürültüsü, susardık. Mektepten ayrıldığımdan beri, bu yaşa gelinceye kadar kaç cins insan tanıdıktan, elbiselerinin örttüğü viicutlarını göremediğim gibi, yüzlerinin altında da nasıl bir yüz taşıdıklarını bir türlü bilemediğim insanlarla karşılaştıktan sonra, bir yatakhanede yanyana yattığımız bir arkadaşın bize nasıl yakın olduğunu daha iyi anlar, bir arkadaş yanının, bir ana kucağı kadar emin olduğunu duyardım.

Ne diyeyim, İstanbul; neler yazayım? Şimdi anlıyorum ki, bu yaşıma

gelinceye kadar sıla hasreti nedir bilmiyormuşum, onu sen bana öğrettin. Ondan; zaman oluyor ki, orada, Vaniköy'ün o çok defa tenha vapur iskelesinde, bütün Vaniköy'lülerin ahbabı emektar iskele memurunun müsaadekarlığı ile iskele babalanndan birinin üzerine oturmuş, bir ılık öğle güneşiyle gittikçe daha fazla aydınlanmaya, küçük balıkların geçiştiği, bir aynada gibl görülmeye başlayan denize dalmış, Bogaz'ın Anadolu kıyısı iskelelerine uğraya uğraya nihayet Kandilli burnunu, burundaki işaretçinin açıp kapayacağı bayrakla dönüvermesi lazım gelirken; oraya vapur saatinden çok evvel gittiğimden mi, yoksa vapurun herhangi bir sebeple yolda geç kalmasından mı, uzun miiddet gelemiyecek vapuru orada saatlerce, öyle beklemek istiyorum.

Onun için; zaman oluyor, radyoda dinlediğim bir şarkı ile kendimi mehtaplı bir yaz gecesinde, Kalamış koyundaki, denize o kadar yakın o salaş gazinolardan birinde sanıyorum. Bütün koy, hayal edebilecek en giizel bir havuz gibi genişliyor, sahile muvazi bir tek dalga kırışığı mehtap akislerinin kesildiği hizadan başlayıp bir büklüm halinde, düzele düzele nihayet kumlarda bitiyor; kumlar bu dalganın köpüklerini emerken, bir yenisi yine mehtap hizasından ayrılmış, yola çıkmış bulunuyor, bu hep böyle devam ediyor, bütün koy bu kadar içten, böyle hafif hafif çalkanırken, öbür uçtaki gazinoların birinde çalınan gramofonda bir şarkı, kimbilir ne zaman, hangi kadına karşı duyulmuş bir aşkın şarkısı, bütün koya yayılıyor. Uzaktan duyulan ses daha tatlı, daha sihirli geliyor yavaş yavaş o şarkı bizim de aşkımızın şarkısı oluyor.

Saatler ilerledikçe, önümüzdeki incecik sandal iskelesine, ağır küreklerle yaklaşıp, saatine kiraladıkları sandalları, iskelenin ucundaki feneri yakmış bekliyen sandalcıya iade eden çiftler çoğalıyor. Daha demin bütün koyda, mehtap pırıltıları içinde kıpırdayan birer leke halinde ancak birkaç sandal görebilmek miimkiin olduğuna göre, bu kadar sandal, bu kadar çift nerelere dağılmışlardı, diye düşünüyorum. O zaman bana öyle geliyor, yahut öyle düşünmek istiyorum ki, orada, karşımdaki Hayırsız Adalar'ın hemen arkasında, o adaların bir perde gibi gizlediği, başka, küçük, yalnız sevişenlerin çıkabildikleri küçük adacıklardan o sandallar öyle haz içinde, öyle yavaş yavaş dönüyor. Her sandaldan çıkan çift, ince iskeleyi geçtikten sonra, henüz tamamiyle ayılamamış gibi, birbirlerine dayanarak ilerliyor, büyük çınarlar altında karanlık yola sapıyorlar.

Saatler ilerledikçe ay yükseliyor, bu, koyun uzaklarına, kuytu köşelerine dağılmış sandallann hepsi geri dönmüş mü oluyor, yoksa fener içindeki

mum mu bitiyor, nihayet sandal iskelesinin ışığı sönmüş, öbür uçtaki gazino da son aşk şarkısını çalmış bulunuyor. Onun için; yolda susayıp, henüz dükkânlarını öğrenemediğim sokaklarda bir sucu arayacak olsam, İstanbul'un o anda çıngırağının bile çalışını duyar gibi olduğum eski zamandan kalma bir sucu dükkânında, ıslak kestane yapraklariyle sarılı mermer haznenin ucu hep beyaz bir tülbentle bağlı musluğundan pırıltılarla süzülerek yeni yıkanmış bir bardağı yavaş yavaş dolduracak suyu, önümde, ağızları birer limonla kapatılmış duran limonata, şıra sişelerine, şıra kabarcıklarının bir noktadan kopuverip şişenin boynuna doğru çıkmalarına, orada, birikmelerine dalarak içemiyeceğimi bildiğim için susuzluğum daha artıyor. O zaman, İstanbul'un o eğrelti otlarıyle döşeli karpuz sergileri gözümün önüne geliyor; o sergilerin birinde otların üzerine bağdaş kurup oturabilsem, içimden bir şey gidecek, içim rahatlıyacak sanıyorum.

Onun için; bir akşam saati oluyor ki, orada, İstanbul'dakiler için o kadar basit bir şeyi, eski Tozkoparan, Refiksaydam caddesi olurken, yol kenarına, Haliç'e karşı konulan sıralardan birine oturmuş, Kasımpaşa evlerinde birer birer ışıklar yandığını seyretmek istiyorum. Onun için yine tramvaylarin çanını duymak, Tünelin kapısında durup, o katran kokusunu doya doya koklamak istiyorum.

İstanbul! Senin o gazetelerde gece elbisesiyle gidileceği ilan edilen yeni eğlence yerlerini, yeni gazinolarını, lidolarını istediğim yok; ben, orada bir Hukuk talebesi iken kitabımı alıp çalışmıya gittiğim Gülhane parkına yine gidip, o eski sıraya oturmak istiyorum. Ben, senin Ada vapuruna değil, sevdiklerimin mezarlarını ziyaret etmek üzere o mütevazı Eyüp vapuruna binmek istiyorum. İstediğim, o, kalabalığı ile beraber ruhu da değişmiş Beyoğlu'nda eğlenmek değil, ben ruhûma denk, fakir İstanbul'un sokaklarında, serin bir sonbahar gününü bir harmani gibi sarınarak sadece yürümek istiyorum.

Hangi menfaat, hangi para hırsı beni bu şehirde tutuyor! Orada belki daha fakir yaşardım, belki orada, buradaki gibi asfalt üzerinde yeni kunduralarım gıcırdamaz, fakat eski kunduralarım ayağıma daha hafif, daha rahat gelir, incelmiş tabanlardan İstanbul kaldırımlarını daha iyi hissederdim.

Köprüden sabah akşam yine geçebilirdim. Orada en küçük vazife benim neme yetmezdi! Orada, Köprü'nün altında, Boğaz vapurlarının uğrayacakları iskeleleri haber veren memur olabilirdim. Orada,

“Üsküdar, Kuzguncuk, Beylerbeyi..” diye bağırır, artık ihtiyarlamış Boğaz hanımlarının yanlış vapura binmelerini önledikten sonra, her vapurun arkasından birden köpüklenen, sulara bir an dalardım.

Orada, Köprü'nün üstünde olduktan sonra, bir amele, bir temizlik amelesi olabilirdim. Şehrin kalbi sayılabilecek bu yerde, bu en merkez noktasında, bu iki sahil arasındaki balkondan, mevsim mevsim, saat saat İstanbul'u, minarelerin kâh masmavi bir göğe çıktıklarını, kâh ağır bulutları delmek ister gibi yükseldiklerini, kâh yağmurla ıslanan kurşun kubbeleri, kâh nereden vurduğu arılaşılamayan bir güneşle parlayıveren bir âlemi seyreder, içim sevinçle dolar, oradan Beşiktaş taraflarına her bakışımda çocukluğumu hatırlar, Eyüp sırtlarına bakarak annemi düşünür, ve bir yandan vazifemi yapar, Köprü'nün, İstanbul'un bu en işlek caddesinin kaldırımlarını en titiz bir itina ile temizler, o kaldırımları kirletenler, o taşlara tükürenler olursa, yanlanna yavaşça yaklaşır, kendime deli dedirtmeyi bile göze alarak:

— Nerede olduğunuzu unutuyor musunuz, derdim; şu göğe, şu kubbelere baksanıza; İstanbul'dasınız, çoluğunuzun çocuğunuzun yanında, hiç kimseniz bile yoksa, ölmüşlerinizin yakınındasınız. Bu, basabilmek saadetine erdiğiniz kaldırımlara hiç tükürülür mü?

1945

(Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi)

ZİYA OSMAN SABA

Ziya Osman Saba, Türk Büyükleri Dizisi:60, S. 81-97

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ

O akşam işimden erken çıkabilmiştim. Şöyle Beyoğlu'na kadar bir uzanayım, dedim. Köprüden, saatlerdir pis hava ile dolmuş ciğerlerimin teneffüs hakkını vererek, Haliç'i ve Boğaziçi'ni selamlayarak geçtim.

Bir zamanlar oturduğum semtlerin vapurları yine hep o hareket telaşı içindeydiler. İşte Kadıköyü'ne kalkacak 6 vapurunun zili çalmaya başladı. İşte Boğaz'ın Anadolu sahilini yapacak 6, 5... Bir zamanlar saniyeleri bile kıymetli olan bu kâh küsurlu, kâh küsursuz rakamlar şimdi benim için eski ehemmiyetlerini ne kadar kaybetmişler! Zil istediği kadar acılaşabilir, memur demir kapıyı kapamak tehdidini istediği kadar ileri götürebilir; ben artık o vapurların yolcusu değilim, benim oralarda artık kimsem kalmadı. Yüksekkaldırım'dan istediğim kadar oyalana oyalana çıkabilirim. Tünel'e varınca tramvay bekliyormuş gibi üzüntülü bir hal alarak tramvaya binenleri seyreder, sonra yayan gitmeye karar vermiş bir insan tavrıyla etrafı seyrede ede Galatasaray'a, Taksim'e kadar yürüyebilirim.

Karşımdan insanlar geliyor, arkamdan insanlar geliyor. Arkamdan yürüyenler nihayet beni geçiyorlar, karşımdan gelenlerin bazılarıyla bir an bakışıyoruz; bazıları beni görmüyorlar, benim de görmediklerim oluyor, bana sürtünenler, çarpanlar oluyor. Erkekler, kadınlar, uzun boylular, kısa boylular, yaşlılar, gençler, güzeller, çirkinler, zenginler, fakirler... Kocalı kadınlar, henüz nişanlılar, yalnızlar, kolunda sevgilisi olanlar, anneleri yanında yürüyen küçük çocuklar var. Cahit Sıtkı'nın, bir şiirinde "gün hazinesi" dediği bacaklarını uzun konçlu şosonlarda

hapsetmiş bir ömür hazinesi genç kızlar var. Yalınayak çocuklar da var. Ayakları muhafazalıların arasında seğirtip gazete satmaya çalışıyorlar. Fakat ayakları üşümüyor gibi, herhalde alışmışlardır, diyorum. Hem onlar da kunduralılardan daha az mesut görünmüyorlar. Onlardan gazete alan zenginler, verdikleri paranın gerisini istemiyorlar. Bu onların sevincini bir kat daha artırıyor.

İki yanımda bu insanları, giydirmeye, doyurmaya, eğlendirmeye, bir kat daha mesut etmeye mahsus dükkanlar, mağazalar, salonlar var. Onların camekanları önünde durmaktan, hayale dalmaktan kendimi alamıyorum. Şu oda takımı ne güzel! İnsan yemekten sonra şu geniş koltukta kimbilir ne kadar rahat eder! Şu abajur, elindeki örgüsüne dalmış karısının yüzüne kimbilir ne tatlı bir pembelik verir. O zaman koca, gazetesini bırakarak karısının seyrine dalar... Şu masa, karşıki mağazada satılan radyolar için bilhassa yapılmış gibi, tam uygun gelecek. Radyonun üstüne de şu ileride, antikacıdaki biblolardan biri... Şehrin en büyük mobilyacısı bütün bir yatak odası takımı teşhir ediyor. İki kişilik karyola, atlas yorganı serilmiş, başucunda komodinine, üstündeki gece lambasına, yerde küçük halısına, pencerelerdeki tül perdelerine varıncaya kadar düşünülmüş, tam bir yatak odası... Perdeleri arasında da bir kış dekoru gözüküyor. Bütün oda kızıl bir aydınlık içinde, sahiplerini beklemekten sabırsızlanıyor gibi...

Fakat bütün bu eşyayı nereye taşımalı? Şu kat kat apartmanların hangi katı benim olabilir? İlerliyorum...

Ya şu mağazadaki mavi kolye. Tanıdığım kızlardan şu en mavi gözlüsüne ne kadar yaraşacak! Fakat o kız benim sevgilim değil ki!

Bir kunduracının camekanında yanlara doğru kaçışmış gibi duran, kimi kapalı, kimi daha dekolte, bütün mahremiyetleri ile kadın terlikleri, bütün bir ev hayatını hayal ettiren terlikler...

Ah şu kadın eşyaları, çamaşırları, elbiseleri satan mağazalar... Düşünüyorum ki, bütün o çamaşırlardan, elbiselerden, tayyörlerden, mantolardan istediğim kadar alacak param olsa da, onları kullanabilecek, onları giyebilecek, "bütün bunlar senin için" diyebileceğim kimsem yok.

Sanki bütün bu mağazalar, bütün şu insanlara, saadet satıyorlar. Şu manavdaki renk renk, türlü türlü yemişler, meselâ şu iri, sarı

kabuklular portakal değil, bir sofra saadetini tamamlayacak bir başka lezzet, koku ve serinlik saadetidir. Şu satıcılar avaz avaz bağırarak, şu sattıklarımızdan da alın, daha çok mesut olun, demek istiyorlar. Hele şu köşede, ta Vefa'dan getirilmiş boza şişeleri. Bu, yemekten birkaç saat sonra, bir babanın, ailesi efradına, üzerine tarçın ekerek, leblebiler koyarak yudum yudum tattıracağı bir nev'i şahsına münhasır saadet değil de nedir?

Bu caddeye ne kadar da çok fotoğrafçı toplanmış, şimdiye kadar kaç tanesinin önünde resimleri seyre daldım. Bütün bu mesut insanlar buralara da saadetlerini tespit ettirmek için koşuşmuş olacaklar. Bu resimlerde, yaşayacaklarından daha uzun zaman tebessümleri devam edecek. Şu gelin, demin gördüğüm kocalı kadın değil mi? Şu pembe yüzlü, çift örgülü saçlı küçük çocuk, daha demin sıçrayarak yanımdan geçen genç kız değil mi? Belli belli! Bu fotoğrafhanelerde hiç ölülerin resmi yok. Zaten en yakın mezarlık buraya kilometrelerce uzakta. Bu caddede ancak mesut dolaşılabilir. Yalnız bu caddede bulunmak insanı mesut etmeye kafidir. Yaşadığımı, ben de saadetimi düşünmeliyim. Şu kadar dükkanın içinde elbette beni de mesut, hiç olmazsa memnun edebilecek şeyler satanlar da yok değil ya! Şuracıkta kunduralarımı boyatabilirim. Şu kravatı pekala satın alabilirim. Yeni gelmiş şu şiir kitabı bana pekala zevkli saatler geçirtebilir. Ben de pekala şu mesut insanların fotoğraflarını çıkarttıkları fotoğrafhanelerden birine girebilir, ben de mesudum, benim de resmimi çekebilirsiniz diyebilirim. Fotoğrafçı da itiraz edemez, sizin kimseniz yok, fotoğrafı ne yapacaksınız, diyemez. Sorarsa, elbette günün birinde benim de bir sevgilim olabilir. Sizin çekeceğiniz bu en güzel fotoğraf onun çantasının gizli bir köşesinde, güzel kokular içinde yatabilir, derim.

Sonra, beni sevecek kimse çıkmasa bile, haberiniz yok mu, yeni bir şiir kitabım intişar etti, bu kitap pekala bana şair dedirtebilir ve kimbilir, zaman gelir, edebiyat tarihçisi, bu kitap intişar ettiği zamanki fotoğrafımı arayabilir. İstikbalin nefis kağıtlı bir edebiyat tarihinin sayfaları arasından bütün gençliğimle tebessüm edebilirim. Evet, evet, hiç olmazsa genç değil miyim, ağarmış saçlarımla, biraz bezgin duruşuma bakmayın, nüfus tezkerem yanımda, buyurun, ben daha genç sayılırım. Ve sırf genç olmam, benden isteyeceğiniz tebessümü dudaklarımda yaratabilir.

Bir fotoğrafhanenin önünde bir otomobil durmuş ve etrafında bir meraklı kalabalığı hasıl olmuş. Yaklaşıyorum, otomobilin içi,

camların kenarları bütün çiçeklerle süslü. Demek gelinle güvey fotoğrafhanedeler. Ben de bu fotoğrafhaneye girer, hem fotoğrafımı çıkartmış olur, hem de hayatlarının en mesut zamanlarından birini yaşatmakta olan bu çifti, kapıdan çıkmak üzere iken olsun, bir defa selâmlarım.

Bütün duvarları fotoğraflarla kaplı holde bekliyorum. Bütün fotoğraflardaki insanlar tebessüm ediyorlar. İşte, yeni rütbesinin verdiği gurur ve emniyetle istikbaline gülümseyen genç subay. Büyük bir lastik topu dünyanın en büyük hazinesi imişçesine sıkı sıkı tutmuş, yanaklarından sıhhat fışkıran gürbüz çocuk. Bir fakültenin mezunlar hatırası: Hocalar, memnunluk ve iftihar içinde; yeni mezunlar da hocalarının etrafında, sırtlarından bir yükü atmış, uzun bir yolu bitirip bir ağaç altına oturmuş insanların saadetiyle gülüyor, hep gülümsüyorlar.

Sonra, yeni evliler, yan yana dururlarken, sevinçten, hazdan titredikleri adeta hissedilen, çiçekler içinde yeni evliler. Bütün şu delikanlılar hep evlenmişler, saadet duymuşlar ve mekteplerini bitirdikleri zaman fotoğraflarını çekmiş olan fotoğrafçıya koşup, işte evlendik, bu sefer de evlenme saadetini tadıyoruz, yeni fotoğrafımızı çekin, demişler.

Sonra, pürüzsüz, uzun bir evlilik hayatının en güzel bir noktasında, belki bu izdivacın bir senei devriyesinde, birkaç yaşına gelmiş çocukları ortalarında resim çektiren eski evliler. Kadın biraz şişmanlamış, erkeğin alnından doğru saçları seyrekleşmeye başlamış, karşı duvarda asılı bir yeni evliler fotoğrafına bakarak gülümsüyorlar. Burada her şey, herkes birbirine gülümsüyor. Hiçbir ihtiyar, hiçbir çirkin, hiçbir düşünceli insan resmi yok. Sanki bu fotoğrafhaneye sevinçsiz hiçbir insan ayak atmamış. Yahut fotoğrafçı, bir muvaffakiyet sırrı olarak, makinesinin karşısında candan gülümseyemeyecek müşterisinin fotoğrafını çekmemiş.

Ben böyle düşünürken, birden atölyenin kapısı açıldı, gelin, elindeki çiçeklerden daha beyaz beyazlar içinde, yanında genç kocası, bir bahar havası bırakarak, bir bahar rüzgarı gibi önümden geçtiler, kendilerini bekleyen otomobile bindiler. Fotoğrafçı onları selametledikten sonra bir müddet daha eşikte kalarak otomobili gözleriyle takip etti, sonra geri döndü, yarattığı eserden memnun bir sanatkar haliyle kendi kendine gülümseyerek, beni görmeden bulunduğum tarafa birkaç adım attı. Neden sonra varlığımı fark edip, tatlı bir rüyadan uyanır gibi, bakışlarıyla ne istediğimi sordu.

- Fotoğrafımı çektirmek istiyorum. Güzel olmasını arzu ettiğim bir fotoğraf çektirmek istiyorum, dedim. Ben konuşurken adam da beni baştan aşağı süzüyor, yüzü deminki memnunluk halini yavaş yavaş kaybediyor, adeta endişeli bir ifade alıyordu:

- Buyurun atölyeye, dedi.

Ben önde, o arkada, çiçek ve lavanta ile karışık bütün bir saadet kokusunun dalgalandığı atölyeye girdik. Gösterdiği sandalyeye oturdum. Makinenin arkasına geçti, örtünün altında yüzü kayboldu, yalnız ara sıra sesini işitiyorum:

- Tabii durun!

- Kendinizi sıkmayın!

- Buraya fotoğraf çektirmek üzere gelmiş olduğunuzu unutun!

- Güzel sevinçli şeyler düşünün!

Bunu ihtar etmesine hacet yoktu, ben buraya zaten sevinçli düşüncelerle gelmiştim. Şimdi burada çekilecek fotoğrafı belki bir gün sevgilim çantasında taşıyacak... Belki bu resim...

Birden fotoğrafçının sesi, bu sefer biraz daha asabi, yükseldi:

- Lütfen, zorla gülümsemeyin!

Evet, zorla tebessüm ne kadar çirkindir! Zaten benim zorla gülmeye ihtiyacım yok. Şu adesenin arkasından bütün bir ebediyet bana bakıyor demektir, ben de bütün o ebediyete, bana hayran kalacak bütün o müstakbel nesillere büyük bir şair gibi biraz mağrur, biraz yüksekten, sadece tebessüm edebilirim.

Çok mu fazla kendini beğeniş? Çok büyük, hatta gülünç bir iddia mı? Doğru! Benim esasen hayatta hiçbir iddiam olmadı ki!.. Bu çıkacak fotoğrafımın daha küçük, daha mütevazı bir vazifesi olabilir. Belki, dinimin bana vaat ettiği en yüksek mertebeye erişir, belki bir gün şehit düşerim. Belki o zaman bu fotoğrafımı, bazı mecmualar, diğer şehitlerinkilerle beraber, basarlar. Belki mektebim, verdiği şehitler arasında benim de bu resmimi müzesinin bir köşesine asar. Belki

sadece ölüp giderim. O zaman da bu fotoğrafım hayatta kalmış birkaç akrabamın, birkaç vefalı arkadaşın beni anmalarına vesile olur. Onlara, şimdiden şükran ve dostluk tebessümlerimi göndermeliyim.

Dışarıdan gelen şu hayat gürültüsüne dalarak, şu odaya sinmiş beyaz gelin kokusunu teneffüs ederek, şu karşı binanın saçaklarında gagalarıyla öpüşen güvercinleri gözümün önüne getirerek, o delikanlı mezunlardan biriymiş gibi, genç subay gibi, bir gün şahadet mertebesine erişebileceğimi düşünerek, elimde sevgilimin eli varmış gibi, ortalarında çocuklarıyla fotoğraf çektirmiş olan evlilerin o rahat tebessümüyle... Fakat şimdi niçin böyle uğraşıp duruyorum? Niçin kendi kendimi aldatmaya çalışıyorum? Benim asıl mesut zamanlarım ne oldu? Niçin asıl o zamanlar resim üzerine resim çıkartmadım? Niçin her hafta fotoğrafçıya uğramadık? Neden bugün buraya tek başıma geldim?

Fakat şimdi böyle şeyler düşünmenin de sırası mı ya! Dünyada her insan az çok bir felakete uğramış olabilir. Bunun için büsbütün kötümser olunur mu?.. Felaketler yerine saadetleri, ölmüşler yerine doğacakları, geçmişler yerine gelecekleri düşünmeliyim. Hem...

Birden, fotoğrafçı siyah örtüsünü başından atarak doğruldu. Yüzü hattâ biraz terlemişti, ümitsiz bir tavırla:

- Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim, dedi.

1944

(Mesut insanlar Fotoğrafhanesi)

ZİYA OSMAN SABA

Ziya Osman Saba, Türk Büyükleri Dizisi:60, S. 74-80

DÜZYAZILARI

Soldan sağa: Cahit Sıtkı, kardeşi Nihal ve eşi Kamuran Erkmenoğlu, diğer kardeşi Yıldız Köksal ve önde babası Bekir Sıtkı Bey (1941 / 1943)

CAHİT'LE GÜNLERİMİZ

İçlerinden ikisi çoktan rahmetli olmuş yedi gencin "Yedi Meşale" adlı şiir kitabı, rahmetli muallim Ahmet Halit'in yeni kurduğu kitabevinin yayınları arasında, 1928 yılının bahar aylarında çıkmıştı. "Yedi Meşale'nin hızı, aşkı ve şevki, Yusuf Ziya Ortaç'ın, bu gençleri etrafına toplıyarak çıkardığı "Meşale" adlı dergiyle aynı yılın yazında da sürmüş, güz gelmiş okullar açılmıştı.

Ben, 1927 - 1928 ders yılını, Galatasaray'ın, lise birinci sınıf öğrencisi olarak tamamlamışken, belki bütün bu şiir çalışmaları sonucu, 1928 - 1929 ders yılında da aynı sınıfın öğrencisi olmaya, utançla karışık bir hüzün, kırık bir haysiyetle, hazırlanıyordum. Şimdi, o sınıfı, bana bir daha okutmuş, böylelikle bana, şairlerin, arkadaşların, tek kelimeyle insanların en iyilerinden birinin en yakın arkadaşlarından olmayı nasibetmiş riyaziyeci Dellou'nun, o rakam adamının sınıf döndürücü rakamı atmış mübarek elini - o el de toprak olmadıysa şayet- öpesim geliyor.

Sınıf dönmenin utancını en çok duyacağım ders, Fâzıl Ahmet Aykaç'ın verdiği edebiyat dersi olacaktı elbette. Geçen yıldan öğrencisiyken, arkadaşlar, "Yedi Meşale"den şiirler okumuşlardı ona. Böylece, şiir yazdığımdan, hiç istemediğim halde, haberi olmuştu. Artık, onun gözünde ben, sınıfta kalmış şair taslağından başka ne olabilirdim? Allahtan ki, onun da mebus seçileceği söylentileri dolaşıyordu. Bu

ümitle ve Ankara'ya bir an önce gitmesi dileğiyle, dersinden kaç kere kaçmıştım.

Ama o, öğretmenlikten bir türlü ayrılamıyor, benimse dersten kaçmam gittikçe gilçleşiyordu. Nihayet yüzümü kızdırıp bir dersine girmiştim. Eski sınıfımdaki yeni arkadaşlarımdan bir çoğunun koridorlarda, bahçelerde karşılaşa karşılaşa tanıyageldiğim yüzleri arasında dikkatimi çekmemiş bir yüze, hayatımda ve edeblyatımızda ne büyük yer alacak bir sanatçının yüzüne o gün, o derste ilk defa dikkatle bakacak, sesini duyacaktım.

Fâzıl Ahmet, yeni öğrencilerinin edeblyatla ilgi derecelerini ölçmek için zekice bir usul bulmuştu: Her öğrenciden, Türkçe olsun, Fransızca olsun, sevdiği bir şiirin bütününü veya bir parçasını okumasını istiyordu. Bir kısım öğrenci, eski ezber derslerinden faydalanarak bir şeyler okuyor, bazıları mısra-ı bercestelerle hatta manzum ata sözleriyle yetiniyor, tek tük de, öğretmenimiz o hakkı da tanımış olduğu için, "ezber şiir bilmiyorum" diyerek, kalktıkları gibi oturanlar oluyordu. İşte bu ders, sırasının gelmesiyle, az kesik bir ses, arkamdan doğru, Lamartine'in "L'lsolement" adlı meşhur şiirini heyecanla okumaya başlamıştı.

Souvent sur la montagne, A l'ombre du vieux chene,
Au coueher du soleil, tristement je m'asaleds.

Bu şiir, o sınıf için bir şeydi; ilgilenerek. arkama, belli etmeden bakmıştım. Esmer, arkaya taranmış, siyaha çalar saçlı, ince dudaklı, üst dudağiyle ufak burnunun arası biraz fazla açık, kulakları kabarık, alnı darca, bütün güzelliği, koyu kestane, moğolumsu çekik gözlerinin biraz hüzünlü manasında toplanmış, ufak tefek, temiz giyimli, çoğumuzun aksine, kıravatıı bir gençti. Halinde, duruşunda bir azim okunuyor; tipi, sol yanağındaki Diyarbakır çıbanının irice izi onun, hiç değilse, İstanbullu olmadığını söylüyordu.

Eski sınıfımı doldurmuş yeni arkadaşlarımdan, isimlerini bile bildlklerim vardı. Hemen hepsi, okulun eskileriydi. 1106 Cahit efendi diye, bildiği şiirlerden birini okumaya davet edilmiş öğrenciyse, Galatasaray'ın yenisi sayılırdı. O, imtihan vererek, ortanın son sınıfına girmiş, şimdi de lise 1 e geçmişti. Bu bir yıllık Galatasaraylılık, ona, arkadaşları arasında, bir lakap kazandırmaya yetmişti bile: Faşist!..

Galatasaray'dan önce devam ettiği, Kadıköy Saint - Joseph Fransız

lisesinin, anlaşılan, iyi öğrencilerindendi. Sınıfta, öğretmen bir şey sorunca hemen atılıyor, parmak değil de, el kaldırıyordu. Galatasarayda da, alışageldiği gibi devam etmek istemiş, ikide bir el kaldırayım derken, Faşist vari selamlar vermişti. Ama Cahit, Galatasaray usullerine; sual, doğrudan doğruya kendisine sorulmadıkça cevap vermemlye çabucak alışmıştı. Yeni geçtiği sınıfta, bu lakabı sanki çoktan unutulmuş, tutmamış göründüğü gibi, kendisi de çoktan Galatasaraylı olmuş görünüyordu.

Şimdi, Galatasaray'ın o yılki, lise birinci sınıfını; benim yine kendim gibi bir "çakmış" la paylaştağım, kapıya yakın sırayı, bütün o sıra topluluğunu gözlerimin önüne getirmeye çalışırken, Cahit, tam arkamızda mıydı, yoksa, aramızda bir sıra var mıydı diye düşünüyorum: Aramızda bir sıra yok muydu ya; her halde, doğrudan doğruya, elime vermekten sıkıldığı şiirini, arkamızdaki sırada oturan bir arkadaş vasıtasiyle göndermemiş miydi bana?.. Demek, daha önceden, belki Saint - Joseph'ten beri, şiire heves ediyor, şiir yazmayı deniyordu.

Bana verdirdiği şiir, yanılmıyorsam, üç kıtalık, epey kötümser ve şüphesiz, acemiceydi. Adını, bir mısraının bir parçasını olsun hatırlamıyorum ama altındaki imza iyice hatırımda: Pirinççizade Cahit Sıtkı. Soyadı kanununun çıkmasına, Cahit'in, Tarancı olmasına daha yıllar vardı. Yalnız, Lâtin harfleri kanununun yürürlüğe girmesine pek az kalmış, Meşale dergisi, Arap harfleriyle dizilmiş makalelerin ortasına, arasıra, deneme ve alıştırma olarak, Latin harfleriyle dizilmiş şiirler koymaya başlamıştı. Çok geçmeden de Meşale kapanmış, Pirinççi zadenln, dergiylo daha çok ilgilendiği ve Yusuf Ziya'yı daha sık gördüğü için Yaşar Nabi'ye vermiş olduğum şiirinin yayınlanmaya değer olup olmadığının konuşulmasına bile hacet kalmamıştı.

O yıl, o sınıfta, Cahit'le dostluğumuzun belki yalnız tohumu atılmakla kaldı. Bunda, benim o yıl, nihayet ikinci defa okuyacağım dersleri, yatılı olarak okumaya güya hacet görmediğimden, bütün lise hayatımda ilk ve son defa gündüzlü oluşumun da büyük payı vardı. Sonra, henüz hiç bir şiirini yayınlıyamamış bir Cahit Sıtkı'nın yanında ben, iyi, kötü, bir Yedi Meşale şalri değil miydim? Cahit'in yanında kendimi yüksek gördüğümü itiraf edeyim.

Dostluğumuz asıl ertesi ders yılıyla gelişmeye başladı. Lise 2 ye geçtlğimizde, yeni sınıfımızda, herkes kendine yer beğenir, çalışkanlar önleri, daha az çalışkanlar daha gerileri seçerken Cahit'le ben,

birbirimizi çekmiş gibi, bir sırada yanyana buluverdik kendimizi. Yine kapıya yakın bir sıraydı. Ama artık ben yeniden yatılı olduğum için iş sırayla, sınıfla kalmıyor, yemekhane, yatakhane, tam mânâsiyle okul arkadaşlığı başlıyor, günler ve gecelerimiz geçiyordu bir arada...

O, iple çekilen denilen haftabaşlarını sanki aynı ipin ucundan tutmuş, beraber çekiyor, Cumartesi günleri, tatlılı öğle yemeğinden sonra, yeni elbiselerlmizi giymek üzere, önce yatakhaneye, sonra, tıraş olmuş, şıklaşmış, bütün haftanın ders sıkıntılarını, okul içinde giydiğimiz eski elbiselerl dolabımıza tıkıvermekle unutmuş, haflflemış uçarcasına mesut, Beyoğlu caddesine çıkıyor, bir buçuk günlük hürriyetimize kavuşuyorduk.

Yaz tatilleri Diyarbakır'a giden Cahit, hafta tatillerini, dayısı, Cumhuriyetimizin ilk Nafia vekillerinden Feyzi Beyin, Kadıköy'de, tramvay caddesinde, Altıyol'a varmadan sol koldaki evinde geçiriyordu. Biz de o tarihlerde Feneryolu'nda oturduğumuzdan, biraz, aynı semtli sayılabilirdik. İmtihanlara yakın, Cahit'le çalışmak üzere, belki dört beş kere gittiğim; şimdi, önünden o günleri hatırlamadan geçemediğim evden, Cahlt'in, en yukarı kattaki aydınlık odasını, çok sevdiği yengesini, yine çok sevdiği emektar bir hizmetçiyi hatırlıyorum.

Cahit'in bir ara yazdığı ve hepsini Cumhuriyet gazetesinde yayınladığı hikâyelerin en güzellerinden biri olan "Bir Kış Gecesi" adlısının, bu evin havasını taşıdığını, bende, bu evden ilham alınarak yazılmış tesirini bıraktığını da, yeri gelmişken, ilave edeyim. O üst katın aydınlık odasında, şlirlerinde lüzumsuz bir kötümserlikten henüz kurtulamamış Cahit, derslerden yana hep iyimser davranıyor, "bak, göreceksin, nasıl geçeceğiz" diyordu. Ve ben, âdetimden şaşrmıyarak, hep ikmalle de olsa, neticede ikimiz de terfi ediyor, bu sefer, artık son sınıfın bir sırasında yanyana oturuyorduk.

Bu arada, arkadaşımın biyografisinl, aile durumunu da öğrenmiş bulunuyordum. Göbek adı Hüseyin'di. Ama bu Hüseyin'le Cahit yan yana gelişi rastgele değildi. Hüseyin Cahit Yalçın'ın hayranı olan babası, ya da başka bir akrabası vermişti bu adı ona.. Babasının adı Sıtkı, annesininki Ârife idi. Hüseyin Cahit, aynı zamanda amcazade olan bu karı-kocanın ilk evlatları olarak, 1910 yılının güz aylarından birinde (ya Ekim, ya Kasım, ne yazık kl, bu ayı, hele günü unutmuşum) doğmuştu. İki kız (Nihâl'le Hilâl) ve iki erkek (Halit'le Yılmaz) kardeşi vardı. İlk şiirlerinden olup ilk kitabı "Ömrümde Sükût"a aldığı, İstanbul'da gurbet

yazılmış "Odayıllarında mda Sükût" adli şiirinin, ilk,

Tavan, bir anne gibi eğilmiş üzerime,
Duvarlar, etrafımda, kardeşlerim gibidir.

beytinde kardeşleşen dört duvar, bu dört kardeşti herhalde. Evleri, çok sonra, "Akıbet" adli şiirinde adını edeceği "Camii-kebir mahallesindeydi. Bana anlattıklarından, hayalimde küçükken, Birinci Dünya Harbinin son yıllarında, daha elimizden çıkmadan gitmiş olduğum Halep'in evleri canlanıyordu: "Gösterişslz bir cephede açılmış küçük bir kapıdan girilince bir avlu, ortasında bir havuz, avluya bakan, çepeçevre balkonlu odalar...

Bilmem, Cahit'in evi de böyle miydi?.. Hastalığından sonra, bu baba evine yapılan ziyaretleri anlatan yazıları okurken, hayalimdekl evin gerçektekine pek aykırı düşmediğini gördüm. Kendisi, yüzmeyi, bu evin avlusundaki havuzda öğrendiğini söylüyor; yaz geceleri, biraz serinlemek için, bu evin, taraça halindeki damına çıkılıyor, hatta orada yattıkları oluyor ve yıllarca sonra, bu gecelerden, "Ömrümde Sükût" taki, şöyle başlıyan, "Gece Bahçelerinde" adlı şiir doğuyordu:

Gece bahçelerinde
Işıldayıp da bazan,
Olgun meyva halinde
Sallanırken yıldızlar.

Hemen hemen ayni sıcak, yıldızlı gökler altında yaşamış, Bağdat'lı Ahmet Haşim'le, Diyarbakır'lı Cahit Sıtkı yıldızlara bakarken hemen hemen aynı şeyleri duymuş olacaklardı. Babası, o tarihlerde, daha Pirinççi zade diye anıldığı anlaşılan Sıtkı bey, pirinç tarlaları da olan, zengin; oğlu Galatasaray'da okuduğu sıralarda, arkadaşım, babasının, Dodge otomobilleri acentesi de olduğunu söylediğini hatırladığıma göre, geniş anlamda bir tüccardı. Ailenin, Diyarbakır'ın eşrafından denilebilecek bir asaletle asil ve eski bir ailesi olduğu anlaşılıyordu. Yine "Ömrümde Sükût" taki ilk şiirlerinden birinin son:

Zaman, bir kuşak gibi;
Sarıl sarıl bitmiyor.

beytini iyi anlayamadığımı kendisine söylediğim zaman, bunun, hayal meyal hatırladığı bir dedenin o eski zaman kuşaklarına döne döne

sarılışının çocuk hafızasındaki hâtırasının canlanışından başka bir şey olmadığını söylüyordu.

İlk öğretimini bu Diyarbakır'da tamamlamış, sonra İstanbul'a gelerek, demin söz konusu ettiğim, dayısının Kadıköydeki evine yakın olan Sen Jozef Lisesine girmiş, orada dört yıl okuduktan sonra, imtihanla, Galatasaray'a geçmişti. "Harmonies poetiques et religieuses" şairinden ezbere parçalar okuyabildiğl halde, ya bir frerler okulu öğretiminin özelliğinden, ya da sırası gelmediğinden, "Les Fleurs du mal" şairini okumamıştı henüz.

Baudelaire'i ona tanıtan Galatasaray oldu. Bu tanışmayla, Cahit aradığını bulmuştu. Fotoğraflarındaki ve portrelerindeki gözleri, Cahit'in gözlerine, - Cahit'inkiler daha içli ve çok daha merhametli olmak üzere - benziyen Verlaine'le birlikte, Baudelaire onun artık en sevdiği, daha başkasını sevemiyecek kadar sevdiği şairlerdi.

Bu son sınıfın sırasında, Cahit'in gözünde, Baudelaire ile Verlaine'in, nice şiirleri ezber bilindiği halde, yine de sık sık açılmadan edilemiyen kitapları, ayrı bir köşede duruyor, hafta başları izinli çıktığımızda Hachette kitabevine uğranmadan edilmiyor, Baudelaire'in, manzurn ve mensur, bütün şiirlerini, bütün yazdıklarını bildiğimiz, sandığımız halde, orada, rafların birinde, bir de, "Vers retrouves"ine rastlıyor, ben hemen uzanıp kitabı alıyor, Cahit hemen ilk sahifelerini karıştırıyor, başlardaki şiirlerden birinin ilk mısraını, bana, hayranlıkla okuyordu:

Je revai cette nuit qu'il me fallait mourir.

Kitabı, başka müşteriler görüp elimizden alacaklar, kapacaklarmış gibi, acele, veznenln yanındaki paketleme masasına koşturuyor, acele, parasını ödüyor, kitabevinden kaçırıyorduk âdeta. O kitap, şimdi, kltaplarım arasında, alındığı gün bembeyazken, sapsarı kesilmiş kapağiyle, şiir dünyasında ilk adımlarımızı attığımız çağın saf heyecanını, en aziz ve mukaddesi, Cahit'in hâtırasını taşıyarak duruyor.

Cahit'in, böyle, elinden düşürmiyeceği, hiç olmazsa, sırasının gözünden eksik etmediği kitaplar arasında, Ad. Van Bever'le Paul Leautaud'nun, yine, Cahit'in sevgililerinden Apollinaire'le başlayıp daha birçok sevgiliyle devam eden antolojisi vardı. Bu antolojinin de birinci cildi bende kalmış. Sevdiği Türk şairleri arasında da, o zamanlar hemen herkesin sevgilisi Ahmet Haşim'le Yahya Kemal'den başka, yine o

zamanlar, bir genç şair, Necip Fazıl Kısakürek vardı. Henüz tanışmamış olduğu Necip Fazıl'a, hayranlığını belirten bir mektup yazdığını ve sevinçle aldığı cevabını hatırlıyorum.

Galatasaray'ın son sınıfında, bu son yılda, Cahit'in şiir denemeleri, en çok, "Muhit" dergisinin istidatlar sahifesinde, bir de Lisenln, Akademi adlı dergisinde çıkardı. Halit Fahri Ozansoy'un edebi başkanlığı altında, her genç istidada kucak açmış Servetifünun'da da birkaç şiiri çıkmıştır sanıyorum.. Ama daha çok, "Muhit`' koleksiyonlarını karıştıracak olanlar, o ilk şiirleri, uçmak için çırpınan bir yavru kuşun kanatları gibi duyabilırler. Bütün bu şiirler, yayınlanmak mutluluğuna ermeden önce, yanıbaşımda, sarı yapraklı bir müsvedde defterine yazılıyor, çiziliyor, yeniden yazılıyor, nihayet, bana, çoğu zaman, mütalâa sonları yemeğe iner veya yatakhaneye çıkarken okunuyordu.

O, ders notundan çok şiir karalamalariyle dolmuş sarı yapraklı defter açılınca, Cahlt'i, bilhassa o zaman, hiç rahatsız etmemiye çalışıyordum. O, yazıyor, çiziyor: bazan, hava elverişliyse, sınıfın yüksek pencerelerinden en sağdakinin içine çıkıp (son sınıf öğrencileri olduğumuzdan, muallim muavinimiz bizleri sık sık yalnız bırakmaktan çekinmiyor, sonra, koridor pencerelerinden bakılacak olsa bile, bu en sağdaki pencerenin içi görülemiyordu) "olgun meyva halinde sallanan yıldızlar"ı anyor, yıldızlara dalarak ilhamını tazeliyordu. Son mütalâa da nihayete erip yatakhaneye çıktıktan biraz sonra, Cahit'i herkesten önce, yatağına girmiş, yorganı başına çekmiş görüyordum. Belki, "Ömrümde Sükût"taki "Yatak" şiirini tasarlıyordu:

Her gün aynı sabırla dönüşünü bekllyen
Yatağının açılmış kollarına koş çabuk.
(.....)

Pek zalim bir gündüzün hâtırasından ırak.
Evet, daha fazla okumaya hacet yok, bu "yatak", yatılı okul yatağı, benim de, birkaç karyola ötedeki yatağımdı. Bu yatakta uykusuzluk, onun için, hep o ilk şiirlerinden, "Uykusuzluk"' şiirinin son mısrası:

Koynumda boşluğunu duyduğum bir kadındır oluyor; sonra,
uyuyabllmek için, belki, deminki,

Tavan, bir anne gibl, eğilmiş üzerlme,
Duvarlar, etrafımda kardeşlerim gibidir,

mısralarını tekrarlıyor ve "Odamda Sükût", nefeslerimizin biribirine karıştığı yatakhanede, daha uygun bir adla, yatakhanede sükût oluyordu.

Ya dersler ne oluyordu? Varlık'ta çıkmış bir konuşmada da işaret etmiş olduğu gibi, "liseden itibaren riyaziye, fizik, kimya, tabliye" Cahit'i "sıkmaya başlamıştı". Ama o, daha ekini belli etmemiş, hele riyaziyeden, benim gibi, ipliği pazara çıkmamıştı. Ders konusunda her zamanki iyimserliğl ve kendine güveniyle; dersten. imtihandan yana yılgın, canı yanık olan bana, cesaret, ümit vermeğe çalışır, "göreceksin, Ziya, nasıl geçeceğiz" der, yazılı imtihanlarda kopye vermeyi vadeder ve o kopyeyi ne yapıp edip gönderirdi. Ama ben, elime, ya elden ele ulaşan, ya önüme düşen muska gibi küçücük kağıt parçasındakl problem çözümünün mutlaka yanlış olduğunu, ne kadar iyi niyetli olsa da, canım kardeşimin iyi bir riyaziyeci olmadığını bllirdim. Problemi, bütün arkadaşlar arasında, doğruya en uzak olmasına karşılık en orijinal tarzda halledenler, biz ikimiz olmamak, böylece öğretmenin dikkatini üzerimize çekip ikimizden biri kopyeci durumuna düşmemek için, "feuille blanche" vermeyi tercih eder; bu hareketimle, öğretmenimizi birtakım saçmalar okumaktan kurtardığımı sanırken, aksine, kızdırmış olurdum. Cahit'se, "Lui, au moins il a essaye" olurdu hep.

Karatahtada da, güya aynı filmin sözlüsü oynanır, ben verilen cebir muadelesini çözemiyeceğirni kesin olarak belirtip yerime bir an önce dönmek isterken, Cahit, kısmen hocanın yardımı, kısmen ön sıra arkadaşlarının fısıldamalarlyle, ama en çok o azmlyle muadelenin hakkından geliverirdi. El yazısı uzmanı değilim ama, o azmi, ta o zamanlardaki el yazılarında görüldüğü kadar, son yazdığı yazılardan da bellidir sanırım. Kalemi nasıl bir aşkla, nasıl bir şevkle tuttuğu, Fransız Lisesinde alıştığı o Fransız "calligraphie"siyle, her kelimenin hakkını vererek, ucu nasıl bastıra bastıra yazdığı, her yazısından bellidlr. O sağ elin kalem tutamaz, kıpırdıyamaz hale gelinceye kadar yazdığı, mektep vazifesi, daire vazifesi, mektup, şiir, her yazıdan, attığı her imzadan...

Bütün verdiklerinden başka, bana Cahit gibi. Yaşar gibi, iki paha biçilmez arkadaş vermiş, damarlarımızı kanımızdan başka ne akıtarak bizi biribirimize bağlamış, bir kelimeyle, bizi Galatasaraylı etmiş o ocağa ait her şeyi saklamak merakımla, eski ders kitaplarımdan, defterlerimden (bir zamanki talebe sandığının defterleri) bir kısmını olsun saklıyabilmişim. Epey oluyor, o defterleri daha muhafazalı bir yere koymaya çalışırken, birinin içinden. Cahit'in bir vazifesi düşmüştü. Arkadaşlığımızın senli benliliğlyle. benim defterin arasına girip orada

saklanıp kalmıştı bu zamana kadar; en üstünde. sıramızın hokkalarındaki mor mürekkepten mor pırıltılı numarasıyla; gayet intizamla çekilmiş. yan yana, ikiz kardeş gibi, iki tane bir; tepesi sanki fiyongalı, ufak bir hediye, gibi bağlantılı, bir sıfır; ucu bir söğüt dalı gibi boyun eğmiş bir altı.

Cahit'in, Galatasaray'da dört yıl taşıdığı bu numarayı, artık kendinden sonrakilere bırakacağı gün yaklaşıyordu. Ama daha o yıl, numaralarımızı sahiden bırakıp bırakmıyacağımızı kestiremiyorduk. Evet, son sınıfta, fen ve edebiyat (o zaman felsefe derdik) şubeleri olarak ikiye ayrılmıştık ve biz, tablatiyle edebiyattaydık ama, yine o zamanki usule göre, bakalorya imtihanı geçirerek mezun olacağımızdan, son üç sınıfın, yani bütün lise derslerinden, o her sımf geçişte unutuluveren derslerden sorumlu tutuluyorduk. Hele, hendesesl, cebri, trigonometrisi ve kosmoğrafyaslyle riyaziye, karşımıza. sıradağlar gibi dikiliyordu.

Riyaziyeden, yalnız bir kayıp vererek, nasıl, ne usulle geçtlğlmizi, Cahit, Cumhuriyet gazetesinde çıkmış hikâyelerinin sonuncularından birinde anlattığı ve ben ondan daha iyi anlatamıyacağım için, burada, kısaca. o sıradağı da aşarak liseyi bitirdik diyeceğim. Yalnız, hatırlamışken, birkaç noktaya daha işaret edeyim: Son sınıflarda Cahit, yaşı, sınıfın ortalama yaş seviyesini aşmadığı halde, bilmem neden, Cahit ağabey diye çağırılır olmuştu. Sonra, ilerde, hayatında o kadar yer tutacak, belki, hayatına başka bir yön ve son verecek rakıya, içkiye alışmamıştı henüz. Yalnız cigara tiryakisiydi. Zayıf, sıhhatsiz görünüşlü Cahit'i üstelik öksürüklü eden bu alışkanlıktan kurtarmaya çalışıyordum. Hatta, işi o kadar ileri götürmüş olacağım ki, arkadaşımız Cihat Baban'ın "canım, bu çocuğa, niye bu kadar karışıyorsun!" deyişleri kulaklarımdan gltmemiş.

Geçen zamanla, düzeltilmesi gerekli şeyler de oluyor. İki de düzeltme yapacağım.

Önce Varlık'ta çıkıp sonra "Edebiyatçılarımız Konuşuyor" kitabına da alınmış bulunan bir konuşmada, Cahit'e ait bir hâtıramı, onun, lisenin arkasındaki çiçek bahçesinin gittikçe dikleşen duvarlarından, aşağıdaki caddeye inişini anlatmış, burada bir daha yazmak istemediğim bu hâtıramı anlatırken. bir yerde şöyle demiştim: "Meyilli başlıyan duvar, sokağa yaklaştıkça dikleşiyor, nihayet dümdüz bitiyordu. Cahit, duvarın en dik, artık ne yapılırsa yapılsın, otura otura inilemiyecek kısmına gelmişti. Aşağı atladığını, sonra doğrulduğunu gördük." Birkaç yıl oluyor belki, oradan taksiyle geçerken dikkat ettim, duvarın o dümdüz, o en dik kısmı kalmamış; birtakım moloz, kum vasaire, yapı malzemesi yığmışlar oraya.

Sonra, yine o konuşmadaki-"Refet'e izcilerin oymak beyi olduğu için yüzbaşı derdik, şimdi Hariciyeye geçtiğinden çoktandır göremiyorum" cümlesinde ufak bir düzeltme yapmam, "Hariciyeye geçtiğinden çoktandır göremiyorum" yerine "öldüğünden ebediyen göremiyeceğim" demem lazım.

Rahmetli Refet Oymak'ın, Galatasaray, 1931 mezunlarının, geleneğe uyarak, Lisenin iç kapısı önünde, grup halinde çektirdikleri büyük fotoğrafta, nerede, nasıl durduğunu, -ne yazık ki, o fotoğraftan bende olmadığından- yazamıyacağım. Yalnız, rahmetli Cahit Sıtkı Tarancı, uzun boylu olmadığı için, önümde bir sıra halinde dizili iskemlelere oturtulmuşlar arasındaydı.

GALATASARAY LİSESİNDEN SONRA

Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra, Cahit, o zamanlar daha İstanbul'da, Yıldız'daki Mülklye Mektebine girmişti. Mektep yatılı ve üstelik Cahit daimi yatılıydı ama, talebeler, biten derslerle başlıyacak mütalâa arasında birkaç saat serbest bırakıldığından, arkadaşımı, istediğim akşam üstü, yeni mektebine, görmeye gidebiliyordum. Bahçede, çimenlere uzanıveriyorduk. Bana, her seferinde de, yeni şiirlerini okuyordu. Galatasaray sıralarında yazdığı şiirlerde, belirli bir sınırın ötesine bir türlü geçememiş, zoraki diyebileceğim bir kötümserlik yüzünden - kızkardeşlerinden, çok sevdiğini söylediği Nihal'e yazdığı ve yanılmıyorsam yayınlanmamış bir manzum mektup dışında - tam manasiyle samimi olamamış, yapmacıklı kalmış Cahit, Mülklye bahçesinin çimenleri üstünde baş başa geçen bu saatlerimizde görüyordum ki, Baudelaire'in yardımiyle de olsa, yavaş yavaş kendini buluyor, dert veya sevinç ne duyarsa duysun, her şeyden önce samimi görünüyor, sanatı kıvama ereceğe benziyordu.

Evet, Cahlt'le bir arada geçen zamanımız artık günler olmaktan çıkıp bu buluşma saatlerinden ibaret kalmış olsa bile, bu birkaç saatte bütün bir haftanın şiir ve arkadaşlık alışverişini yapıveriyorduk ki, ondan her ayrılışımda, kendimi yeni bir heyecan, yeni bir imanla dolmuş duyabiliyordum. Rahmetli arkadaşım, o bitmez tükenmez, tanıyabildiğim şairlerin hiçbirinde o kadar taşkın görmedlğim şiir aşkından, şair ruhundan, bana da, - ne dlyeyim bilmem ki, ancak Arapça bir kelimeyle anlatabileceğim - nefhediyordu âdeta.

İşte, Cahit, şöhretini ilk sağlayacak şiirlerinden, "Uzak Bir İklimde",

"Gece bir Neticedir" gibi birkaç tanesini, böyle buluşmalarımızdan birinde okumuştu. O şiirleri okumuş, benim de beğendiğimi, çok beğendiğimi gördükten sonra, onlara, başka şiirleriyle birlikte, - ne yazık ki, Cahit in ruhunu incitmekten korktuğum için artık adını anamıyacağım - tanınmış bir romancıya, düşüncelerini öğrenmek üzere göndermiş bulunduğunu söylemişti.

(.....)

ZİYA OSMAN SABA

Ziya'ya Mektuplar, S. 3 – 13

KALDIRIMLAR

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında,
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa karışan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

İşte Necip Fazıl'ın "Kaldırımlar"ı böyle başlıyor ve bu uzun şiirdeki her mısra yalancı birer elmas değil fakat kaldırım çocuğunun adımları altında ses veren hakiki kaldırım taşlarıdır. Bu kaldırımların üzerinde esen rüzgâr ölümün nefesleri, şairi adım adım takip eden de ölümün bizzat kendisidir. Bana, bilmem neden, Necip Fazıl ölümle konuşmuş gibi geliyor. Ölümden bahseden mısralarında insanı, bir elektrik telini tutmuş gibi sarsan bir kuvvet var. Bir cihette Necip Fazıl ile Fransız şairi Baudelaire arasında bir akrabalık görüyorum.

Islak bir yorgan gibi iyice bürüneyim,
Örtün üstüme örtün, serin karanlıkları.

Necip Fazıl

Je vais me coucher sur le dos
Et me rouler dans vos rideaux,
Ô rafraîchissantes ténèbres! (1)
Charles Baudelaire

İki şair arasında gördüğüm bu yakınlığın sebebini Necip Fazıl'ın şu mısrasıyla anlatayım:

Kaynamış ruhlarımız bir derdin potasında

“Kaldırımlar” duygu itibarıyla gittikçe derinleşen bir şiirdir, bunun için en güzel kısmını sonlarında okuyoruz. Burada şair, kaldırımların üzerinde geçirdiği geceleri bir kadın şeklinde görüyor:

Bir siyah kadındır ki kaldırımlarda gece
Dalgın bir heyal gibi eteğini sürükler!

Ve o kadını ihtirasla seviyor:

Ondan bir temas gibi rüzgâr beni bulur da
Kucaklamak isterim onu koynuma alıp

Bu kadar sevdiği bir vücudu kıskanması tabiidir:

Arkamda bir kahkaha duysam yaralanırım;
Onu bir başkasına ram oluyor sanırım
Görsem pencerelerde soyunan bir karaltı

Ve şiir nihayet şöyle bitiyor:

Varsın bugün bir acı duymasın gözyaşımdan,
Bana rahat bir döşek serince yerin altı
Bilirim kalkmayacak bir yar gibi başımdan

“Kaldırımlar”dan sonra “Otel Odaları” ve “Sayıklama” manzumeleri geliyor. Zaten ayrı bir tarzda olan Ahmet Haşim’inkiler istisna edilirse, bu iki şiir kadar telkin kuvveti fazla hiçbir eser bizim edebiyatımızda yazılma mıştır. “Otel Odaları”nın, bu kafiyesiz addedilebilecek manzumesinin, o kadar gürültüsüz, alayişsiz (2) bir kuvveti var ki okuyan adeta görünmeyen kollar tarafından kaldırılarak bir otel odasına götürülmüş gibi oluyor ve orada ölen bütün gariplerin acısını duyuyor:

Ağlayın aşinasız, sessiz can verenlere
Otel odalarında, otel odalarında...

“Sayıklama”da okuduktan sonra gözlerde pırıltılar, kulaklarda mırıltılar bırakan bir şiir:

Söndürün lambaları uzaklara gideyim,
Nurdan bir şehir gibi ruhumu seyredeyim
Pırıl pırıl
Pırıl pırıl...

Ne olurdu bir kadın elleri avucumda
Bahsetse yaşamanın tadından başucumda
mırıl mırıl
mırıl mırıl...

Şair, "Tabut" şiirinde yalnız iki ve son kıtada muvaffak olmuştur. "Bekleyen"in ilk iki mısrası tamamıyla Faruk Nafiz'in, "Sen bir ahu gibi dağdan dağa kaçsan da gene / Seni aşkım canavarlar gibi takip edecek!" mısralarının aruzdan heceye çevrilmiş bir şeklidir:

Sen kaçan bir yavru ceylansın dağda,
Ben peşine düşmüş bir canavarım.

Hemen üçüncü satırda kendi benliğine avdet etmişse de ben; Necip Fazıl, Faruk Nafiz'den aldığı hızla kendi şiirini sonuna kadar aynı kuvvette getirebildi, diyorum!

Kitabın "Deniz" isimli kısmında toplanan manzumelerle en sondaki iki manzume, bence Necip Fazıl'ın en zayıf parçalarıdır. Son iki şiirin sayfa doldurmak için alındığı tamamıyla belli. Denizi anlatmaya uğraşan manzumelerde ise üç-dört mısrayı çıkarırsak geri kalanlar herhalde pek çabuk unutulacaklardır.

Kendi hislerini kuvvetle anlatan şair, deniz gibi tabiatın bir parçası karşısında söylenmiş şeyleri tekrardan başka bir şey yapamıyor.

Bu acz, "Simsiyah camlarını üzerime dikiyor / Göz leri çıkarılmış bir âmâ gibi evler" tarzında orijinal görüşleri olan bu şair için bir parça gariptir.

"Gözler", "İstasyon", "Gurur", "Keder" şiirleri küçük bir şişenin içine hapsolunmuş kokular gibi insana her okuyuşta bitmeyen bir zevk veriyor.

Bakın, koskocaman bir keder sekiz satırcığın içine ne kadar kolaylıkla sıkıştırılmış:

Keder, saçlarıma ak,
Yüzüme çizgi serdi.
Ruhumu çırılçıplak
Soyup çarmıha gerdi.
Akarken bağrımda kan,
Beni seyretti hayran.
Bir kadın oldu o an
Kendini bana verdi...

"Heykel", "Anneciğim", "Yattığım Kaya", birincisi son bahsi, diğeri anne sevgisini, üçüncüsü bir nostaljiyi bütün incelikleriyle hissettiren şiirlerdir.

(Uyanış, s.1687, 1 Kanunuevvel 1928)

(1) (Fr.) Ey karanlıklar, iç ferahlatan / Sırtüstü uzanıp / Örtülerinize sarınacağım. (Y.N.)

(2) Gösterişsiz. (Y.N.)

ZİYA OSMAN SABA

Ziya Osman Saba, Konuşanlar, Bir Hüzünle Sesinde, S. 15-19

SÖYLEŞİ

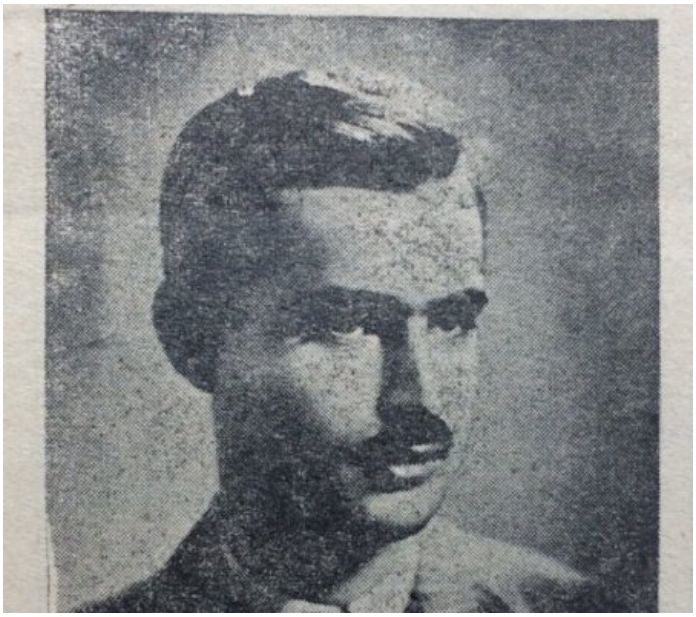

ZİYA OSMAN SABA SANATINI AÇIKLIYOR

FAHİR ONGER - Yirmi küsur yıllık sanat hayatınız ortada. Hemen de hiç ara vermeden bunca zaman şiirle uğraşmanız, bu süre içinde iki de eser yayınlamanız, buna karşılık öteki bazı şairlere oranla adınızın fazla yayılmış olmayışı, salt gelişmiş bir zevkin sonucu olarak can sıkıntınızı gidermek üzere şiiri ikinci dereceden bir çalışma saydığınız sanısını uyandırıyor. buna ne dersiniz?

ZİYA OSMAN - Şir yazmak benim için bir eğlence olmak şöyle dursun bu (mutlaka bir sanat eseri vermek) benim için bir ihtiyaç, bir zarüret, âdeta yaşamamın sebeb ve hikmeti. Bugün, yarın öleceksin deseler. yegâne üzüntüm, dünyada bırakacağım sevdiklerimle yazamadığım eserlerimdir.

FAHİR ONGER - Bazen şiir eleştirileri ve küçük hikâyeler de yazdığınızı görüyoruz. Bu sahalarda diretmeyişiniz neden? Bu tür yazılar şirden daha mı çok vaktinizi alıyor? Yedi Mesaleciler' den sizden başka şiirle uğraşan kaimamıştır, şiirlerinizin bugünkü durumu artık şiiri bırakmış görünen bu grubu ayakta tutabilecek kudrette midir? Eğer değilse neden küçük hikaye ve eleştiri üzerindeki çalışmalarınıza daha çok önem vermiyorsunuz? Şiirde direnmenizin sebebi nedir?

ZİYA OSMAN - Tenkit yazilarıma, -bunlara yazı demekten utanırım- sebep, mecmua sahiplerinin ısrarı ve dostlarımın kitap çıkarmalarıdır. Bir tenkitçilik iddiam yoktur. Bu yazılarımı sanat faaliyetimin arasına sokmuyorum. Ama hikâye ve nesiri sanat faaliyetlerim olarak kabul ediyorum. Bu edebi mahsullerim üzerinde bir iddiam vardır. Hikâye ve nesir yazamıyorsam bu, acısını çektiğimiz zaman azlığndandır. Çünkü bu nevi çalışmalar masa başı mesaisine ihtiyaç gösterir. Halbuki şiiri her yerde, işime gelirken şu yokuşun üzerinde bile yazabiliyorum.

FAHİR ONGER - Şiirle ve şiirde şimdiye kadar neler yapmak istediniz? "Sebil ve Güvercinler" ile "Geçen Zaman" adlı eserleriniz yapmak istediğiniz şeyleri tam olarak başarabilmişler midir? Şiirleriniz arasında en çok sevdikleriniz hangileridir?

ZİYA OSMAN - Güzel şeyler yazmağa çalıştım. İnsanların aklında kalabilecek -hiç olmazsa birkaç mısra- bir şeyler yazmak istedim. İnsanlar unutmayınca güzel oluyor. Fakat bunu yaparken daima kendi içimdekileri söyledim. Kendi içimi döktüm. Bu güzelliğin Valérienne bir sanat anlayışıyla vanlmak istenilen güzel olmadığını, şimdiye kadar yazdığım şiirler de kafi derecede gösteriyorlar. Eserlerim ancak, yapabildiklerimdir. Okuyucunun seveceği şiirlerim benim de en sevdiğim şiirlerim olacaktır.

FAHİR ONGER - Şiiri üstün tutmanızda hangi olaylar etken olmuştur?

ZİYA OSMAN - Şiir yazmak çocukluğumda bana çok güç gelmişti. Bu güçlüğü yenemiyeceğimi sanmıştım . Şiir yazmak gene güçtür, şiir yazabilmek benim için sanatın son mertebesine ulaşabilmektir. Belki bunun için şiiri tercih etmiş bulunuyorum. Fakat demin de söylediğim gibi, şiir masa başı çalışmasına ihtiyaç gostermediğinden çok şükür şiirimsi şeyler yazabiliyorum. Vakit bulabilsem. sanat dışı addetmediğim nesir sahasında da çalışmak istiyorum. Elbette ki güzel şiir nesirden daha güçtür. Ne mutlu bu güçlüğü yenebilmiş olanlara.

FAHİR ONGER - Sair olarak Ahmet Muhip, Cahit Sıtkı ve Fazil Hüsnü hakkında düşünceleriniz nedir? Bu sanatçılarla aranızdaki yakınlık ve ayrılık noktalarını nasıl tesbit edebilirsiniz?

ZİYA OSMAN - Her üçü de en çok sevdiğim şairlerdendir. Muhip daha ziyade kuvvetli bir sanatkâr olarak görünüyor. Cahit sanat ile duygu ölçüsünü biri diğerinin aleyhine çalışmayacak şekilde birleştiriyor.

Fazıl Hüsnü'nün yegâne kusuru kendi kendinin münekkidi olamayışıdır. Bu belki kolay ve çok yazabilmesinden doğuyor. Fakat arada verdiği öyle güzel şeyler var ki, bunlar yukarda da bahsettiğim unutulmayacak, insanların hâfızasında ebediyyen kalacak şeylerdendir. Bu sözümle Muhip ve Cahit'in mısraları akıllarda yer etmiyecek manâsı çıkmasın. Demek istediğim bu işin Fazıl Hüsnü'de biraz da kendisinin farkında olmadan oluşudur. Bir kelime ile bazan müthiş duyu veriyor... Genç neslin bu kıymetli üç şairi ile kendimi mukayese etmek istemem. Sanat görüşleri benim sanat görüşüme aykırı değildir sanıyorum.

FAHİR ONGER - Bundan on yıl kadar önce "Genç Nesil" adı verilen kalabalık bir edebiyat ve sanatçılar kuşağı miicadeleli bir şekilde ortaya çıkmıştı. Bu hareketi nasil karşıladınız? Özellikle 1940'tan sonraki şiirlerinizin "biçim"inde açıkça görülen değişiklik, sanat hayatımızın yarından sonrasında bu hareketin etkili olduğunu anlatıyor. Buna mukabil, şiirinizin özünde bariz bir değişme yok. Bu konuda iki noktanın aydınlatılması gerekiyor:

A - Genç Nesil hareketi şiirinize şeklen tesir etmiştir. Tesirin satıhta kalışı, hareketi benimsememiş olduğunuzu gösterir.

B- Muhtevada bariz bir değişme olmadığına göre, yirmi yıldır dünya görüşünüzün hep ayni kaldiği anlaşılır. Nasıl bir dünya görüşüne sahipsiniz? Bu görüşünüzün değişmeyişinde ne gibi sebepler vardır?

ZİYA OSMAN - Bu sualiniz bana evvelce dikkat ettiğim bir olayı hatırlattı. Eskiden beri resim sergilerini -resimden anlamadığım halde- devamlı olarak takip ederim. Meselâ meşhur imzalardan Namık İsmail'in eski eserlerine göre bir resim tarz kafamda yer etmişti. "D Grubu"nun ilk sergilerini takip eden bir sergide Namık İsmailin eserlerine gene, Namık İsmail kalmak ve "D Grubu"nun aşırı modernizmine gitmemekle beraber bir üslüp değişikliği gördüm. Ölünceye kadar Namık İsmail o şekilde resim yaptı. Buna mukabil bir Şevket Dağ, bir Hikmet Bey değişmediler. Namık İsmail "D Grubu"nun getirdiği yenilikten istifade etmesini bilmişti. Bunları evvelden bildiği halde artık yeninin bu olması icabettiğini anlamış olduğu için istifade etmiştir. Kendimi Namık İsmail gibi bir imza ile mukayese etmek gibi olmasın ama, belki ben de gençlerin yaptığı bir hamleden istifade ederek kendi bünyemin imkânları içinde bir hamle yapmak, mısralar arasına, vezinli mısra yapmak için doldurduğumuz kıtık kelimelerden kurtulmak istedim.

İçimin değişmemesi meselesine gelince; bu içimin belki fazla istikrarından olmuştur.

Dünya görüşümü de açıklayayım: Şiirin birtakım ebedi temaları vardır. Her şair nihayet bir insan olmak itibariyle içinde duyacağı aşk, ölüm korkusu v.s. gibi temaları işleyecektir. Şiirin içtimaîleşmesine tamamiyle muhalif olduğum sanılmasın . Şair içtimaî dertlerini de ama kendi süzgecinden geçirdikten sonra ve geçirebildiği takdirde söylemelidir ve söyleyecektir. Süzgeç meselesini biraz izah etmeliyim:

Meselâ şairin kardeşinin öldüğünü farzedelim. Şair de her insan gibi elbette kardeşini seviyordur. Burada süzgecin deliği biraz geniş bulunuyor. Ve şair, kardeşinin ölümü üzerine tamamiyle enfüsi bir his olarak bir şiir - muvaffakiyetli bir şiir - yazabilir. Hiç tanımadığı açlıktan ölen bir insanın ölümü, ne kadar acımak istesek, yaradılışımız itibariyle bizi kardeşimizin ölümü kadar müteessir etmiyecektir. İşte benim istediğim, açlıktan ölen yabancıya kardeşim ölmüş kadar müteessir olup, adamakıllı duyduktan sonra yazmaktır. Bu şiddetle duymamışsa, şaire illaki içtimaî şiir yazacaksın diye kötü şeyler yazdırmanın lüzumu yoktur.

Hadiselerin seyri, harplerin, harp zamanlarına rahmet okutan buhranlı sulh devirleri her insan gibi şairi de müteessir ediyor ve dolayısıyla eserini içtimaîleştiriyor. Bunu kabul etmek lâzımdır. Belki bir saadet devri yaşasaydık böyle olmazdı.

(Varlık: nr. 749, 1 Şubat 1970)

ZİYA OSMAN SABA - FAHİR ONGER

Ziya Osman Saba, Türk Büyükleri Dizisi:60, S. 34-37

ONA DAİR

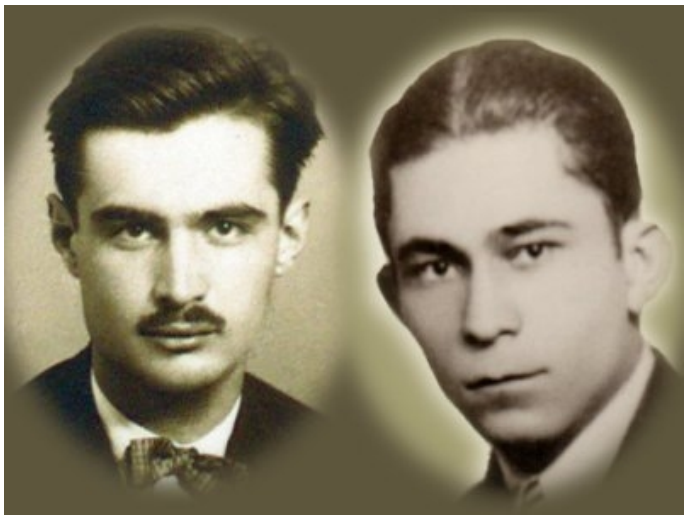

GEÇMİŞ ZAMANLAR: CAHİT İLE ZİYA

Şimdi yerinde yeller esiyor: Ankara'da bir Buket Lokantası vardı. Ziya Gökalp Caddesi'nin hemen üzerinde bahçeli bir meyhaneydi. Bahçe duvarının demirlerini çevrelemiş sarmaşıklar, müşterileri caddenin kalabalığından ayırırdı. Cahit Sıtkı'yı son yıllarında sık sık orada görürdüm: Sanki orada doğmuş, bir daha hiçbir yere ayrılmamıştı. Kolu beyaz örtülü masanın üzerinde, arkadaşları gelinceye kadar sanki derinden yansıyan seslere kulak veriyormuş gibi, öylesine dalgın otururdu. Kadehiyle başbaşa. O kadehin, kendisini hem dünyaya karşı koruyan hem de dünyayla iletişime geçiren biricik araç olduğunu çok yıllar sonra anlayabildim ancak.

Geçenlerde kitaplığımı karıştırırken, Cahit Sıtkı'nın kitapları ile Ziya Osman Saba'nın kitaplarını yan yana yerleştirmiş olduğumu gördüm. Dünyaları, yaşam biçimleri, şiiri üretiş biçimleri arasında nerdeyse uçurumlar bulunan bu iki insan, yine de en azından benim belleğimde, iç içe girmiş durumdalar. Aralarındaki dostluk, hatta kardeşlik duyguları, bugün içinde yaşadığımız yazın ortamında pek anlaşılamayacak duygulardır.

Ziya'ya Mektuplar'ı yeniden okurken, Cahit Sıtkı'nın şiir konusunda en yakın dostuna bile ödün vermediğini, düşüncesini dobra dobra söylediğini, dahası, şiire Tarancı'dan önce başlamış ve Yedi Meşaleciler arasına girmiş Saba'nın bu eleştirilerin büyük bölümünü kabul ettiğini ve dizelerini değiştirdiğini görünce, yazın ortamımızın, westernlerde

seyrettiğimiz bir zamanların vahşi batısına benzediğine iyice inanıyorum.

Cahit Sıtkı, şiirin biçiminin veznin ve kafiyenin çok ötesinde olduğunu Ziya Osman'dan daha iyi anladığı apaçık görülen bir şair elbet. Bu yüzden dilin kendisine duyduğu ilgi, onu kalıptan daha fazla ilgilendiriyor haklı olarak. Bu yüzden de yazışmalarında bir eleştirmen, hatta bir öğretmen gibi davranıyor Saba'ya karşı. Örneğin, onun Ahret şiirinin son iki dizesinin hatalı olduğunu kanıtlıyor Ziya Osman'a ve o da şiiri Geçen Zaman adlı kitabına alırken Tarancı'nın önerdiği biçimiyle yazıyor o iki dizeyi: "Ve annem şaşıracak / Oğlum! Ne kadar da büyümüş ben görmiyeli." Aynı şekilde, Toprağım adlı şiirinde de dostunun uyarıları doğrultusunda düzeltmeler yapmaktan gocunmuyor.

Yine de ikircikli bir sorun var: Cahit Sıtkı, biçiminin yetkinliğine rağmen, bana her zaman soğuk geldi. Ziya Osman'ın bir dindarlık yansıtan şiiri, belki de bir özel yaşamı daha çok ima edebildiğinden dolayı şimdi de ilgimi çekiyor. Cahit Sıtkı'da da duygular ve duyular önemlidir elbet, ne var ki, o, şiiri sanki başka şiirlerden kalkınarak kurmaktadır. Bir izleğin peşine takılmayı pek sevmez Tarancı. "Dünyanın en büyük hadiselerinden en küçük vakalarına kadar her şeyi, şiir için bir vesile telakki ettiğini" söyler. Bu yüzden de Saba'ya göre alabildiğine dünyalıdır, dahası zaman zaman hazcıdır. Ölümle ve Tanrı'yla ilgilendiği zamanlarda bile Saba'dan çok başka sözcüklerle, benzetmelerle yanaşır soruna. Saba, örneğin şunları yazar:

Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum / Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun / Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un / Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum / Sonsuz sessizliğini dinlemek istiyorum / Bilirim ki taşlığın bir döşek kadar ılık / Sana az daha yakın yaşamak için artık / Rabbim, ben yalnız zeytin ve ekmek istiyorum."

Yine de, tasavvuf şiirinin derinliğine ulaşamıyor Ziya Osman. Nasıl bir adım olması gerektiğini kestiremediğim, ama atılmasının şart olduğunu sezdiğim adımı atamıyor. Yine de şiirinin altında sarsan bir şeyler olduğu da kesin:

"Yolculuk nasıl geçti? Ne oldu? Ne de çabuk / Teneşirde ayaklar, mosmor, taş gibi soğuk".

Meraklı okur, Saba'nın son iki dizesini verdiğim Ayaklar adlı şiiriyle

Ahmet Muhip'in Ayaklar adlı şiirini birlikte okursa daha değişik düşüncelere dalacaktır eminim. O şiirin son dizelerini de yazayım:

"Yolcu ölmüş, işte ayaklar hür / Yolcu ölmüş, ayaklar düşünür."

Akıp geçen zaman, Cahit Sıtkı ile Ziya Osman'ı belli ölçüde uzaklaştırıyor elbet bizlerden. Ne var ki, bu uzaklık son derece görece'dir. Her şair, her yazar hiç beklenmedik bir anda güncelleşir, belleğimize yükselir ve son derece yaşıyormuş görünür. Yapıtlarına karşı eleştirel olduğumuz yazarlar, şairler bile. Hasta yatağında dostu Ziya Osman'ın geldiğini görünce "tüyler ürpertici bir sesle bağıran" Cahit Sıtkı, kendi yolunu çizdiğinde, 1929 yılında şairliği daima hor görmüş olan babasına şunları yazıyor:

"Benim de çizilmiş bir mefkurem vardır. Ben, her şeyden evvel, yaşamış olduğuma delil olmak için, bir eser meydana getireceğim."

(Milliyet, 1989)

AHMET OKTAY

İnsan Yazar Kitap, S. 76-78

ZİYA OSMAN SABA

Eski bir evde olmak
orda Eyüpsultan'da

Hep o Sultanahmet Parkı'ndaki, Gülhane Parkı'ndaki dolaşmalarımızı anımsıyorum. Öğle dinlencesidir. Ziya Osman, ya Varlık Yayınları'na kadar uzanıp, yılların dostu Yaşar Nabi'yle söyleşecek, ya da tek başına parklarda, alanlarda dolaşacaktır. Buna boş vakitleri geçirmek adı verilmez. O, şiirler düşünecek, şiirli anlar yaşayacaktır. Görevinin sıkıcılığını, tekdüzeliğini, anlamsızlığını unutmaya çalışacak...

Yıl 1947'dir, 48'dir. Oktay Akbal adlı bir genç yazar M. E. Bakanlığı'nın Klasikler yayınlarıyla ilgilenmek üzere Sultanahmet'teki tarihsel Matba-i Amire'de, yani M. E. Basımevi'nde görevlidir. Basımevinin memuru değildir, Ankara'daki Yayın Müdürlüğüne bağlı Tercüme Bürosunun temsilcisidir. Bu göreve Yaşar Nabi'den sonra getirilmiştir. İşi, Klasik yayınlarda çıkması için basımevine gönderilen kitapların son okumasını, son düzeltmelerini yapmaktır. Okumayı yazmayı seven bir genç için çok sevinçli bir uğraştır bu. Karşılığında da 150 lira aldığına göre...

Ziya Osman Saba'yı şiirleriyle biliyordum. 'Sebil ve Güvercinler'i okumuştum. Yedi Meşaleciler'in şiirde tek direnen kişisiydi. Sabri Esat'lar, Yaşar Nabi'ler, Vasfı Mahir'ler öğretmenlik, gazetecilik gibi işlere geçmişlerdi. Bir Ziya Osman'dı şiir yazmakta, şiiri yaşamakta direnen...

Galatasaray Lisesinde okumuş, birkaç yıl babasının Askeri Ataşelik

görevi yüzünden Paris'te bulunmuş, sonra Hukuk Fakültesini bitirmiş bir sanatçı... Ünü vardı, çevresi vardı, öğrenimi, dil bilgisi vardı, ama öyle işler seçmişti ki, şiirine zarar vermesin, yeter! Emlak ve Eytam Bankası'nda memurlukla geçirdi birkaç yılını. Sonra da Milli Eğitim Basımevi'nin Düzeltme Bürosu şefliğinde... Saba gibi bir insana hiç uymayan önemsiz işler mi dediniz! Öyleydi, ama Saba hiç yakınmıyordu bundan. Sınıf arkadaşları, sanat yoldaşları milletvekili, elçi, profesör olmuşlardı, aldırmıyordu hiç!

İlginç bir yerdi bu basımevi. Müdür eski bir askerdi. Çok saygılıydı. Amirleriyle telefonda konuşurken bile esas duruşu alırdı, ceketini iliklerdi. Ziya Bey de ona karşı çok, ama çok saygılıydı. Gereğinden çok! Ama bu kişiliğinin bir gereğiydi. Yalnız amirlere değil, herkese karşı!.. Düzeltme servisinde iki hanım ve sanırım iki bey... Bakanlık yayınlarını bu beş kişilik kadro düzeltirdi. Ne var ki, Ziya Bey onlann okuduklarını bir kez daha gözden geçirirdi.

Bir keresinde bir hanım düzeltici Balzac'ın romanında geçen 'Toulouse'u "Böyle kent olmaz, bu olsa olsa Toulon'dur diye değiştirmiş! Ziya Bey'in öfkelendiğini o güne dek görmemiştim. Bu düzeltme onu çileden çıkardı! 'Toulouse'un Fransa'da bir kent olduğunu anlatmak için didindi. Karşısındaki hanımın inatla direnişine karşı! Oysa o hanım, coğrafya öğretmenliğinden gelmeydi!

Bir şairin, hem de incelikli, duyarlıklı bir şairin göznurunu böyle işlerle tükettiğini görmek beni üzüyordu. Sultanahmet Parkı'nda, Divanyolu yokuşunda dolaşırken bu konuyu birçok kez konuştuk. Hiçbir şey söylemiyordu. Şiirlerinde yazdığı gibi az şeyle yetiniyordu. Evinde eşiyle, çocukları Osman ve Orhan'la yaşadığı mutluluk az şey midir?

Bir fotoğrafhane vardı Divanyolu'nda. Yakın günlere kadar oradaydı. Önüne gider resimlere bakardık. O götürürdü beni oraya. Kimlerdi bu gençler, çocuklar, objektife hep gülerek bakan insanlar... Çoğu belki yaşamda yoktu artık. Çocuklar büyümüş, yağlanmıştı. Hele o evli çiftler... Sonra bir gün 'Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'ni yazdı. Eşine az rastlanır bir öyküdür o. Öyle öyküler, şiirler vardır ki belli bir zamanın, daha doğrusu yıldızın parladığı güzel anların ürünüdür. Saba da, belki aylarca, yıllarca o resimleri seyrettikten sonra yarattı o öyküyü...

"Şu garip yeryüzünde anlaşılmaz ömrümüz / Gelip yanıbaşıma boynunu büken öksüz / Evladı yitmiş ana, siyah yeldirmeli dul / Son kalan

eşyasını mezada veren yoksul / Fakirin iç çekişi, zenginlerin usancı / Gurbete düşmüş yolcu, yolcu bekleyen hancı / Şu anda yeraltına günahıyla gömülen / Büyük tımarhanede kahkahalarla gülen / Ölü, ölü yıkayıcı, hasta, hastabakıcı / Allahım cümlemize acı."

diyordu bir şiirinde... Allah teması birçok şiirinde vardır. Oysa onun inancı çok daha başka bir anlamdaydı.

Şiirlerindeki Ziya Osman'la, yaşamdaki Ziya Osman bir bütündü. Sanatıyla bütünleşmiş pek az insan tanıdım. Öyleleri var ki, kişiyi yanıltır, sanırsınız ki yazdıkları, yarattıkları gerçek yaşamının, içtenliğinin ürünüdür. Değildir oysa. Sanatçı, bir ustalık, büyük bir ustalıkla yaşamadığı, ya da az yaşadığı şeyleri, üstün yeteneğiyle bizlere yaşanmış gibi vermiştir.

Ziya Osman ise bambaşkaydı. O, bir şiirinde;

"Açılın açılın tekrar / Çocuk dizlerim deki yaralar / Hepiniz benim siniz / Mektebim, sınıfım , oturduğum sıralar / Yalnız hatırlamak istiyorum / N erde kaldı sevgilim seni ilk öptüğüm gün / Rengine doymadığım o sema / Ahengine kanmadığım ırmak / Bırakıp her şeyi nereye gidiyorum / Neler geçmişti aklımdan nedendi ağladığım neydi güldüğüm / Ah, nasıldı yaşamak."

derken anlıyordunuz bunlar şairin yaşamının yansımasıdır.

"Bir oda bir saat sesi"; "Odamız kararırken indirdiğin perdeler"; "Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum"; "Eski bir evde olmak orda Eyüpsultan'da; "Sizleri görüyorum bahçemizdeki çamlar" ve daha niceleri niceleri... Hepsinde şair vardır. Hepsi yaşamın belirli anlarında yaşanmış güzelliklerdir, üzüntülerdir. Yalnız şairin mi? Hepimizin...

'Ölüm' çok geçer Sabanın dizelerinde... Bazıları sandılar ki Ziya Osman bir 'ölüm' şairidir. Derinine inmeyen bir bakış yanıltır okuru... Evet, hep ölüm çağrısı vardır.

'Rabbim nihayet sana itaat edeceğiz / Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı / Belki bir sabah vakti, belki gece yarısı / Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz." gibi; "Bütün saadetler mümkündür / Bahtsızların biraz gülümsemesi / Körlerin gün görmesi / Mümkündür bütün mucizeler / Ana baba evlat bütün kaybolanlar / Ebedi bir sabahta buluşmamız bir daha."

Ölümünden sonra bir anma toplantısında bir yazar arkadaş "O ölümü çok överdi, ölmekten korkardı" diye konuşmuştu. Belliydi Saba'yı hiç mi hiç anlamadığı! Sanki Saba 'Ah bir ölsem, öbür dünyada babamla, anamla buluşsam' dermiş! Öyle değildi. O, yaşamayı severdi. Ölmek, bir şairlere ölüm yok vazgeçilmez gerçekti. Bir kadını aşkla sevmek, çocuklarla yaşamanın sevincini duymak, gezmek, yüzmek, dostlarla konuşmak, şiirler yazmak...

Ölümden çok söz etmesi ölümü istemesinden, özlemesinden değil, yaşamın insana bir kez sunulan büyük bir nimet olmasındandı, buna inanmasındandı. Ekim ayında Moda'dan denize giren bir insan ölümü hiç ister mi? Çocuklarıyla eşiyle dış ülkelere gezmeye çıkmak isteyen bir insan; yazmak yaratmak isteyen bir insan?.. Saba'daki ölüm teması, yaşama bağlılığın irdelenmesiydi.

"Nefes almak her sabah uyanık / Ağaran güne penceren açık / Bir ağaç gölgesinde, bir su kenarında" diye başlayan 'Nefes Almak' bence Ziya Osman'ın yaşama sevincini en derinden duyuran şiiridir:

"O dolup boşalan göğse / Uyumak, sevmek nefes nefese / Kalkıp adım atmak, tutup ıslık çalmak. // Sürahide ışıl ışıl içilecek su / Deniz kokusu, toprak kokusu, çiçek kokusu / Yüzüme vuran ışık, kulağıma gelen ses. // Ah, bütün sevdiklerim, her şey, herkes / Anlıyorum, birbirinden mukaddes / Alıp verdiğim her nefes."

Sonra hastalandı... İşine gidemez oldu. Daha gençti. Kırk beşindeydi. Ne acıdır ki yıllarını verdiği kurum, Bakanlık Basımevi, Bakanlık Yayın Müdürlüğü bir yana itiverdi onu! Ne bir emekli aylığı, ne bir ikramiye, bir tazminat! Kadıköy'deki iskeleye yakın o güzel beyaz evde geçirdi son yıllarını. Arkadaşı Yaşar Nabi'nin Varlık dergisinin, kitaplarının düzelti işlerini yüklendi. Son şiirlerini de bu evde yazdı.

Son görüşmemizde kalınca bir dosya çıkarıp göstermişti. 'Nefes Almak' başlığı vardı dosyanın üstünde. Yine ölüm teması vardı! Ama bu kez bir bitişe doğru gittiğinin bilincindeydi. Düşünde Cahit Sıtkı'yla buluşmuştu. Bir süre önce ölen sevgili arkadaşıyla:

"Düşümde gördüm Cahit'i / Banka gibi bir yer / Aynı servise verilmişiz / Yolumu gözler. // Baktım ki, toplamış memurlarını / Nutuk çekmekte şefimiz / El edip geçecektim yerime / Sessiz. // Cahit bu, dayanamadı

boynuma atıldı / Gözyaşlarını duydum boynumda bir ara / O, düşümde ağladı / Ben uyandıktan sonra."

OKTAY AKBAL

Şairlere Ölüm Yok, S. 77-83

ZİYA OSMAN SABA'NIN ÖLÜMÜ

Pek soğuk bir gün, Ziya Osman Saba'nın cenazesine giderken, iki kuvvetli tesir altında bulunuyordum:

Edebiyatımız, iki yıldır, ne büyük ziyanlara maruz kalıyor. Sayısı çok olmayan yazarların, eser ve isim sahiplerinin kaç tanesi, bir yaprak dökümü mevsimine girmişiz gibi, birer birer döküldüler: Orhan Veli, Sait Faik, Cahit Sıtkı Tarancı, Reşat Nuri Güntekin, Ercüment Ekrem Talu ve bugün Ziya Osman Saba.

Ziya Osman Saba'yı, temiz yürekli, iyi terbiyeli, doğru sözlü, cömert muhabbetli, hüsnüniyyet sahibi, nezaketli ve tevazulu bir insan olarak bilirdik. Kendisinin bilinmis hiçbir kusuru yoktu. Ancak duygular itibariyle bu kadar iyi olan kalbi, tahammülü itibariyle, zayıf ve hasta bir kalpti. İki yildan beri tamamiyle hasta idi.

Talih ona o kadar gadretmişti ki, bu ölüm karşısında, kendisine bir haksızlık yapmış olduğu hissiyle insan, ona teessür duyarken, adeta bir mahçubiyet duyuyor.

Ziya Osman Saba'nın şiiri hakkında düşüncemi ve muhabbetimi şifahen çok söylemiştim. Fakat, şimdiye kadar daha yazmamıştım. Başka bir giin eserini daha ziyade dikkat ve itina ile yazmak isterdim. Bence teessürlerime karışan bu satırlarla, bugün diisiincelerimin ancak bir hülasasını tespit etmek istiyorum.

Ziya Osman Saba daha gençti. 1910'da İstanbul'da doğmuş, Galatasaray'da okumuştu. 1928'de yani on sekiz yaşında iken şiirlerini Servet-i Fünün'da bastırmaya başlamıştı. Arkadaşlarıyla müşterek olarak neşrettikleri Yedi Meşale'de:

Ürkmeden su içsinler, yavaşca, susun susun
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler!

mısralarını duyar duymaz ince, hisli, ahenkli bir şairimizin mevcudiyetini duyduk.

O 1943'te bastırdığı Sebil ve Güvercinler'de, on beş yıllık şiirlerini toplamış oluyordu. Öyle ki itinalı bir imbikten geçirmiş gibi, şiirini, yani çocukluk hislerini hatırlayan, bir ev ve aile mahremiyetini, mazi muhabbetini ve ölüm düşüncesini söyleyen şiirleriyle dilini, üslubunu ve ruhunun iklimi olan muhitini kurmuş ve tesis etmiş oluyordu. Öyle ki 1947'de ikinci kitabı olan Geçen Zaman, ilk kitabındaki bütün şiirleri ihtiva ettiği gibi, içinde yeni olan "Geçen Zaman" kısmında da hisler ve fikirler itibariyle hiçbir değişiklik yoktu. Bütün şiirler denilebilir ki ruh duygularının tebahhurundan, yani tütsülenmesinden ibaret gibidir. Bu iki şiir kitabının meziyetleri, duygulardaki insicamdır. Bazı şairler şiir kitaplarını neşretmek için, onların birer bütün hasıl etmelerini beklerler. Şiirleriyle halis bir klasik insan ruhuna kavuşan Ziya Osman Saba'nın kitaplarında, bütün şiirler insicam ile birleşmiş görünür.

Ziya Osman Saba bir çocukluk zamanı şairidir. Şiirleri çocukluk hatıralarına bağlı ve bunun için şiirlerinin çoğu çocuksu hislerle kalıyor. Ekserisi de birer his ve hatıra itirafları sayılabilir. Kendisi için çocukluk bir arz-ı mev'uddur. O, her saniyesinde, bir çocukluk mazisi duyar. Bu derin tarzda duyduğu zaman, kendi tatlı zamanlarının muhiti ve iklimidir. Adeta kutsileşen duyguları ve hatıraları, hülasa bu çocukluk zamanları, yerleri ve duygularıdır.

Ziya Osman Saba'nın şiirinin merkezi cocukluğunda babası ile, annesiyle beraber yaşadığı bir evdir. Şiirleri de böyle bir evin mahremiyetinin, çocukluk ve gençlik hatıraları oluyor. Bütün bu şiir kitabının hatirlattığına göre, o zamanlarda böyle, bu eski zaman tiryakilikleriyle evlerimiz öyle bir şiir kovanı oluyordu ki, hepsi büyülenmiş gibi, içlerinde bulunan bütün maddi eşyalar da, içlerinden taşan şiirleri söyler ve isimleri birer şiir ismine benzerdi. En hakir, küçük eşyalar bile helmesini döken yemekler gibi, tatlarını duyururdu.

Bu çocukluk zamanlarımızın evleri, münferit ve yalnız kalan evler değildi. Yolları, bahçeleri, mesireleri, mahalleleri vardı. Etraflarında bir cemiyet, bir medeniyet, bir mescit, bir mezarlık, bir sebil ve beyaz güvercinler vardı. Bu hatırlanan, yavaşça geçtiğini hafifçe duyuran asude saatlerin verdiği huzur içinde, çalan saatler bizi çocukluğumuzun beyaz saatlerine kavuşturuyor. Bugünler de, bu itikat saatlerinin nizamı, ev hayatının bütün tatlı duygularını tanzim ediyor. Ruhların tevekkülüyle, gündelik saatlerin hepsi günlük kokularıyla uhrevileşen saatler oluyor.

Yatak odalarında sabahlar birer bayram sabahı oluyor. Ev kapıları, oda kapıları, bahçe kapıları, gönül kapıları oluyor. Zaman ile, birer kahve içilir gibi duyulan saatler geçiyor. Her şey şiirini söylüyor. Alevleriyle aruzdan mısralar söyleyen bir soba. Bir ninni söyleyen salıncak. Rüyaları davet eden bir yatak. Kıvılcımları kestaneler gibi çatlayan bir mangal. Küller içinde eşinen ve kıvılcımları bazan çatlayan bir mangal. Mangal kenarı ki, kış gününün lalezarıdır.

Uyku tiryakisi kediler. Bazan çekilen bir nargile gibi haşmetle homurdanan kedi. Evin günlük şiirleri kadar gecelik şiirlerini duyuran saatler. Uykulu günler ve uykusuz geceler, uhrevi geceler. Mazimizden bize dönen rüyalar. Mazi sularında yüzülen saatler. Geviş getirir gibi, asıl şimdi yaşadığımızı duyduğumuz eski zamanların mevcudiyeti. Rüyaları çalan saatler. Yıllardan beri ilk defa gördüğümüz bir eski zaman bahçesine benzeyen bir şarkı. En eski duyduğumuz bir nakarat. İstihare uykularına dalan geceler. Talihimizi birer masal gibi söyleyen rüyalar.

Ziya Osman Saba bir geçmiş zaman, yani bir mazi; bir tahassür yani bir hatıra şairidir. Bunu söylemekle hiçbir zaman bir irtica muhipliği ifade edilmiş olmaz. Mazi demek, geçmiş bir zaman ifadesinden ibaret değildir. Yaşayan bütün zamanlar karışarak mazimiz olur. Mazi, çocukluğumuz ve gençliğimizden başlayarak, hayatımızın hatıralarıyla karışarak ve birleşerek ömrümüzün zamanı olur. Mazi, kendimizin mazimiz demektir.

Konuşulurken “geçmiş zaman” dediğimiz, tabii bizim zamanımız demektir. Çocukluk, gençlik, aşk ve bizde devam eden bir hayat akidesidir. Ona mazi şiiri dediğimiz zaman, bu zamanın şairi oluyor. Bir devrin yaşama tarzının kaidesi olarak taraftarı değil, çünkü mazi bir fikir ve felsefe usulü demek değil, ancak kendi gönlünün daussılasının, hülasa kendi mazisinin şairidir.

Her şairin ve her sanatkârın, hatıralarının çiçek açan bir zamanı içinde kalması pek tabii ve zaruridir. Kendisi de pek ziyade mazur görünür. Geçmiş zamanına tahassür duyması kadar tabii bir şey olamaz. Bunun içindir ki, bir şairin ve sanatkârın mazisinden bahsetmekle, bir irtica hissiyle tevehhüm edilmesi kadar gayrı tabii ve haksız bir hareket olamaz.

Ziya Osman Saba'nın mazi muhabbetinin bir saiki daha vardı ki, o da kendisinin ta ilk gençliğinden beri ölülerine duyduğu yakınlık ve hatıralarına gösterdiği alakadır. Onlar, şairin gördüğü rüyalarda hâlâ yaşardı. Kendisinin varmak istediği diyar, bu ölüm diyarında yaşayan hatıralardı. Bunun içindir ki, iki de bir ölülerden bahseder.

Ziya Osman Saba, yavaş yavaş, zaman ile tesis etmiş bulunduğu ve muhit ve iklim içinde, samimi sanatının hudutlarını taşmayarak, siirleriyle hep ruhunun duygularını yazmak, hep çocukluk hislerini duyurmak, hep bir aile evinin hatıralarını söylemiş, ve hep ölüleri yadetmiş oluyor. Bazan da Tanrı'sına, manevi duygularını aşan hitaplara eriyor. Hep aynı gündelik kelimelerin yardımıyla, hiç adileştirmediği diliyle, şiirlerinde ne kahramanlık menkıbeleri söylenilmekte, ne de aşk ilahesinin çektirdiği buhranların uzun ilahileri duyulmaktadır. Kendisi o kadar mazbut ve mütevazi görünür ki, ömrünün siyanet melekleri olan samimiyet ve ciddiyet sayesinde, şiirin duymadığı ve ruhunun inanmadığı miibalağalara hiçbir zaman sapmamıştır.

(Türk Yurdu, Şubat 1957, nr. 266, s. 622-625)

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR

Geçmiş Zaman Edipleri, S. 225-228

ZİYA OSMAN SABA'NIN ŞİİRLERİ

Ziya Osman Saba, bilindiği üzere, İstanbul'da doğup büyümüş ve ölmüştür. Bir ara Ankara'ya memur olarak atandığında, İstanbul'dan ayrılmanın derin acısını duymuş, kısa bir süre sonra gene İstanbul'a dönmüştü. Ankara'da yaşamak, ona, denizden çıkan balığın havada yaşaması gibi gelmişti. İstanbul onun ayrılmaz bir parçası gibiydi. Bu yüzden, İstanbul üzerine epeyce yazmıştır. Fakat bunların birçoğu düzyazılardır. Mes'ut İnsanlar Fotoğrafhanesinde yer alan hikâyelerinde İstanbul iie ilgili, çocukluğundaki İstanbul gelenekleri üzerine yazılmış çok yerler buluyoruz. Değişen İstanbul ise onun İstanbul sevgisini somut olarak gösteren kitabıdır. Biz burada, yalnızca şiirlerinde yer verdiği İstanbul üzerinde duracağız.

Bilindiği üzere, Ziya Osman'ın iki şiir kitabı var elimizde. Bağımsız olarak (Yedi Meş'ale anımsanmalıdır) yayımladığı ilk kitabı Sebil ve Güvercinler - Geçen Zaman adlı kitabına tümüyle alındığı için iki kitabı var diyoruz, yoksa üç dememiz gerekirdi. Bu iki şiir kitabını taradığımızda görüyoruz ki, şiirlerinde İstanbul üzerine fazlaca eğilmemiştir. Hele ilk şiirlerinde bu azlık daha belirli olarak görülür.

Geçen Zaman'da İstanbul ile ilgili dizeler bulunan beş şiiri vardır: Toprağım, Sabah, Bu Sakin öğle Vakti, Sebil ve Güvercinler, Nişanlılık. Bu şiirler doğrudan doğruya İstanbul ile ilgili değildir. İçlerinde İstanbul'dan bir çizgi olarak yer alan dizeler vardır. Nefes Almak adlı kitabında ise yalnız üç şiir var: İstanbul, Misakı Millî Sokağı No. 37, Garip İstanbul'umun Türküsü. Bu üç şiir doğrudan doğruya İstanbul üzerine yazılmıştır.

Öyle görünüyor ki, Ziya Osman, ilk şiirlerinde, içinde yaşadığı

İstanbul için şiir yazmayı gerekli bulmamış, buna bir ihtiyaç duymamıştır. Sonraları, anılan ile yaşamağa başladıkça, belki de ömrünün sonuna yaklaştığını duydukça şiirlerinde İstanbul'u yansıtmağa yönelmiştir. Tarancı'nm bir mektubundan anlıyoruz ki, Saba ilk yıllarda yersel çizgilerin şiire girmesini sakıncasız bulmaktadır. Tarancı ise bu görüşte olmadığını belirtiyor bu mektubunda.

Saba, İstanbul adlı şiirinde:

Göğünde tanıdım ayın on dördünü,
Kırlarında bilirim baharı,
Her şey, içimde her şey,
İstanbul yadigârı.

diyor. Belki de, her şey İstanbul yadigârı olduğu için şiirlerinde yansıttığı her şeyi İstanbul olarak görmüş, fazlaca şiir yazmamıştır İstanbul üzerine.

İlk şiirlerinden biri olan Sebil ve Güvercinlerde, İstanbul'un alışık olduğumuz bir görünümünü verir bize. Bembeyaz güvercinler iner sebile. Onlar, çözülen bir demetten birer birer inen başları yorgun, nihayetsiz çöllerin üzerinden uçarken susamış kuşlardır. Sebile konar konmaz, "Beyaz boyunlarını uzattılar taslara' ; sonra uçup gittiler, şimdi "Mermer basamaklarda uçuşur beyaz tüyler"..

Burada, İstanbul, herkesin bildiği güvercinlerle duyurulmak istenmektedir. Saba son dize ile geçip gidenleri düşünerek içlenmektedir aynı zamanda. Bu şiirde, henüz çocukluktan kurtulmuş ozanın İstanbul'un "uhrevî'liğiyle titreyen içini buluyoruz. Daha sonraları yazılan Toprağım adlı şiir de bu uhrevîliğe ve geçip gidenlere bağlıdır. Sabanın annesi genç yaşta ölmüş ve Eyüpsultanı Mezarlığına gömülmüştür. Çocukken her bayram ziyarete gitmiştir annesinin mezarını. Yanında anneannesi vardır, çeşitli biçimlerdeki mezar taşları, mezarlığın o kendine has mezarlığı onu etkilemiştir. Yıllar sonra, o havayı duymak ister gene:

Ne kadar istiyorum, akşamlayın, ezanda,
Eski bir evde olmak, orda, Eyüpsultanda;
Bir yanda ölmüşlerim, bir yanda kalanlarım.

Eyüp, onda o eski günlerin anılarını yaşatır. Orda, ölüleri ve

yaşayanları ile yaşamak ister. Bu üçlükteki son dizeye paralel bir dize de ikinci üçlüğün son dizesidir: "Toprakta yatan annem, eli dizimde karım". Orda, kumruların "Hu.."sundan içine ahretin dolmasını da ister. Böylece, İstanbul'un bir semtini kendine has havası içinde verir bize. Ezan sesi ve minareler, onun şiirlerinde İstanbul ile ilgili iki çizgi olarak yer alır. Bu Sakin Öğle Vakti adlı şiirdeki "Su beyaz minareden dökülen ezan sesi" dizesini buluyoruz.

Tramvay sesleri, kuş cıvıltıları, satıcı sesleri İstanbul'un günlük yaşantısında önemli yer tutar. Saba, Sabah adlı şiirinde, günün müjdecisi olarak karşılar tramvay seslerini: "İlk tramvay çanları işitilir uzaktan". Sonra. Garip İstanbul'umun Türküsü'nde şu dize: "Her sabah o tramvay, otomobil gürültüsü". Bunlarsız düşünemez İstanbul'u. Bu gürültüler onu rahatsız etmez, onlar İstanbul'un gürültüleridir çünkü. Hem, sakin bir zaman da bulabilir Ziya Osman. Bu Sakin öğle Vakti şiirinde:

Yeniden yapraklanan şu çınarın gölgesi.
Şu beyaz minareden dökülen ezan sesi.
Şu yosun tutmuş çeşme, her bir taş selvilikten

ona iyilikten aözeder, vatanının güneşi onu mesut eder.

Ziya Osman'ın şiirlerinde, bir ressam gibi çizilmiş İstanbul görüntüleri vardır. Sabah şiirinin son dörtlüğünde şöyle çizer İstanbul'u:

Ve bizler seyrederiz daha sessiz, daha bezgin her günden.
Seyrederiz her sabah bakınarak yukarı,
Evler, apartımanlar, minareler üstünden
Uzak, uzak yollara süzülen bulutları.

Böylece, bir büyük şehrin sokaklarındaki yaşamın özlemlerini duyarız. Gökyüzü, ancak evler, apartımanlar, minareler arasından görülebilir. İlk ikisini her yerde bulabilirsiniz, ama minare girince İstanbul oluverir o şehir. İstanbul adlı şiirinin ilk dörtlüğünde de şunu söylemiştir:

Seni görüyorum yine İstanbul,
Gözlerimle kucaklar gibi, uzaktan.
Minare minare, ev ev,
Yol, meydan.

Ziya Osman, İstanbul şiirinde, İstanbul'un bu görüntüsünü çizdikten sonra başka görüntülerle anlatır İstanbul'u. Bu şiir, bir betimleme, güzelleme şiiridir. Bir vapurun sesiyle Boğaziçi'ne döner bakışlarımız, sonra mavi suların üstündeki bembeyaz Kızkulesi'ni görürüz. Doğduğu Beşiktaş kıyılarını gösterir sonra bize, oradan okuduğu Galatasaray lisesine, evlendirme memurluğuna atlarız; babasının yattığı Küçüksu, annesinin toprağı Eyüpsultan canlanır birden. Bir gün Köprü üzerinde durup seyrederiz etrafı, Tünel'in kokusunu koklarız. İstanbul'da yaşamanın şükrüyle bitirir şiirini Saba, dünya gözüyle bir kez daha gördüğü için kıvançlıdır.

Aynı kıvançlı hali Nişanlılık şiirinde de buluruz. Ziya Osman, İstanbul şiirinde olduğu gibi, ondan evvel yazılan bu şiirde de İstanbul'un semtlerinde dolaştırır bizi. İkisi arasında görüş farkı vardır elbette. O zaman genç ve uçarıdır, buluştukları kumluk, elele tutuştukları iskele anımsanır önce; Mühürdar da akşam üzerleri kolkola gezmeler anlatılır. Beyoğlu'nda fotoğraf çektirilir, bahtiyarlık önlerine düşmüştür, umutlu, iyilik dolu günlere götürür onları. Misakımiliî Sokağı No: 37 adını taşıyan şiir, bu mutlu ve iyilik dolu günlerin şiiridir. Kadıköy'de bir sokaktır bu, gerçekten var olan bir sokak.

Akşamlar iner "kaymak yoğurt'çularla,
Kaldırımlar benim için gölgelenirdi.
Saatler ilerler bozacılarla
Derken bir komşu seslenirdi.

Havagazı fenerlerile aydınlanan, arnavut kaldırımlı sokak Ziya Osman için vazgeçilmez anılarla doludur. O zaman her şey yeniydi, her şey taze. îlk çocuğu orda doğmuştu. Halbuki sonraları bulamamıştı onları.

Ziya Osman, İstanbul ile ilgili şiirlerinde hep dış görünüşler üzerinde durmuş, onların kendisinde uyandırdığı izlenimleri belirtmiştir. Fakat, Garip İstanbul'umun Türküsü adlı şiirinde insanları üzerine eğilmişti. Topkapılısını, Karagümrüklüsünü, Eyüplüsünü anar şiirinde. Fakirleri, dulları, yetimleri düşünür. Başka insanları, onların yaşadıkları izbeleri düşler. Bütün bunlar yer alır bu şiirde.

Oturmuş Yenicami merdivenine,
"Yeni Hayat" satan ak saçlı nine.
Bir duvar dibinde el açar kimi,
Yalvarışı ninni olur dudağında,
Bir anadır: çocuğu kucağında.

Ziya Osman, İstanbul üzerine yazdığı şiirlerden bu sonuncusunda İstanbul'un fakir insanları üzerine eğilir. Yoksa bu şiir onun insan üzerine eğildiği ilk şiiri değildir. Onun insan üzerine yazdıkları ayrı bir inceleme konusu olur elbette.

Saba'nın İstanbul'unu tümüyle ortaya koyabilmek için onun düzyazılarını da değerlendirmek gerekir. Bunu da bir başka yazıda yapmayı düşünüyoruz.

MUZAFFER UYGUNER

Varlık Sanat ve Fikir Dergisi, 1 Şubat 1967, Sayı: 687, S. 16

MEKTUP - 4

Diyarbekir: 20.8.1933

Ziyacığım,

Farkında olmadan, merakını tam zamanında teskin etmiş olduğuma cidden sevindim... Mamafih ben yazmış olmayıp da senden bir ihtar mektubu almış olmayı isterdim! Neyse, kısmet değilmiş, doğrusunu istersen ben sabırsızlandım ve senin yazmanı bekliyemedim.

Benden, avlulu, havuzlu, bahçeli bir şiir istemen hoşuma gitmedi Ziyacığım. Ben, senden, apartmanlı, tramvaylı, otobüslü bir şiir istesem, hoşuna gider mi? Hele "Diyarbekir kokulu" tâbirin hakiki bir şairin ağzından çıkacak lâf değil. Diyarbekir kokulu, Kayseri kokulu, Trabzon kokulu şiir olur mu Ziyacığım? Hani bazı mecmualarda şiir kitapları tenkid edilirken şöyle denir: Il chante son pays natal (1). O gibi yazılara şiir demiyeceğini biliyorum ve hele benim gibi onlardan tiksindiğini de biliyorum..

Burada da bana soruyorlar: "Cahit bey, Diyarbekir hakkında bir şey yazmadınız mı?" Cevap vermek istemiyorum, verecek olsam, suallerinin saçmalığını yüzlerine vurmak lâzım... Senin bunu, şaka diye, kaleminin ucuna gelmiş olduğu için yazdığına eminim. Diyarbekir'i benim şiirlerimle tanımak hevesinden vazgeç Ziyacığım. Ben, senden "Gitmek" şiirini istemiştim, hiç bahis bile etmiyorsun... "Kuyuya Düşen Çocuk" şiirim "Güneşe Aşık Çocuk" serisinden olacaktı. Onun için ona o ismi

vermiştim ve zannedersem, isim fena değildi. Mamafih, değiştirdiğine kızdım veya alındım zannetme... Yalnız başına "Kuyu' da iyi... Mamafih, ben o şiiri yazarken sen hatırıma gelmemiş değildin... Öyle, hiç meydana çıkmaman, kendi kendine çalışman, sahiden bir kuyuya düşmüşsün vehmini veriyordu bana... Neyse... Al sana küçük bir şiir:

GECELER

Akşamleyin güneş ardından geceler
Görününce en son bu yolun ucunda,
Aksimdir sanırım, başı avucunda,
Düşünceye daimış bir insan geceler.
C. S.

Ve zannedersem, bundan sonra yazacaklarım da bu cinsten olacak... Şiirde teferrüatı filân sevmediğimi bilirsin. Kabil olduğu kadar condenser etmeli (2).„ Nazariye yüüteceğimiz zaman henüz gelmemiştir... Desene, Burhan Ümit'ten ümidi kesmeli... Mamafih beis yok. Hem zaten bu nüsha üç ay gecikti... Yalnız ben sana karşı mahçup bir vaziyete düştüm. Affedeciğini ümidediyorum.

Ahmet Kutsi'nin şiirini beğenmedim... "Yarasa", "Nerdesin?", "İhtiyar Aslan" şairinden bu gibi şiirler beklenemez. Buna mukabil, geçen nüshadaki Ahmet Hamdi'nin şiiri fena değildi. "Başım, sükûtu öğüten - Uçsuz, bucaksız değirmen". Güzel değil mi?... İstiyorum ki, her şiirde bütün bir hayat tecelli etsin. Hissolunsun ki, şair onu yazarken, göğsünden bir şeyler koparmış ve o şiirin içerisine koymuş... İşte senin şiirlerinde bu vardır Ziyacığım. Yalnız, daima söylediğim gibi, bazen teferrüata kaçıyorsun ve bazen de sone'yi doldurmak için lüzumsuz ve tekerrür kabilinden mısralar yazıyorsun... Zaten hep aynı şekil tarzında ısrar etmene de itiraz ettiğimi hatırlarsın. O Şevket Hıfzı'yı beğeniyorum doğrusu.. Şimdi yazdıklarında fevkaladelik yoktur, fakat ilerde olacaktır zannediyorum. Ahmet Muhip de, malûm şeyleri güzel kalıplara dökmesini bilen mahir bir çocuk... Mamafih, birinci nüshadaki şiirinde çok güzel mısralar vardı. Sabri Esat'ın "Köyümde öğle" sini beğenmedim.

Ziyacığım, şiirlerini dudaklarımdan düşürmediğim birkaç sayılı şairden birisi de sen olduğunu biliyor musun?

Biz o kadar o kadar ağladık ki beraber...
Ben hiçbir şey duymadan ben yalnız seviyorum...

Ben, ben ölmüşlerimi kaldırmak istiyorum,
En derin kuyuların içine haykırarak...

ilh... (3) Ziyacığım.

Ben, haftaya, pazar günü hareket ediyorum. Bir veya iki eylülde görüşebileceğiz zannediyorum. Ahbaplara gene selâmlar ve hürmetler... Senin de gözlerini öperim Ziyacığım.

Cahit Sıtkı

Sana, o "Sönen Lâmbalar" isimli şiirimi de yazıyorum:

Beklenmiyen akşam, umulmaz bir cenk;
Bırakıp gökleri isler içinde,
Işıklar saçmanın son sevincinde
Sönerken lambalar birbirine denk.
Mermerden kaçınan hisler içinde,
Artık nihayete ererken ahenk,
Kalmaz birbirine benzemiyen renk;
Şekiller kaybolur sisler içinde.
O sönen lâmbalar, birer ikişer,
Meçhul gecelerin yalnızlığında,
Boşluğun koynuna üst üste düşer;
Ve olur onlann hayali, artık,
Yanan lâmbaların aydınlığında,
Donuk akislerle titriyen ışık.
C. B.

(1) Memleketini terennüm ediyor
(2) Teksif etmek
(3) Ve benzerleri

Ziya'ya Mektuplar, S. 44-47

MEKTUP - 31

Burhaniye: 14.5.1942

Ziyacığım,

2 Mayıs tarihli mektubunu 10 Mayısta aldım. Dileğiml yerine getirip şiirini birinci sahifeye yazdığına teşekkür ederim.

Bu şiiri ilham eden kalbi sebeplere benim gibi aşina olmıyanlar, benim kadar titiz bir şiir okuyucusu iseler, dikkatlerini yalnız netice üzerinde toplayıp, şiirin aralıklı güzelliklerine, rağmen, genel olarak, aceleye geldiği, consistance'tan (1) mahrum bulunduğu kanaatine varacaklardır. Fakat bana, yani bu şiirin doğum şartlarına dostluğunun müsaadesi nisbetinde vakıf Cahit Sıtkı'ya sorarsan, intibalarımı şöyle hülasa edebilirim:

Her vakitki şair Ziya Osman, bu şiirinde, yaşamak ve mesut olmak iştiyakını bütün samimiyetiyle açığa vurmuş. Herhangi bir işe samimiyetle başlamak bir meziyettir. Ama işte, gönül isterdi ki, şairin poetique ve estetik dikkati ve titizliği de samimiyeti ve gayretiyle atbaşı gitmiş olsun. Bereket versin, dikkatının uyanık olduğu zamanlarda araya serpiştirdiğin ve gerçek bir duyuşun eksiksiz ve tatmin edici ifadesi olan cidden güzel mısralar, şiirin talihini, kısmen bile olsa, düzeltmektedir. Bir kere, atmayı asla aklına getirmemen icabeden şu canım ve lezzetli beyit:

Yatak odamız, yemek odası, kiler;
Raflarında ellerinle yapılmış reçeller.

şiirde lâyık olduğu yeri derhal almalıdır. Tatma hassamıza ilk defa olarak hitabediyorsun. Bu, sende rastladığım yeni bir şiir meziyetidir. Ev hayatının muhabbetle çekilmiş enstantaneleri olan:

Çıkacağın üç basamak,
Ellerinden sıyırıp atacağın eldiven.

gibi mısralar, sembolle konuşmaya ve yalnız mücerredi, muhayyeli terennüm etmeye bizi alıştırmış bir şairin şiirinde, fazla mühim olmamakla beraber, nisbl bir yenilik addedilebilecek cinstendirler. Hele, evinin mimarı, taşçısı, marangozu, amelesi kadar, senin de o yuvada el emeğin, alın terin, zevkin (goût) olacağını, haber veren iddiasız fakat sade, fakat gerçek, fakat patetik mısralar:

Ellerimle asacağım camlarına perdelerini.
Yatak odasında düşüneceğiz bir an,
İki kişilik karyolanın yerini.

beni sarhoş etmeye kafidir. Dahası var:

Sürahide ışıldıyan su,
Paylaşacağımız ekmek, ("bölüşecegimiz" daha iyi gibi geliyor bana)
Yazın rüzgarlara bırakacağımız testi...

gibi mısralar, quotidlen (2) hayatın huzur ve saadet neticesi itiyat ve hareketlerinin mütevazı fakat güzel ve gerçek mısraları, asude bir interieure (3) e olan hasretini (hasretimizi) ne tabii ve kandırıcı (tatminkâr) bir şekilde ifade etmektedir! Şiirin. son mısraları da, aynı kandırıcı ifadeye kavuşabilecekleri için (küçük bir gayretle), şimdiden güzel sayılabilir.

Gelelim muadelenin "menfi"lerine:

Evvelâ, şiirde consistance sahiden yok. Hani şu, ele alınınca dağılıveren, ufalıveren ve bu yüzden, camekândaki duruşiyle vadettiği lezzete bir türlü varamadığımız börekler (ah o canım sulh günleri!) var ya; onlara benziyor. Şiirin yufkası, yağı, kıyması, peyniri... ilh, arasında daha sıkı bir bağ, bir lehim lazım. Serbest vezinde bunun güç olduğunu biliyorum. Ve kısmen mazursun (sanatkâr için mazeret olmaz ya!), neyse, zordur. Çünkü, aruzda ve hecedeki kafiye, vezin, takti, bu consistance'ın binalarda, duvarlarda gördüğümüz harç kabilinden, göze görünür işaretleridir. Serbest vezinde, benim anladığım serbest vezinde, göze görünür bir harç olmadığına göre, mısralar biribirlerine gizli bir harçla (bu, biten mısraın son hecesiyle, başlıyan mısraın ilk hecesi arasında tutkal mahiyetinde bir ses, mana ve tedai bağı olabilir) perçinlen-melldirler. Bu Nazım'da kısmen vardır; fakat o farkında olmamıştır. Zaten kafiyeye başvurması, bazı mısraları tekrar etmesi, bazı heceler üzerinde durması, bazı kelimeleri hecelere ayırarak okutmaya gayret etmesi hep bu consistance endişesinin mahsulüdür. Senin şiirinde böyle bir endişe hüküm sürdüğünü zannetmiyorum. Bu da, yani senin bu ihmalin de izah edilebilir:

Avrupaya gitmeden önce Alain'in "Les Beaux-art en vingt leçons" isimli ve estetiğe, şiire, mimariye, musikiye, resme... ilh. dair çok faydalı ve yer yer gerçek sanat ve güzellik hakikatlariyle parlıyan güzel bir kitabını

okumuştum. O cidden hazine kitapta, insanın kol hareketleri, adım atışı, gerinişl, oturuşu, kalkışı... ilh ile şiiri, heykeli, resmi... ilh. arasında müşahede edilebilir bir münasebet mevcut olduğuna işaret edilmekteydi. Senin mahçubiyetin, insanlar arasındaki adeta fizik rahatsızlığın, konuşurken kızarışın, kadınlar nezdinde utanıvermen, kahveye tereddütle adeta korkarak girmen, meyhaneye adım atmaman... ilh. bütün bunlar şiirlerinde, ne yalan söyliyeyim, lehine sayamıyacağım akisler bırakmıştır; bilhassa bu serbest vezinle yazdığın şiirlerde ve bu sonuncuda. Benim "Ömrümde Sükût" taki şiirlerim de, o zamanki halimin aynasıdır. Bunun çaresi, Ziyacığım, evvela, hayatında ve cemiyet içindeki davranışlarında o ürkekliği üzerinden atmaktır. Alain'in çok mühim bir sanat hakikati üzerinde durduğuna katiyen şüphe etmemelisin.

Sonra, şiirinde, nefesi yoran uzun mısralar var. Bunları da kısaltmak lâzım. Nasıl ki tabii yürüyüşte en uzun adım yetmiş beş santimetredir, mısrada da en uzun hece, nihayet on beş, haydi bilemedin on altı olsun. Zaten aruzda ve hecede bu noktanın nazari dikkate alındığını bilirsin. Bir de, Ziyacığım, az kelimeyle söylenmesi, mümkün bir hayali, bir duyuşu, bir hasreti fazla kelimeyle söylemeye lüzum yoktur. Mesela başlangıç mısraları pekâlâ şu şekilde kısaltılabilir ve nesir edasından, dolayısiyle kurtulmuş olur:

Gözümde hep aynı beyaz ev;
Her dağ yamacına kurduğum;
Oturttuğum her su kenarına.

Dağ yamacındaki evle su kenarındaki evin manzarası, ab ü havası başka başka olduğuna göre, birer müstakil mısrada söylenmeleri, mahiyetleri icabıdır. Buna benzer, daha ufaktefek şiir dikkatsizlikleri yok değil. Fakat uzatmayayım, malzeme olarak elinde birinci sınıf bir un var. Hani sokakta hizmetçinin koltuğunda görüp de kenarından bir lokmacık olsun koparmaya dayanamadığımız sıcak, pişkin, lezzetli, besleyici bir ekmek yapabilmek iktidarındasın. Seni fırına, yani iş başına davet etmeyi bir vazife bilirim.

Tenkidlerim biraz kıyarcasına olduysa, bunu sevgime ve seni çok daha mukemmel şeyler yazmış görmek arzuma bağışlamalısın. Bahsettiğim şiir dikkatsizliklerinin çoğu hepimizde, bugünkü her şairde mevcuttur. İşte bunlardan kurtulmak lazım. Şiir üzerinde kafamızı işletmellyiz ki yazdıklarımız, Fuzuli'nin, Baki'nin, Nedim'in diktiği, Yunus Emrelerin,

Karacaoğlanların suladığı ağacın bu emeklere lâyık yemişleri olabilsin. Hani bir şiir seferberliği aklımdan geçmiyor değil. Gene fazla uzattım, değil mi?

Zaten talime de bir çeyrek var. Sorduğun suallere kısa cevaplarım:

1 — Şahap Sıtkı, tahmin ettiğin gençtir. Benim hakkımdaki iki makalesi daha evvel çıktı. Artık, hayırlısiyle, kitapta görürsün.

2 — Ahmet Necati'yi Mehmet Necati'yle karıştırıyorsun. Ayrı ayrı şairlerdir.

3 — Melih'in kıtasında chant (4) tarafı olmadığını söylüyorsun. Bu chant bahsine başka bir sefer temas etmek istiyorum.

Ankara'da Millet adında yeni bir mecmua çıkıyor. Benden de şiir istediler. "Hep Yaşadığıma Dair" şiirimi sana ithaf etmiş olarak gönderdim. Vakıa Gençlik gazetesinde çıkmıştı ama, yanlışlarla çıkmıştı.

İşte böyle Ziyacığım, benim şiirler henüz bitmedi. Elbet biterler. Şevket'in dediği gibi, başlanan şiir, bitmeye mahkûmdur.

Ben bildiğin gibiyim. Biz de ordugâha çıktık (bu sabah). Senin, yeni yerinden memnun olmana sevindim. İstanbul'a da sık sık inebilsen daha iyi olur.

Şiirini belki bu arada mesut bir şekilde rötuş etmişsindir bile. Yenge hanımla bölüşeceğin ekmeğin nefasetine azami itina göstermelisin.

Haydi bakalım, seni Allaha, yenge hanıma, şiirine emanet eder, sıhhat, saadet ve muvaffakıyet dileklerimle gözlerinden öperim.

C. S. Tarancı

(1) Sağlamlık
(2) Günlük
(3) Ev içi
(4) Şarkı, ahenk

Ziya'ya Mektuplar, S. 111 – 115

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siirparki.com